



**Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
Mikroregiónu Terchovská dolina
na roky 2015 - 2020
(s výhľadom do r. 2023)**

Objednávateľ:

Združenie obcí Mikroregión Terchovská dolina

Námestie Sv. Floriána 1, 013 03 Varín

IČO: 37 804 880

spracovateľ:

Euro Dotácie, a. s.

Na Šefranici 1280/8, 010 01 Žilina

IČO: 36 438 766

Dokument bol schválený obecnými zastupiteľstvami Združenia obcí Mikroregiónu Terchovská dolina

P.č.	Obec	Schválené dňa	Výpis z uznesenia č.
1	Belá	20.02.2016	1/2016
2	Dolná Tižina	18.02.2016	22/2016
3	Gbeľany	19.02.2016	1/2016
4	Kotrčiná Lúčka	18.02.2016	83/1
5	Krasňany	25.02.2016	28
6	Lutiše	26.02.2016	1/2016
7	Lysica	10.02.2016	1/2016
8	Mojš	25.02.2016	03/03/2016
9	Nededza	18.02.2016	9/2016
10	Nezbudská Lúčka	17.02.2016	8/2016
11	Stráňavy	19.02.2016	3/2016
12	Stráža	18.02.2016	5/2016
13	Strečno	15.02.2016	40/4
14	Teplička nad Váhom	18.02.2016	6/2016
15	Terchová	08.02.2016	2/2016
16	Varín	25.02.2016	11/2016
17	Zázrivá	19.02.2016	1/2016

OBSAH

OBSAH	4
1 ÚVOD.....	6
I. ANALYTICKÁ ČASŤ.....	8
1 PROFIL ÚZEMIA	9
2.1 Charakteristika mikroregiónu	9
2.1.1 Základné údaje.....	9
2.1.2 História mikroregiónu.....	9
2.1.3 Obce mikroregiónu	13
2.2 Prírodné podmienky	14
2.2.1 Vymedzenie územia, poloha.....	14
2.2.2 Geologický vývoj a geologická stavba Tektonická schéma na území Mikroregiónu Terchovská dolina	15
2.2.3 Geomorfologická charakteristika a reliéf.....	17
2.2.4 Klimatické pomery.....	19
2.2.5 Hydrologické pomery	21
2.2.6 Pôdne pomery	22
2.2.7 Rastlinstvo a živočíšstvo	24
2.2.8 Ochrana životného prostredia	28
2.2.9 Kvalita životného prostredia	36
2.2.10 Odpadové hospodárstvo	37
2.3 Infraštruktúra	38
2.3.1 Doprava.....	38
2.3.2 Technická infraštruktúra	39
2.3.3 Sociálna infraštruktúra	49
2.4 Obyvateľstvo	51
2.4.1 Demografický vývoj.....	52
2.4.2 Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku.....	57
2.4.3 Sociologická štruktúra.....	58
2.4.4 Štruktúra obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity	59
2.5 Hospodárstvo	61
2.5.1 Podnikateľské subjekty v oblasti	66
2.6 Cestovný ruch	70
2.6.1 Analýza primárnej ponuky.....	70
2.6.2 Analýza sekundárnej ponuky	84
2.6.3 Zónové členenie cestovného ruchu.....	88
2 ANALÝZA SWOT	89
3 STRATEGICKÉ DOKUMENTY.....	92
4 ROZVOJOVÝ POTENCIÁL ÚZEMIA.....	93
3.1 Východiská	93
3.2 Analýza potenciálu rozvoja	93
3.3 Zhodnotenie potenciálu pre cestovný ruch	94
II. STRATEGICKÁ ČASŤ	96
5 STRATÉGIA ROZVOJA ÚZEMIA.....	97
5.1 Strategická vízia rozvoja územia	97
5.1.1 Strategický cieľ.....	97

5.1.2	Stanovenia kľúčových disparít a hlavných cieľov rozvoja.....	97
5.1.3	Definícia špecifických cieľov mikroregiónu.....	99
5.1.4	Spôsob naplňania cieľov.....	101
III. PROGRAMOVÁ ČASŤ		102
6	OPATRENIA A AKTIVITY PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA.....	103
6.1.1	Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti	103
6.1.2	Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov.....	105
6.1.3	Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry.....	107
6.1.4	Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia.....	109
6.1.5	Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti.....	110
6.1.6	Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia.....	111
6.1.7	Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania.....	113
6.1.8	Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu	113
6.1.9	Špecifický cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu.....	114
6.1.10	Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy.....	116
IV. REALIZAČNÁ ČASŤ		117
7	REALIZÁCIA STRATÉGIE.....	118
7.1	Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie	118
7.1.1	Organizačná štruktúra strategického riadenia rozvoja mikroregiónu.....	118
7.1.2	Ekonomickí a sociálni partneri.....	118
7.1.3	Schvaľovanie a riadenie realizácie stratégie.....	119
7.1.4	Komunikačná stratégia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja.....	120
7.2	Monitorovanie, hodnotenie a aktualizácia stratégie.....	121
V. FINANČNÁ ČASŤ		123
8.1	Finančné zabezpečenie	124
8.2	Možnosti zabezpečenia realizácie financovania jednotlivých aktivít a opatrení a previazanosť na možnosti financovania zo zdrojov EU	124
8.2.1	Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti	125
8.2.2	Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov.....	126
8.2.3	Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry.....	129
8.2.4	Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia.....	130
8.2.5	Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti.....	132
8.2.6	Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia.....	133
8.2.7	Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania.....	134
8.2.8	Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu	134
8.2.9	Hlavný cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu.....	135
8.2.10	Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy.....	136
Záver.....		137

1 ÚVOD

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja mikroregiónu Terchovská dolina je strednodobý rozvojový dokument združenia obcí, vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii a zohľadňuje ciele a priority ustanovené v PHSR žilinského samosprávneho kraja. Je spracovaný na základe legislatívneho rámca stanoveného zákonom č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v zmysle novelizácie predpisom č. 309/2014 Z.z.

Pre **Mikroregión Terchovská dolina** je tento zákon významný aj z dôvodu jasnej definície mikroregiónu ako právnickej osoby založenej na účely dosiahnutia spoločných riešení pri zvyšovaní úrovne hospodárskeho, sociálneho a územného rozvoja regiónu, pričom združenie obcí mikroregiónu zákon považuje za sociálno-ekonomického partnera pre ostatné orgány činné v oblasti regionálneho rozvoja. Z týchto dôvodov je nevyhnutné, aby aj takýto subjekt, tvoriaci územný medzistupeň medzi obcou a VÚC, mal definovanú vlastnú stratégiu svojho rozvoja, a spracovaný svoj Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

Základným cieľom **Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Mikroregiónu Terchovská dolina** je na základe podrobnej analýzy územia stanoviť jasné smery a priority rozvoja na tomto území. Z pohľadu jednotlivých obcí združenia je potrebné zhodnotiť potreby každej z nich a následne identifikovať spoločné ciele a zámery v rámci mikroregiónu. Tento spoločný postup bude na jednej strane podporovať riešenie problémov samotných obcí a na druhej bude vďaka komplexnému prístupu brať ohľad aj na celkovú situáciu v regióne. Strategické plánovanie rozvoja zároveň výrazne zvýši efektivitu realizovaných aktivít po finančnej stránke a aj z pohľadu ich výsledku a dopadu na obyvateľov v celom mikroregióne.

PHSR združenia obcí na základe aktualizácie zákona č. 539/2008 Z.z. o regionálnom rozvoji podlieha schváleniu obecným zastupiteľstvom každej obce, ktoré vypracovali spoločný program rozvoja obcí. Štruktúra a obsah PHSR je v súlade s požiadavkami platnej legislatívy v čase spracovania dokumentu.

Východiskom pre spracovanie PHSR združenia obcí Mikroregiónu Terchovská dolina je reálna potreba koordinácie spoločných aktivít v rámci združenia. Združenie funguje od r. 2001 a je aktívne na národnej i medzinárodnej úrovni čo prirodzene ústi do snahy o vytvorenie komplexného, reálneho a aktuálneho obrazu o mikroregióne a o jeho rozvojovom potenciáli. Kvalitne a podrobne spracované zhodnotenie potenciálu územia mikroregiónu a v nadväznosti vhodné stanovené ciele a stratégia rozvoja územia v tomto rozvojovom dokumente vytvára podmienky pre riadenie rozvoja regiónu a zvyšovanie kvality života jeho obyvateľov.

V tomto dokumente sú v zmysle platnej legislatívy používané všeobecné základné pojmy súvisiace s regionálnym rozvojom, ktoré je nevyhnutné hneď v úvode jasne definovať:

- **región** je územný celok vymedzený podľa klasifikácie štatistických územných jednotiek,
- **regionálny rozvoj** je súbor sociálnych, hospodárskych, kultúrnych a environmentálnych procesov a vzťahov, ktoré prebiehajú v regióne a ktoré prispievajú k zvyšovaniu jeho konkurencieschopnosti, trvalému hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju a k vyrovnávaniu hospodárskych rozdielov a sociálnych rozdielov medzi regiónmi,
- **regionálna politika** je koordinovaný súbor činností a postupov príslušných orgánov a organizácií na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni, ktoré prispievajú k hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju regiónov,
- **aglomerácia** je súvislá zastavaná mestská oblasť s periférnymi zónami nie nevyhnutne urbánneho charakteru, ktoré sú spojené s centrom,

- **sociálno-ekonomickí partneri** sú ústredné orgány štátnej správy, miestne orgány štátnej správy, vyššie územné celky, obce, mikroregionálne združenia a iné fyzické osoby a právnické osoby pôsobiace v oblasti regionálneho rozvoja na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni,
- **mikroregionálne združenie** je právnická osoba založená na účely dosiahnutia spoločných riešení pri zvyšovaní úrovne hospodárskeho rozvoja, sociálneho rozvoja a územného rozvoja regiónu,
- **partnerstvo** je spolupráca sociálno-ekonomických partnerov na príprave, uskutočňovaní, financovaní, monitorovaní a hodnotení realizácie priorít a cieľov podpory regionálneho rozvoja,
- **územná spolupráca** je spolupôsobenie sociálno-ekonomických partnerov pri zvyšovaní úrovne hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja v nadväznosti na územie regiónu,
- **euroregión** je subjekt územej spolupráce zložený zo zástupcov sociálno-ekonomických partnerov, ktorí pôsobia na regionálnej a miestnej úrovni susediacich štátov, založený na účely cezhraničnej spolupráce,
- **slovenská časť euroregiónu** je záujmové združenie právnických osôb založené podľa osobitného predpisu (zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník) na účely cezhraničnej spolupráce so sídlom v Slovenskej republike,
- **regionálna rozvojová agentúra** je právnická osoba, ktorá napomáha zvyšovať najmä trvalý rast ekonomického potenciálu a sociálneho potenciálu regiónu.

I. ANALYTICKÁ ČASŤ

1 PROFIL ÚZEMIA

2.1 Charakteristika mikroregiónu

2.1.1 Základné údaje

Tabuľka č. 1 - Základné údaje o Mikroregióne Terchovská dolina

MIKROREGIÓN	TERCHOVSKÁ DOLINA
POČET OBCÍ (členov)	17
OKRES	Žilina, Dolný Kubín
KRAJ	Žilinský samosprávny kraj
PRVÁ PÍ SOMNÁ ZMIENKA	1254, obec Varín
CELKOVÁ VÝMERA (m ²)	339 892 468 m ²
POČET OBYVATEĽOV	31 408 (31.12.2014, ŠU SR)
HUSTOTA OBYVATEĽSTVA	92,41 obyvateľov na km ²
DOPLNKOVÉ ÚDAJE	
najväčšia obec (rozlohou)	Terchová (84,54 km ²)
najmenšia obec (rozlohou)	Mojš (2,59 km ²)
najväčšia dĺžka	36 km
najväčšia šírka	17,5 km
rozpätie nadmorských výšok	335 – 1709 m n. m.
najdlhší vodný tok	Varínka (24 km)
poludníky a rovnobežky	49°19'54'' s. g. š. (sever)
ohraničujúce územie mikroregiónu	49°7'29'' s. g. š. (juh)
Terchovská dolina	19°14'58'' v. g. d. (východ)
	19°14'58'' v. g. d. (západ)

Zdroj: Varínčan, Turistická mapa Krivánskej Malej Fatry, Administratívne členenie SR, ŠU SR

2.1.2 História mikroregiónu

Územie mikroregiónu Terchovská Dolina bolo intenzívne osídľované už v prvých obdobiach praveku, a to hlavne v súvislosti s osídľovaním celej Žilinskej kotliny. Prvé doklady o prítomnosti človeka v oblasti pochádzajú zo staršej doby kamennej. Našli sa tu kamenné jadrá, z ktorých sa vyrábali štiepané kamenné nástroje a pozostatky zvierat - kel mladého mamuta (vo Varín) a mamutí zub (v Gbeľanoch). Aj keď sa nenašli sídliská vtedajších lovcov, ako to bolo v Žiline, možno predpokladať, že lovci sa pohybovali po celom tomto území.

Priaznivejšie podmienky pre intenzívnejšie využívanie krajiny sa na severe Slovenska vytvorili po Padovcov. V mladšej dobe kamennej (neolit, okolo 5 000 rokov pred n. l.) sa tu trvalejšie usadili roľnícko-pastierske spoločnosti, konkrétne ľud kanelovanej kultúry. Na jeho prítomnosť poukazujú nálezy v Belej,

Gbeľanoch a Varíne. Sú to sídliská prvých roľníkov, kde sa pri stavbe elektrorozvodne našli malé piecky s hlinenými roštmi, ktoré pravdepodobne slúžili na prípravu potravy alebo na sušenie nedozretého obilia. Najstarším nájdeným kovovým predmetom je medený čakany zo Strečna. Našiel sa pri stavbe cesty k mohyle francúzskych partizánov na vrchu Zvonica. Patrí do neskorej doby kamennej, keď sa popri brúsených kamenných sekerách objavujú aj prvé výrobky z medi (sekery, čakany, klinky, rôzne špirály a iné ozdoby). Tieto nálezy sú dokladom prvých zásahov človeka do tunajšej prírody. Išlo predovšetkým o vyrúbavanie lesov, stavanie prvých obydli a zúrodňovanie pôdy.

V strednej a mladšej dobe bronzovej (1 500 – 1 000 pred n. l.) bolo toto územie osídlené už súvislejšie, a to ľudom lužickej kultúry, ktorá bola súčasťou kultúr s popolnicovými pohrebiskami, žiarovými hrobmi. Osady lužického ľudu sa okrem Varína našli v Gbeľanoch, Krasňanoch, Lysici a Tepličke. Okrem sídlisk sa našli aj popolnicové pohrebiská. V neskorej dobe bronzovej (1 000 – 700 pred n. l.) vznikali hradiská, na ktorých sa sústreďovala remeselná výroba a už aj výmenný obchod. Prítomnosť ľudu lužickej kultúry bola dokázaná aj v staršej dobe železnej (800 – 400 pred n. l.), a to prostredníctvom nálezov tzv. halštatskej keramiky. Išlo zrejme o sídliská menšieho rozsahu a dvorcového charakteru.

Hustota osídlenia tejto oblasti postupne narastala v mladšej dobe železnej (tzv. laténska doba). Vtedy tu sídlil ľud púchovskej kultúry (2 st. pred n. l. – 4 st. n. l.), ktorý prebral od Keltov dokonalé spracovanie železa, bronzu, striebra a zlata. Tento ľud vyrábala už na hrnciarskom kruhu jemnú laténsku keramiku fľaškovitých tvarov. Takisto razil strieborné a zlaté mince a pestoval jačmeň, proso, hrach, bôb a ľan a choval dobytok. Najdôležitejšou historickou lokalitou z obdobia púchovskej kultúry je Železná studňa v obci Varín. Pri archeologických výskumoch v rokoch 1982-1984 sa tu našli zvyšky hlinených pecí, drevených uhlíkov i zlomky technickej keramiky. Pomocou uhlíkovej metódy archeológovia datujú činnosť pecí na tavenie železa do obdobia 70. rokov 1. storočia po Kr. Pece boli skutočne unikátne zariadenia, aké nemali obdobu na celom území tzv. Slobodnej Germánie, teda na území východne od Rýna a severne od Dunaja. Produkcia hutníckych zariadení vo Varíne musela byť vysoká, pretože na všetkých lokalitách severného Slovenska sa nachádza množstvo železných výrobkov. Veľkú časť z nich určite vyrobili práve zo železa vytaveného vo varínskych peciach. O šikovnosti hutníkov a železiarov púchovskej kultúry vedeli aj rímski historici Tacitus a Ptolemaios, ktorí spomínajú keltských Kotínov /vedúca zložka púchovskej kultúry/ ako vynikajúcich znalcov na spracovanie železa.

Predpokladá sa, že na prelome letopočtov sa horstvo Malej Fatry využívalo na chov dobytky a cez horské sedlá viedli obchodné cesty, smerujúce z Oravy na Považie. Ešte v 1. a 2. st. n. l. obchodoval ľud púchovskej kultúry s Rímskou ríšou. Púchovská kultúra však zanikla koncom 2. stor. po Kr., v období tzv. markomanských vojen.

Z obdobia sťahovania národov (5. – 6. st. n. l.) je na území mikroregiónu Terchovská Dolina doložené slovanské osídlenie. Slovanské osídlenie tu dokumentujú taktiež niektoré archeologické nálezy, napríklad sídlisková keramika z obdobia 8. - 9. st. a veľké mohylové pohrebisko v Krasňanoch. Spoločnosť, ktorá pochovávala svojich mŕtvych na tomto mohylníku, bola už organizovaná a vedúce postavenie v nej mala vojenská družina na čele s a jazdcom. Na miestach niektorých hradísk vznikli neskôr stredoveké hrady. V 9. storočí bolo na území Žilinskej kotliny už niekoľko slovenských osád. Z toho obdobia je zaujímavý nález železného hrotu ošteru v Terchovej, z polohy Medziholie (1 185 m n. m.), ktorý je najstarším známym dokladom o pobyte človeka v tomto chotári. Obyvatelia tohto regiónu sa zaoberali hlavne poľnohospodárstvom a chovom dobytky, koňov, somárov a kôz, taktiež sokoliarstvom, hutníctvom, železiarstvom a kováčstvom. Vyrábali aj rozličné nástroje, náradie a zbrane. V horách sa páliło drevené uhlie. Z obdobia raného stredoveku (10. – 11. st.) pochádza ďalší zaujímavý nález z terchovského chotára, a to hlinený črep, nájdený v Národnej prírodnej rezervácii Rozsutce, na lokalite Obšivanka na tzv. Jánošíkovom chodníku v máji 1973. Ide o zlomok z dolnej časti nádoby vyrobenej z jemného piesočnatého materiálu tmavohnedej farby. Postupne vznikali v tejto oblasti stále nové, už písomne doložené osady a hradné panstvá. Stredoveké lokality okrem písomných prameňov dokazujú aj archeologické nálezy. Opäť je tu významná Železná studňa s dechtárňou. Obyvateľstvo

používalo decht na konzervovanie výrobkov z organických materiálov – povrazov, remeňov, súdkov.... Toto unikátne zariadenie nadzemnej konštrukcie nemá zatiaľ obdobu na celom území Slovenska .

Ako sa už bolo spomenuté. slovanské obyvateľstvo tvorilo základnú zložku aj pri formovaní neskorších stredovekých dedín, hradov a hradných panstiev. Na základe týchto nálezov možno posunúť prítomnosť tunajšieho osídlenia už najmenej na rozhranie 12.-13. storočia.

V tom období už existujú písomné zmienky (nepriamo v roku 1235, písomne až z roku 1321) o hrade Varín (dnes Starý hrad, alebo Starhrad), pod ktorého panstvo patrili viaceré osady tohto regiónu (v 13. st. Varín, Teplička nad Váhom, Žilina, neskôr sa jeho územie rozšírilo) Hrad bol postavený už pred rokom 1223 a bol pohraničnou pevnosťou uhorského kráľovstva. Strážil obchodnú cestu a brod z pravej strany Váhu. Ako hradná provincia sa v roku 1300 spomína aj hrad Strečno, od roku 1321 aj ako tunajšie mýto. Je známe, že Ondrej II. Donačnou listinou daroval hrad Varín (stále sa myslí Starhrad) aj s majetkami rodine Balašovej z Hontu. Kráľ Belo IV. v roku 1241 rodine Balašovej územie zobral a daroval ho 11. decembra 1244 dynastovi Bogomerusovi de genere Aba, ktorý bojoval počas tatárskeho vpádu po jeho boku. Po dlhých sporoch rodiny Balašovej s kráľom Belom IV. v roku 1267 kráľ vrátil hrad Varín aj s pozemkami rodine Balašovej a svoje rozhodnutie písomne potvrdil. Rozhodnutím kráľa Štefana sa na každých 10 usadlostí mal vybudovať kostol. Na toto nariadenie sa odvolávajú aj neskorší panovníci. Ak sa vo Varíne zriadila fara a vybudovala kaplnka v roku 1200, museli tu v tom čase byť usadlosti, aby sa tak naplnilo kráľovské rozhodnutie. Najstaršou obcou mikroregiónu Terchovská Dolina je teda obec Varín (jeho vznik sa ale písomne datuje až na rok 1254), potom je to Teplička nad Váhom (1267), Strečno (1321), Krasňany (1354), Stráňavy (1356) a Nededza (1384). Po smrti Matúša Čáka Trenčianskeho kráľ Karol Róbert vrátil majetky jednému z potomkov magistrovi Dôňčovi zo Zvolena. Ten výmenou za Balašské a Slovenské Ďarmoty vytvoril v roku 1323 „Varínsku provinciu“ so sídlom na Starom hrade. Územie provincie bolo na východe ohraničené riekou Oravou, na juhu Váhom, na západe Kysucou a na severe hranicou poľského kráľovstva. Hrad mal viacerých majiteľov. Od roku 1443 až do znárodnenia v roku 1948 rodinu Pongráczovcov, ktorá získaním majetkov patrila medzi najbohatšie šľachtické rody v Uhorsku. V prvej polovici 16. storočia viedli z neho zemepáni 15 rokov vojnu proti hradu Strečno. V tomto období panstvo Starý hrad tvorili dnešné obce Varín, Nezbudská Lúčka, Kotrčina Lúčka, Krasňany, Stráža, Zástranie, Sňažica, Belá, Lysica, časť Nededze, v roku 1511 Dolná Tižina a Považský Chlmec. V 16. storočí sa sídlo panstva presťahovalo do Krasnian a hrad postupne chátral. Jeho funkciu neskôr prevzal Hrad Strečno. Po jeho správu patrila väčšina obcí mikroregiónu Terchovská Dolina okrem obce Zázrivá, ktorá patrila Oravskému panstvu.

Ostatné obce mikroregiónu vznikali postupne, väčšinou pri valašskej kolonizácii, ktorá toto územie zasiahla v druhej polovici 15. a 16. storočia a ktorá výrazným spôsobom ovplyvnila osídlenie a zakladanie viacerých osád mikroregiónu. Obyvatelia, ktorí sem v čase valašskej kolonizácie prichádzali, boli predovšetkým Ukrajinci a Rusíni, ku ktorým sa postupne pridávalo východoslovenské obyvateľstvo a Poliaci so severnej strany Karpát. Začali intenzívne využívať horské stránne pre chov dobytky a kľčovaním lesa získavali pôdu pre chov oviec a postupne aj pre poľnohospodárstvo. V jadre Žilinskej kotliny žilo roľnícke obyvateľstvo, smerom na sever prevládal chov dobytky. Obce, ktoré vznikli valašskou kolonizáciou patria medzi najmladšie v mikroregióne Terchovskej doliny. Sú nimi Zázrivá (1556), Terchová (1580) a Lutiše (1662). Všetky vznikli valašskou kolonizáciou. Valasi čoskoro splynuli s domácim obyvateľstvom, ktoré od nich prevzalo valašský spôsob hospodárenia, najmä chov oviec a spracovanie mlieka na syr a žinčicu. Tak začal postupne prekvitať obchod, čím sa toto územie stalo dôležitým uzlom na ceste z Kysúc na Oravu a do Liptova. Okrem toho, v mnohých prípadoch dochádzalo súčasne s osídľovaním aj k tzv. vnútornej kolonizácii, ktorej dôsledkom vznikli kopanice. (Jedná sa predovšetkým o obec Terchová a Zázrivá). Mnohé kopanice vznikli tak, že vrchnosť darovala rodinám pôdu mimo ústredia obce. Táto pôda sa dala obrábať až po vyklčovaní lesa, z ktorého drevo sa použilo ako stavebný materiál pri stavbe obydlí. Keďže zo zakladania osád plynuli určité výhody a menšie povinnosti voči vrchnosti, sťahovali sa mimo centra početné rodiny. Prichádzali sem aj príslušníci iných národností, o čom napríklad svedčia názvy niektorých osád a priezvisk. Neskôr vznikli kopanice, ktoré mali vo svojom názve charakteristické znaky terénu.

Obyvateľstvo, ktoré sa pôvodne zaoberalo hlavne chovom dobytky, postupne prešlo na poľnohospodárstvo. Tento spôsob života sa dlhé roky nemenil, pretože všetko potrebné na obživu a ošatenie si roľnícka rodina dokázala zabezpečiť sama. Z obilnín sa pestoval najmä jačmeň, na výrobu domáceho pláta sa pestoval ľan a konope. Ovce okrem iného poskytovali zase vlnu na výrobu zimných odevov a kožu na výrobu krpcov. Valašskou a kopaničiarskou kolonizáciou sa v podstate dovŕšil dnešný stav osídlenia tohto územia. Možno skonštatovať, že v hrubej miere si územie mikroregiónu zachovalo svoj poľnohospodársky charakter až do polovice 20 storočia.

Koncom 19. a začiatkom 20. storočia začalo postupne pribúdať obyvateľstvo, ale pôda a remeslá už nestačili všetkých užiť. Preto sa mnohí obyvatelia, hlavne však muži, začali vystahovávať za prácou, alebo chodiť na sezónne práce do iných oblastí, hlavne do zahraničia (hlavne do Čiech, Francúzska, či dokonca do zámorských krajín). Takéto putovanie a vystaheľstvo trvalo až do oslobodenia do roku 1945.

Počas druhej svetovej vojny bolo viacero obcí vypálených, či inak postihnutých nemeckou armádou. Prudké boje medzi nemeckými jednotkami a účastníkmi SNP sa uskutočnili v auguste 1944 v Strečnianskej úžine, kde sa okrem slovenských a sovietskych partizánov zúčastnilo aj 155 Francúzov pod vedením kapitána Georges de Lannurien. Na ich počesť bol v roku 1956 v Strečne odhalený pamätník na vrchu Zvonica. Takisto v obci Zázrivá bola v rokoch 1944-1945 silná partizánska základňa. V auguste v roku 1944 sa tu utvoril Tichonov partizánsky oddiel, v septembri boli vysadené spravodajské a diverzné skupiny zo ZSSR a z Poľska sem prešla skupina Jaromova. Odtiaľto podnikali partizáni prepady a vysielali diverzné skupiny do Čiech a na Moravu. Za aktívnu podporu partizánov bola obec vyznamenaná Radom Červenej hviezdy a Pamätnou medailou SNP. Nemci ale v obci Terchová nakoniec zo 7. na 8. 4. 1945 pri ústupe obec vypálili okolo 170 domov. Po oslobodení sa z nej presťahovalo na južné Slovensko 96 rodín. Obec znovu vybudovali v rokoch 1945-1947. Do roku 1945 tu pracovala tehelňa a do roku 1967 sa spracúval kameň. Ešte v prvej polovici 20. storočia bolo rozšírené paličkovanie čipiek, tkanie plátna a súkna i šitie súkenných odevných častí. V niektorých osadách (Biely Potok, Štefanová) sa značná časť mužov špecializovala na ovčiarske práce. Mnohí aj odchádzali na družstvá a na štátne majetky severného a západného Slovenska. Podobná situácia bola aj v obci Zázrivá. Okrem toho boli v tejto obci mimoriadne rozvinuté remeslá ako zvonolejárstvo, košíkárstvo, tkáčstvo, rezbárstvo a výroba mliečnych výrobkov. Obyvatelia ostatných obcí sa živili hlavne poľnohospodárstvom, chovom dobytky, salašníctvom, prácou v lese, prípadne remeslami (ševci, mäsiari, kožušníci, čižmári, kováči-zámočníci), pltníctvom či ťažbou kameňa.

2.1.3 Obce mikroregiónu

Združenie obcí Mikroregión Terchovská dolina má v súčasnosti 17 členov (16 z okresu Žilina a 1 z okresu Dolný Kubín).

Obrázok č. 1 - Insígnie obcí

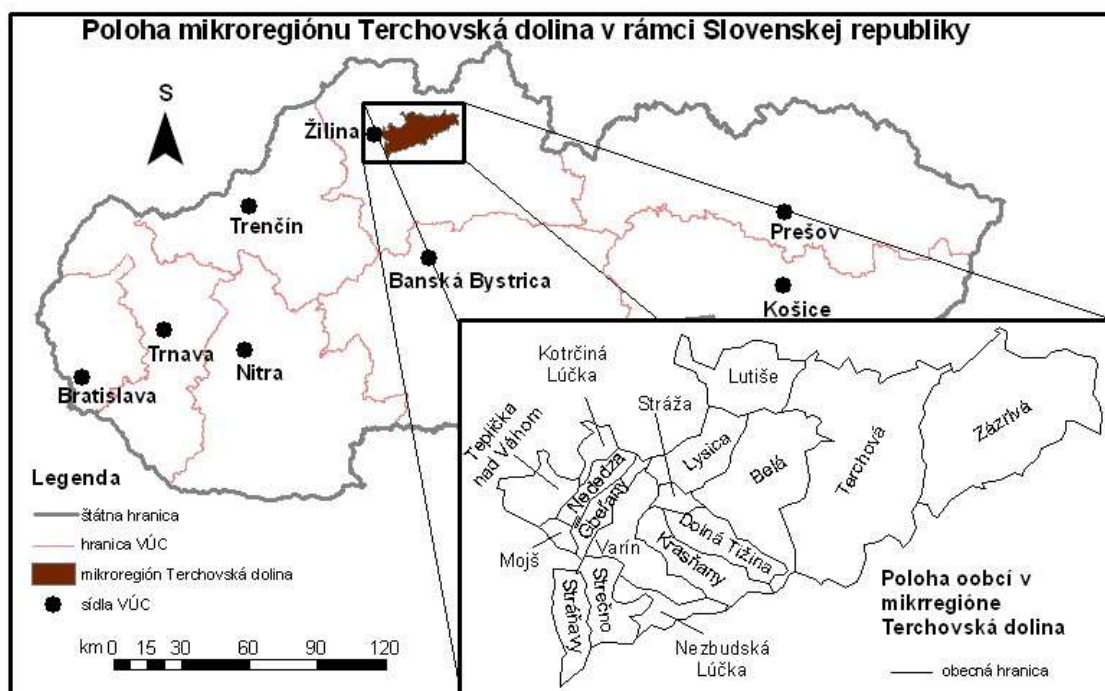


2.2 Prírodné podmienky

2.2.1 Vymedzenie územia, poloha

Mikroregión Terchovská dolina vznikol 17. 3. 2001 za účelom lepšej koordinácie prác v súvislosti s rozvojom regiónu ležiaceho priamo alebo v okolí Národného parku Malá Fatra (jeho severnej strane). Územie mikroregiónu Terchovská dolina patrí na vyššej administratívnej hierarchickej úrovni do Žilinského samosprávneho kraja a zasahuje do území okresov Žilina a Dolný Kubín. Na nižšej administratívnej hierarchickej úrovni tvoria mikroregión Terchovská dolina katastre 17 obcí: Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Kotrčiná Lúčka, Krasňany, Lutiše, Lysica, Mojš, Nededza, Nezbudská Lúčka, Stráňavy, Stráža, Strečno, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín (okres Žilina) a Zázrivá (okres Dolný Kubín). Okrem toho, že mikroregión zaberá časti okresov Žilina a Dolný Kubín, tak na juhu susedí s obcami z okresu Martin, na severe s obcami z okresov Kysucké nové Mesto a Čadca. Mikroregión má rozlohu 339,89 km², najväčšia obec (Terchová) 84,54 km² a najmenšia obec (Mojš) 2,59 km².

Obrazok č. 2 - Poloha MTD v rámci SR a katastre jednotlivých obcí v rámci mikroregiónu



Mikroregión Terchovská dolina má pozdĺžny tvar v rovnobežkovom smere. Najväčšiu dĺžku dosahuje v smere východosevero-východ – západu-juhozápad (36 km). Najväčšia šírka mikroregiónu je v smere severozápad – juhovýchod (17,5 km).

Najvyšším bodom mikroregiónu Terchovská dolina je Veľký Fatranský Kriváň (1709 m n. m.), ktorý je zároveň najvyšší vrch Malej Fatry. Naopak najnižším bodom je miesto, kde rieka Váh opúšťa územie mikroregiónu Terchovská dolina (335 m n. m.)

Najvýznamnejším vodným tokom v mikroregióne je rieka Váh, avšak najdlhším vodným tokom, ktorý preteká mikroregiónom je Varínka (24 km). Jej najvýznamnejšími prítokmi sú potoky Struháreň a Biely potok.

Poloha územia vyjadruje priestorový vzťah na iné definované skutočnosti - má viacero aspektov.

Najsevernejší bod mikroregiónu Terchovská dolina leží v katastri obce Zázrivá a prechádza ňou rovnobežka $49^{\circ}19'54''$ s. g. š. Najjužnejším bodom je vrch Minčol (1364 m n. m.) v katastri obce Stráňavy, ktorým prechádza rovnobežka $49^{\circ}7'29''$ s. g. š. Najvýchodnejší bod sa nachádza opäť v katastri obce Zázrivá a prechádza ním poludník $19^{\circ}14'58''$ v. g. d. Najzápadnejší bod sa nachádza v katastri obce Teplička nad Váhom a prechádza ním poludník $19^{\circ}14'58''$ v. g. d. Matematická poloha charakterizuje postavenie mikroregiónu z globálneho hľadiska, t. j. poukazuje na jeho polohu na Zemi. Z nej vyplýva, že mikroregión sa nachádza na severnej a východnej pologuli, v miernom klimatickom pásme, ktoré je charakteristické ročným kolísaním teploty a striedaním ročných období, počas ktorých na Zemský povrch dopadá nerovnaké množstvo slnečnej radiácie. V čase jarnej a jesennej rovnodennosti dopadajú slnečné lúče napoludnie na rovnobežku 49° pod uhlom 41° . V čase letného slnovratu dopadajú slnečné lúče na to isté miesto pod uhlom o $23,5^{\circ}$ väčším, v čase zimného slnovratu pod uhlom o $23,5^{\circ}$ menším. To vyvoláva rytmické zmeny v prírode a zasahuje aj do hospodárskeho a sociálneho života. Celé územie (ako aj celé Slovensko) sa nachádza v pásme stredoeurópskeho času, ktorý sa riadi miestnym časom poludníka 15° v.g.d., ktorý je oproti greenwichskému (svetovému) času posunutý o +1 hodinu.

V podmienkach Slovenska veľký význam zohráva **poloha v rámci veľkých prírodných celkov**. Obzvlášť výrazne sa to prejavuje v regiónoch nachádzajúcich sa v blízkosti týchto veľkých prírodných celkov, ktoré ovplyvňujú svoje okolie. V prípade mikroregiónu Terchovská dolina je z tohto hľadiska dôležitá poloha v podhorí severných svahov Krivánskej Malej Fatry, ktorá tvorí prirodzenú bariéru a výrazne tak ovplyvňuje chod denných a ročných teplôt, zrážok, slnečnej radiácie, rytmiky života fauny a flóry atď. V tomto území je na pomerne krátkom úseku veľká vertikálna členitosť reliéfu, ktorá tak isto ovplyvňuje krajinu, obyvateľov a procesy v nej. S prihliadnutím na geomorfologické členenie Slovenska (Lukniš, Mazúr 1980) sa mikroregión nachádza v Alpsko-Himalájskej sústave, podsústave Karpaty, provincii Západné Karpaty, na rozhraní subprovincii Vnútornej a Vonkajšie Západné Karpaty, vo Fatransko-tatranskej oblasti a oblasti Stredných Beskýd. Tvoria ho celky Malá Fatra, Žilinská kotlina a Kysucká vrchovina.

Zo socioekonomického hľadiska je významná **poloha vzhľadom na väčšie administratívne centrá**. Z pohľadu administratívneho členenia možno mikroregión Terchovská dolina rozdeliť do dvoch spádových oblastí. Prvou je Žilina, kde patria obce zo Žilinského okresu a druhou spádovou oblasťou je Dolný Kubín s obcou Zázrivá. Od dvoch najväčších centier SR (Bratislava, Košice), je mikroregión od svojich hraníc vzdialený vzdušnou čiarou 164 km, resp. 166 km. Na nižšej administratívnej úrovni (samosprávných celkov) priamo susedí so sídlom samosprávneho kraja – Žilinou.

Nemenej dôležitá je **poloha mikroregiónu vzhľadom na dopravné koridory a bariéry**. Dopravnú os mikroregiónu tvorí štátna cesta č. 583 zo Žiliny do Párnice. Z tranzitného hľadiska je však významná štátna cesta E50 na západnom okraji mikroregiónu. Najbližšie napojenie na diaľnicu je v Žiline. Najvýznamnejšia železničná trať celoštátneho významu spájajúca Bratislavu, Žilinu a Košice prechádza západným okrajom mikroregiónu katastrami obcí: Nezbudská Lúčka, Strečno, Varín, Gbeľany, Mojš a Teplička nad Váhom. Táto je dvojkoľajová a v celom úseku elektrifikovaná. Bránová poloha mikroregiónu na rozhraní kotliny a pohorí spôsobuje nemalé dopravné problémy. Prekonanie horskej bariéry (Malej Fatry) je z dopravného hľadiska riešené po frekventovanej štátnej ceste E50 v úseku Žilina – Vrútky cez Strečniansky priesmyk. Železničná doprava takmer kopíruje rieku Váh, avšak oblasť Domašinskeho meandra prekonáva dvoma tunelmi.

2.2.2 Geologický vývoj a geologická stavba Tektonická schéma na území Mikroregiónu Terchovská dolina

Z geologického hľadiska je mikroregión Terchovská dolina tvorený pomerne pestrou paletou kontrastných hornín. Tieto odrážajú jednotlivé tektonické jednotky nachádzajúce sa v oblasti mikroregiónu. Jednotky sú usporiadané v pásoch a v smere zo severu na juh sú reprezentované: flyšovým pásom, bradlovým

pásom, centrálnokarpatskými paleogénnymi panvami, fatrikom, sedimentárnym obalom tatrika a kryštalinikom tatrika.

Obrázok č. 3 - Tektonická schéma na území Mikroregiónu Terchovská dolina



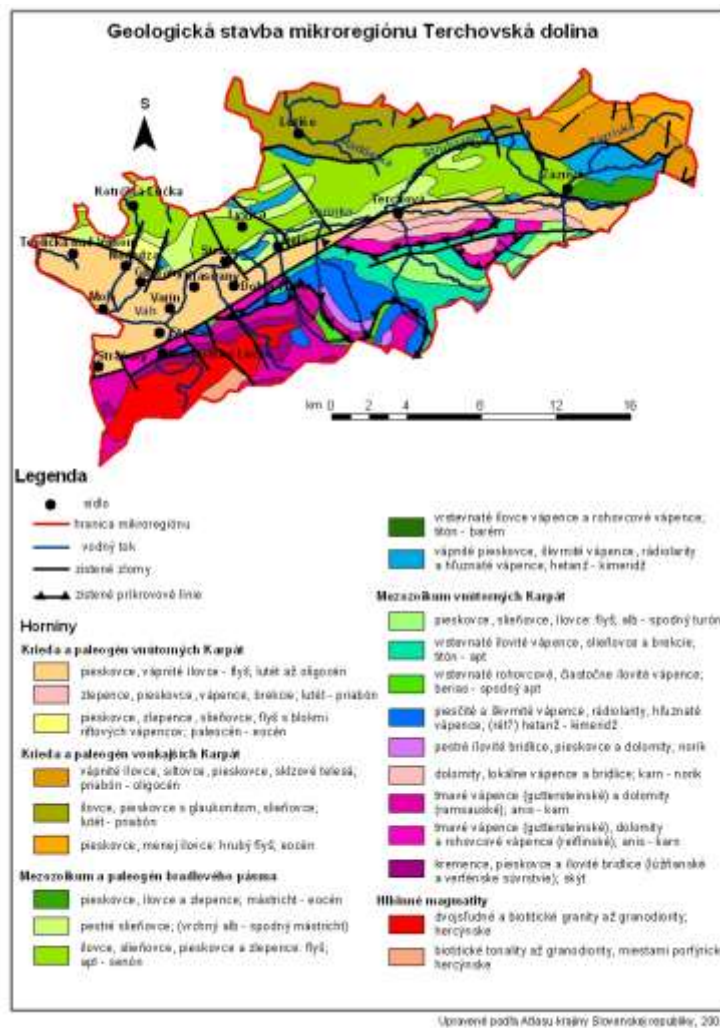
Flyšové pásmo tvoria pieskovce a ílovce, ktoré sa striedajú v rôznych polohách a vrstvách, čím vytvárajú pre flyš typické široké chrbáty a svahy náchylné na nestabilitu. Bradlové pásmo vychádza na povrch z plastických a mäkkších flyšových hornín (prevažne vápnnité pieskovce a slieň) vo forme odolnejších bradiel, ktoré sú budované rôznymi varietami karbonátov. Nachádzajú sa v oblasti Kysuckej vrchoviny. Centrálnokarpatský paleogén vyplňa dno Žilinskej kotliny, ktorá do mikroregiónu záľovovite vbieha až po Terčovú a v úzkom pruhu pokračuje až do oblasti Zázrivej. Centrálnokarpatský paleogén tvoria najmä pieskovce a vápnnité ílovce. Fatrikum je zastúpené tektonickou jednotkou krížňanského príkrovu na ktorom sa nachádzajú miestami trosky chočského príkrovu (najmä príkrovové trosky masívov Veľkého a Malého Rozsutca, tvorené vápencami a dolomitmi). Sedimentárny obal tatrika je tvorený pestrou paletou mezozoických vápencov (piesčité, škvŕnité, rádiolarity, guttersteinské), dolomitov (ramsaušké) a kremencov s polohami pieskocov a ílovitých bridlíc. Za najstaršie horniny v tejto oblasti možno pokladať granity až granodiority hercýnskeho veku, tvoriace kryštalinikum tatrika, ktoré tvorí centrálny masív Malej Fatry v mikroregióne. Zjednodušená geologická stavba na území mikroregiónu je znázornená na obrázku č. 3. Kvartérny pokryv územia sa v odkrytých geologických mapách nezaznamenáva, pokiaľ jeho mocnosť nepresiahne 2 metre. Avšak najväčší výskyt kvartérnych sedimentov, ku ktorým patria piesky a štrky sa nachádza v korytách a na nivách riek a potokov. Ich petrologické zloženie zodpovedá povodiu daných vodných tokov, takže sú tvorené rôzne opracovanými granitmi, vápencami, dolomitmi, prípadne pieskocami.

Z geochemického hľadiska sa v území nachádza päť základných typov hornín: granitoidy, vápenec, dolomity, pieskovce a ílovce. Pomerne veľká pestrosť geologického podkladu je vo vzájomnej interakcii s neotektonickou stavbou, pre ktorú je v mikroregióne charakteristická zlomová tektonika, vyznačujúca sa relatívnym výškovým posunom kryh. Najväčšiu a najkompaktnejšiu neotektonickú kryhu v mikroregióne predstavujú oblasti Malej Fatry a Kysuckej vrchoviny. Medzi nimi sa nachádza relatívne pomaly poklesávajúca kryha klinovitého tvaru siahajúca od Nededze a Krasňan po Belú.

Podľa inžiniersko-geologickej rajonizácie vypracovanej na základe genézy a litologickej povahy hornín, zaradíme územie mikroregiónu Terchovská dolina k nasledujúcim rajónom: Rajóny predkvartérnych hornín (rajón ílovcovo-vápenatých hornín, rajón vápencovo-dolomitických hornín, rajón flyšoidných hornín, rajón

spevnených sedimentov v celku, rajón pieskovo-zlepcových hornín a rajón magmatických intruzívnych hornín) a Rajóny kvartérnych sedimentov (rajón proluviálnych sedimentov, rajón náplavových terasových stupňov, rajón deluviálnych sedimentov a rajón údolných riečnych náplavov). Vyčlenené územné celky rajonizácie umožňujú na danej úrovni podrobnosti stanoviť vhodnosť horninového prostredia z hľadiska rôznych spôsobov hospodárskeho využívania územia.

Obrázok č. 4 - Geologická stavba Mikroregiónu Terchovská dolina

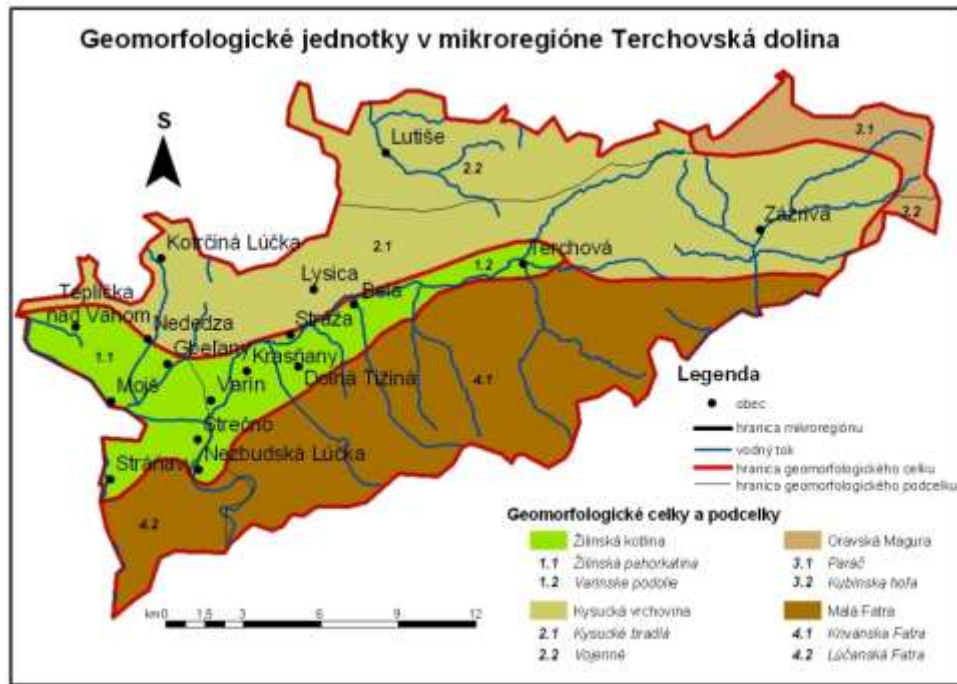


2.2.3 Geomorfologická charakteristika a reliéf

Geomorfologická situácia mikroregiónu je pomerne pestrá. Mikroregión sa rozprestiera na časti geomorfologických celkov: Žilinská kotlina, Malá Fatra, Kysucká vrchovina a Oravská Magura (obrázok č. 4). Už z názvov celkov vyplýva že z morfografického hľadiska sa tu nachádza všetkých päť morfograficko-morfometrických typov reliéfu: roviny, pahorkatiny, vrchoviny, hornatiny, ale aj veľhornatiny. Celé územie mikroregiónu zasahuje do vysočinového stupňa (nad 300 m n. m.). Geologická stavba je podkladom pre širokú paletu typov reliéfu. V Kysuckej vrchovine a Oravskej Magure, ktoré sú budované flyšovými horninami sa nachádzajú bradlá a bradľové tvrdoše, ktoré vystupujú na povrch z pomerne mäkkšieho podkladu. Taktiež vďaka podložíu sa tu nachádza reliéf erózných brázd, pretože flyšové horniny sú náchylnejšie na eróziu. V

bezprostrednom okolí vodných tokov a na dne kotliny je reliéf rovín a nív. Postupne smerom k pohoriam prechádza reliéf do pahorkatinného typu. Najmä na svahoch Malej Fatry možno pozorovať morfológicky výrazné stráne, ktoré sú podmienené zlomovou tektonikou. V Kysuckej vrchovine, ako už názov napovedá, prevláda vrchovinový až hornatinový typ reliéfu. Vysočinový podhôľny až veľhorský typ reliéfu sa vyskytuje iba v Malej Fatre.

Obrázok č. 5 - Geologická stavba Mikroregiónu Terchovská dolina



Z morfoštruktúrneho hľadiska sú Malá Fatra a Kysucká vrchovina pozitívne morfoštruktúry a Žilská kotlina je negatívna morfoštruktúra. Vďaka vyššie spomenutým skutočnostiam je v mikroregióne veľká pestrosť geomorfologických foriem reliéfu. Najviac viditeľnými a pre mikroregión charakteristickými formami sú príkrovové trosky masívov Veľkého a Malého Rozsutca, Bobôť a Sokolia. Medzi nimi sa nachádza erózna kotlina Štefanovej, ktorá vbícha až do Vrátnej doliny. V masívoch Rozsutcov sa nachádzajú doliny kaňonovitého charakteru, tiesňavy, jaskyne a skalné mestá. V najvyšších polohách Malej Fatry sa dokonca môžeme stretnúť s glaciálnymi tvarmi (kar pod Chlebom), aj keď niekdajšia prítomnosť horského ľadovca v tejto oblasti je diskutabilná. Z riečnych foriem je pomerne výrazná prielomová dolina Váhu cez Malú Fatru s prírodnou pamiatkou Domašínskym meandrom. Zo súčasných geomorfologických procesov tu najviac prebieha riečna erózia, na jednej strane, ale aj akumulácia na strane druhej. Výrazne k degradácii územia prispieva erózia na vegetáciou nechránených svahoch hlavne vo vysokých polohách, kde je často skombinovaná aj so zošľapávaním na turistických chodníkoch. Na pomerne mäkkších a na eróziu náchylnejších flyšových horninách je vplyv vodnej erózie viditeľný najmä po prudkých privalových dažďoch. V najvyšších polohách je reliéf opracovávaný aj činnosťou snehu a mrazu. V súčasnosti je veľmi aktívnym činiteľom, ktorý pretvára reliéf, človek. Práve ľudskou činnosťou vznikli rôzne lomy a v poslednom čase bolo možno pozorovať planáciu reliéfu v súvislosti s výstavbou automobilového závodu Kia, pri Tepličke nad Váhom, alebo premenu riečnej krajiny pri výstavbe Vodného diela Žilina.

2.2.4 Klimatické pomery

Klimatické pomery mikroregiónu Terchovská dolina sú do značnej miery ovplyvnené jeho polohou a nadmorskou výškou. Na zaradenie danej oblasti do klimatických pasiem, regiónov, resp. ich charakteristiky existuje vo svete viacero klasifikácií. Na kontinentálnej úrovni leží Slovenská republika v miernom pásme, v atlanticko-kontinentálnej oblasti. To znamená, že je ovplyvňovaná vzdušnými hmotami z oblasti Atlantického oceána (prípadne jeho okrajových morí), ale aj vzdušnými hmotami z kontinentálnej časti Eurázie. Samotný mikroregión Terchovská dolina leží navyše v oblasti s horským podnebím. Keďže na Slovensku prevládajú severozápadné vetry, nachádza sa na náveternej strane horského masívu Malej Fatry. Dôsledkom je hlavne zvýšený príjem zrážok v oblasti mikroregiónu. Ako bolo spomínané vyššie, existuje niekoľko klasifikácií zaradenia regiónov do klimatických oblastí. V bývalom Československu, a v súčasnosti aj na Slovensku bolo vyčlenených niekoľko klimatických oblastí s rôznymi klimatickými charakteristikami. Z nich na územie mikroregiónu zasahujú oblasti uvádzané aj s príslušnou charakteristikou v tabuľke.

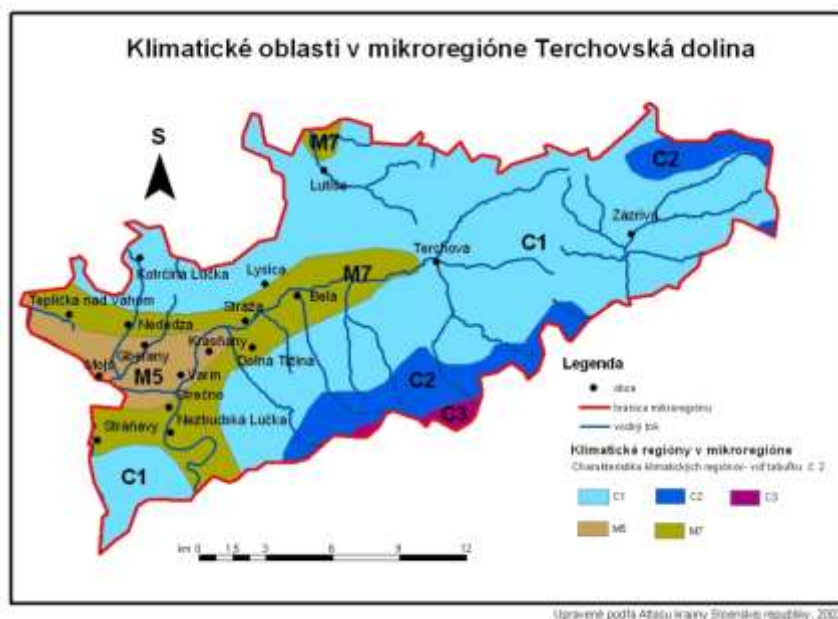
Tabuľka č. 2 - Charakteristika klimatických podmienok Mikroregiónu Terchovská dolina za obdobie pozorovania 1961 – 1990

Okrskok	Charakteristika okrsku	Klimatické znaky
M5	mierne teplý, vlhký, s chladnou až studenou zimou, dolinový/kotlinový	január ≤ -3 °C, júl ≥ 16 °C, menej ako 50 letných dní v roku
M7	mierne teplý, veľmi vlhký, vrchovinový	júl ≥ 16 °C, menej ako 50 letných dní v roku
C1	mierne chladný, veľmi vlhký	júl ≥ 12 °C až < 16 °C
C2	chladný horský, veľmi vlhký	júl ≥ 10 °C až < 12 °C
C3	studený horský, veľmi vlhký	júl < 10 °C

Zdroj: Atlas krajiny Slovenskej republiky 2002

Okrsky M5 a M7 sa nachádzajú prevažne v nížinných polohách v okolí rieky Váh a vo výbežku Žilinskej kotliny po Terchovú. Klimatický okrskok C1 zaberá väčšiu časť mikroregiónu, hlavne podhorské oblasti. Ostatné dva okrsky C2 a C3 zaberajú iba najvyššie položené časti Malej Fatry.

Obrázok č. 6 -Klimatické oblasti na území Mikroregiónu Terchovská dolina



Priemerná ročná teplota vzduchu v mikroregióne sa pohybuje od 0 °C vo vrcholových častiach Malej Fatry po 8 °C v okolí rieky Váh. Väčšina územia však má priemernú ročnú teplotu 2 – 6 °C. Priemerná teplota vzduchu najchladnejšieho mesiaca v roku, čiže v januári je od -7 °C do -3 °C. Naopak priemerná teplota vzduchu najteplejšieho mesiaca (júla) je 10 °C – 17 °C. Rozpätie teplôt opäť závisí od polohy v rámci mikroregiónu. Súvisí to najmä s diferenciou nadmorskej výšky. Zjednodušene možno povedať, čím vyššie, tým chladnejšie. Toto tvrdenie však neplatí v prípade inverzných situácií v zimných mesiacoch, kedy studený vzduch v kotline leží pod teplým vzduchom, čoho dôsledkom je chladné až mrazivé počasie v nižších polohách, a naopak vo vyšších polohách je vtedy prevažne slnečné počasie.

Pre mikroregión a jeho orientáciu na cestovný ruch je pre zimné obdobie dôležitá dĺžka snehovej pokrývky. Táto sa pohybuje od 60 dní v nižšie položených oblastiach do 200 dní v najvyššie položených oblastiach. V rámci mikroregiónu je dôležité aj to, že väčšina veľkých lyžiarskych stredísk sa nachádza na severne orientovaných svahoch, kde je nižšia denná teplotná bilancia, čo má priaznivejšie podmienky pre udržanie snehovej pokrývky.

Priemerný ročný úhrn zrážok sa pohybuje od 700 do 1 400 mm za rok, pričom podľa pozorovania pre danú klimatickú oblasť, resp. región je nadbytok zrážok od 100 do 1 000 mm.

Všetky spracované klimatické ukazovatele sa vzťahujú na obdobie pozorovaní z rokov 1961 – 1990. Preto sa v dnešnom období môžu niektoré uvádzané charakteristiky mierne odchyľovať, vzhľadom na to, že v poslednom období badáme miernu zmenu klímy. Hlavne v počte a intenzite privalových dažďov a búrok.

Tabuľka č. 3 - Klimatické ukazovatele v Mikroregióne Terchovská dolina

Klimatické ukazovatele	hodnota
priemerná ročná teplota	0 – 8°C
priemerná teplota v januári	-7 – -3°C
priemerná teplota v júli	10 – 17°C
ročný úhrn zrážok	700 – 1 400 mm
počet dní so snehovou pokrývkou	60 – 200

Zdroj: Atlas krajiny Slovenskej republiky 2002

2.2.5 Hydrologické pomery

Územie mikroregiónu, tak ako väčšina Slovenska, patrí do úmoria Čierneho mora. Do Čierneho mora je odvodňované prostredníctvom riek Dunaj a Váh. Najvýznamnejším vodným tokom je v mikroregióne je Váh, ktorý preteká západným okrajom územia v dĺžke 18,5 km a v stanici Mojš dosahuje priemerný prietok 35,6 metrov kubických za sekundu. Tento stav je však ovplyvňovaný Vodným dielom Žilina. Celkovo je územie mikroregiónu odvodňované riekou Váh. Čiastkové povodia sú však zastúpené riekami Orava a Kysuca. Samotné územie mikroregiónu je odvodňované povodím Varínky (priamo do Váhu), Zázrivky (Orava) a povodím vodného toku Radôstka (Bystrica a následne Kysuca). Povodie Varínky, ktorá pramení vo Vrátnej doline pod Chlebom, odvodňuje približne 2/4 územia mikroregiónu na západ a preteká územím v dĺžke 24 km. Druhým čiastkovým povodím je povodie Zázrivky (na území mikroregiónu 11,5 km), ktorá odvodňuje východnú štvrtinu územia mikroregiónu do rieky Orava a následne do Váhu. Rozvodie medzi týmito čiastkovými povodiami sa nachádza medzi Terchovou a Zázrivou v sedle Rovná hora. Poslednú tretinu odvodňuje vodný tok Radôstka, ktorý odvádza vody z povodia na sever do toku Bystrica. Tá je ľavostranným prítokom Kysuce. Významnejšie prítoky Varínky sú toky Struháreň, Biely potok, Stohový potok, Bránica, Beliansky potok a potok Kúr. Zázrivky má štyri významnejšie prítoky: Kozinský potok, Plešivský potok, Dolinský potok a potok Biela. Vodný tok Radôstka nemá, okrem potoka Lutiša, na území mikroregiónu väčšie a významnejšie prítoky.

Obrázok č. 7 - Povodia vodných tokov v Mikroregióne Terchovská dolina



Priemerný ročný špecifický odtok (odtok z jednotkovej plochy povodia za jednotku času $/l.s^{-1}.km^{-2}/$) sa v oblasti mikroregiónu pohybuje od 13 do 20 $l.s^{-1}.km^{-2}$.

Podľa typu režimu odtoku má Váh, a tak isto aj väčšina mikroregiónu, snehovo-dažďový režim odtoku. To znamená, že najvyššie vodné stavy majú vodné toky v apríli až máji, kedy sú početné prehánky a navyše sa v okolitých horách topí sneh. Naopak najnižšie vodné stavy dosahujú rieky v januári a februári (kedy je voda v povodí viazaná vo forme snehu a ľadu), resp. v septembri až októbri, kedy sa v povodí nenachádza ešte toľko zásob vody. Iba severozápadný okraj územia mikroregiónu Terchovská dolina má dažďovo-snehový odtoku, pretože leží v nižšie položenej nadmorskej výške, kde sa začína sneh topiť skôr, a teda najvyššie vodné stavy budú mať vodné toky počas marca až apríla a najnižšie počas septembra.

Údaje boli spracované na základe radu hydrologických pozorovaní z obdobia rokov 1931 – 1980.

V súčasnosti výrazne ovplyvňuje hydrologické ale aj mikroklimatické pomery na Váhu Vodné dielo Žilina. Vodné dielo Žilina bolo vybudované za účelom povodňovej ochrany, výroby elektrickej energie a rekreačnej činnosti. Náпустný objekt sa nachádza pri ústí Varínky. Dĺžka vodnej nádrže je 7,1 km a šírka až 600m. Objem nádrže predstavuje 18,15 mil. m³. Výška hrádze je 15 m a šírka koruny hrádze 6 m. Vodná elektrárň nachádzajúca sa v rámci diela je vybavená dvomi Kaplanovými turbínami, každá s hlnosťou 150 m³.s⁻¹. Inštalovaný výkon turbín je 2x36 MW. Vodná elektrárň bola uvedená do prevádzky v rokoch 1997 – 1998. Priemerná ročná dodávka elektrárne za roky 1998 – 2000 bola 156 GWh/r.

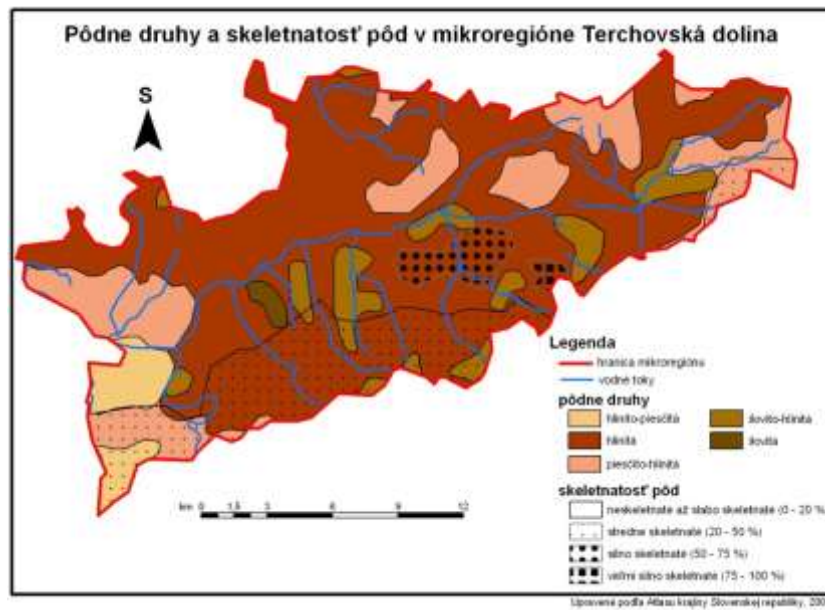
2.2.6 Pôdne pomery

Pôda je samostatný prírodno-historický útvar, vzniknutý premenou vrchnej časti litosféry, pôsobením organizmov na horniny za účasti vzduchu, vody a slnečnej energie.

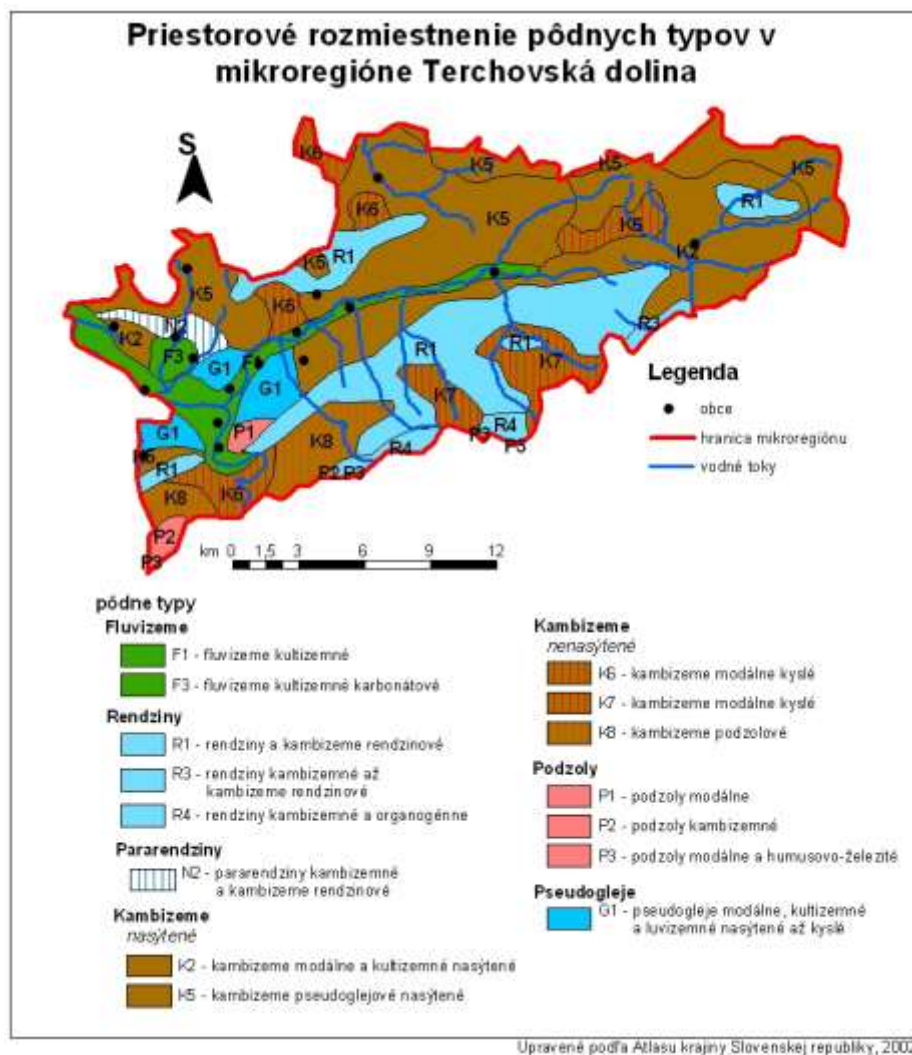
Charakteristiku pôd v rámci mikroregiónu možno brať z rôznych hľadísk. Podľa zrnitosti sa v mikroregióne nachádza pestrá paleta pôd. Od hlinito-piesčitých, cez piesčito-hlinité, hlinité po ílovito-hlinité a v niektorých polohách aj ílovité pôdy. Podľa obsahu skeletu sa tu nachádzajú všetky typy pôd (neskeletnaté, stredne skeletnaté, silno skeletnaté a veľmi silno skeletnaté) (obrázok č. 7). Na pestovanie poľnohospodárskych plodín sú najvhodnejšie tzv. stredne ťažké pôdy (hlinité) s nízkym zastúpením skeletu. Na úrodnosť pôd má vplyv aj podiel humusu v pôde. Z tohto hľadiska patrí územie mikroregiónu skôr k chudobnejším oblastiam. Obsah humusu v poľnohospodárskej pôde sa tu pohybuje od 1 do 2,3%, čo je pomerne málo. Avšak miestami sa nájdu polohy (oblasti nív a terás vodných tokov) aj s percentuálnym podielom vyšším ako 2,3%. Geologická a geomorfologická stavba, ako aj rastlinná pokrývka a činnosť človeka má úzku nadväznosť na priestorové rozšírenie pôdných druhov a pôdných typov. V mikroregióne môžeme nájsť širokú paletu pôdných druhov, typov a variét (prevažne človekom upravovaných a obhospodarovaných pôd – tzv. kultizemí) (obrázok č. 8). Na nivách riek sa nachádzajú fluvizeme. V zamokrených oblastiach s permanentne podmáčanou pôdou sa nachádzajú pseudogleje. Na karbonatických (vápence, dolomity) horninách sa nachádzajú rendziny a v horských oblastiach kambizeme až podzoly. Vo vrcholových častiach Fatry, kde je malý pôdny kryt, sa môžu vyskytovať až litozeme (pôdy s plytkým pôdnym horizontom s veľkým zastúpením skeletu).

Vzhľadom na podložie a obhospodarovanie je pôdna reakcia kyslá (prevažne v horských a podhorských oblastiach) s pH 4,5 – 5,5 a neutrálna až mierne zásaditá (v oblasti vodných tokov) s pH 7 – 7,8. Vzhľadom na povahu pôd v mikroregióne je ich retenčná schopnosť (schopnosť zadržiavať vodu) veľká s pomerne dobrou priepustnosťou.

Obrázok č. 8 - Pôdne druhy a skeletnatosť pôd v Mikroregióne Terchovská dolina



Obrázok č. 9 - Priestorové rozmiestnenie pôdnych typov na území mikroregiónu



2.2.7 Rastlinstvo a živočíšstvo

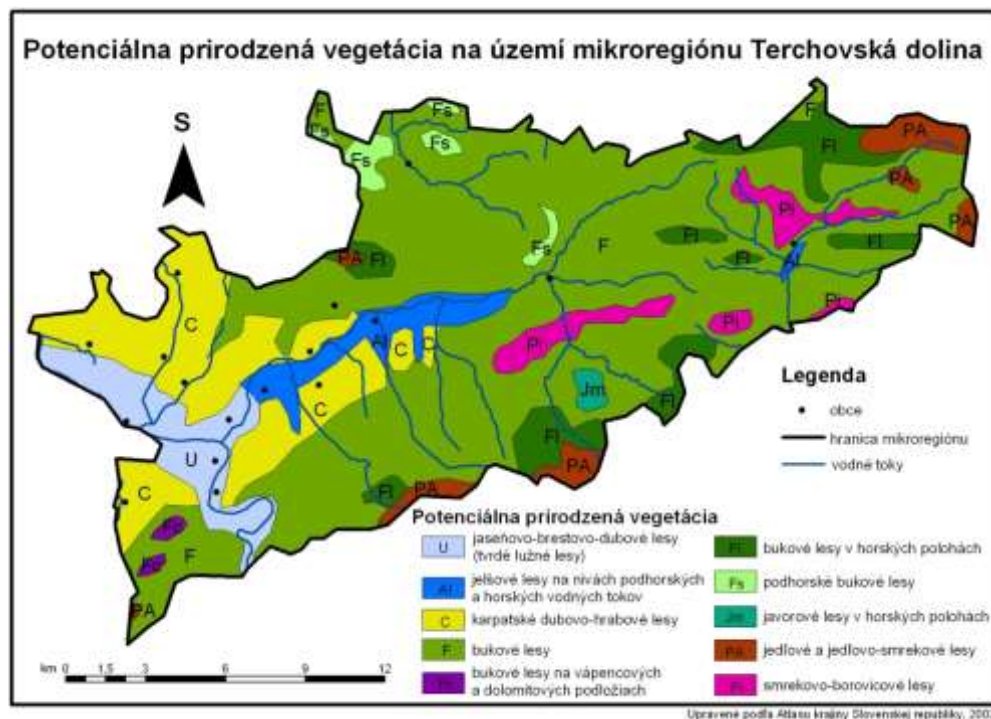
Rastlinstvo

V rámci fytogeografického členenia Sveta sa nachádza Slovenská republika v Holarktckej oblasti, Eurosibírskej podoblasti a v jej stredoeurópskej provincii. Samotný mikroregión sa na základe fytogeografického členenia SR rozprestiera v bukovej zóne v oblasti rastlinstva na flyšových a kryštálicko-druho horných horninách. Na území mikroregiónu tvorí flyšovú oblasť Kysucká a Oravská vrchovina. Kryštálicko-druho hornú oblasť tvorí okres Žilinská kotlina so severným podokresom, ďalej okres Malá a Veľká Fatra s podokresom Krivánska Fatra a obvodmi Krivánske veterné hole; Osnica; Rozsutec, Boboty a Sokolie.

Na mikroregión Terchovskej doliny pekne pasuje schéma vertikálnej zonálnosti rastlinných spoločenstiev, ktorá sa prejavuje takmer po celom Slovensku. V najnižších polohách sú to dubovo-hrabové lesy, siahajúce do nadmorskej výšky asi 700 m n. m., nad nimi bukovo-jedľové lesy (zhruba do výšky 1000 m n. m.). Ešte vyššie (do výšky 1300, resp. 1500 m n. m.) sa nachádzajú jedľovo-smrekové až smrekové lesy a nad 1500 m n. m. kosodrevina.

Stav reálnej vegetácie je v celom mikroregióne do veľkej miery ovplyvnený ľudskou činnosťou. Z pôvodných rastlinných spoločenstiev sa zachovali miestami len zvyšky, alebo boli nahradené lúkami, pasienkami, poľami a zástavbou. Stav vegetácie, ktorá by sa v budúcnosti vytvorila na danom území, keby človek prestal svojou činnosťou ovplyvňovať vegetačný kryt, predstavuje potenciálna prirodzená vegetácia (viď. obrázok). Na našom území (územie SR) by to až na niekoľko výnimiek bola lesná vegetácia. Spoločenstvá potenciálnej prirodzenej vegetácie na území mikroregiónu Terchovská dolina uvádzame aj s popisom nižšie.

Obrázok č. 10 - Potenciálna prirodzená vegetácia na území mikroregiónu



Jaseňovo-brestovo-dubové lesy v povodiach veľkých riek (tvrdé lužné lesy)

Patria sem vlhkomilné lesné spoločenstvá rastúce na aluviálnych náplavach popri väčších vodných tokoch, alebo v blízkosti prirodzených vodných nádrží. Viazu sa na vyššie položené miesta popri riekach na relatívne suchšie miesta riečnych nív, zhruba do výšky 300 m n. m. Sú ovplyvňované periodickými záplavami a kolísajúcou hladinou podzemnej vody. Ležia na rôznych vývojových štádiách pôd, od nevyvinutých pôd po hnedozeme až černozeme. Zástupcovia drevín: dub letný (*Quercus robur*), brest hrabolitý (*Ulmus minor*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*), javor poľný (*Acer campestre*). Kroviny sú zastúpené svibom krvavým (*Svida sanguinea*), vtáčí zob obyčajný (*Ligustum vulgare*), bršlen európsky (*Euonymus europaea*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*) a iné. Z bylín sú zastúpené ostrica ostrá (*Carex acutiformis*), ostrica pobrežná (*Carex riparia*).

Na území mikroregiónu sa tieto lesy nevyskytujú, pretože v oblasti väčšieho vodného toku (Váh), prebieha intenzívne využívanie krajiny človekom, ktorý tieto lesy úplne zničil.

Jelšové lesy na nivách podhorských a horských vodných tokov

Tieto lesné spoločenstvá sú viazané na alúviá potokov podmáčaných prúdiacou podzemnou vodou, alebo ovplyvňovaných častými povrchovými záplavami. Pôdy pod týmito lesmi sú hlinité, stredne ťažké v horských údoliach piesočnaté až kamenité. Typickými zástupcami sú vŕba purpurová (*Salix purpurea*), vŕba sivá (*Salix eleagnos*), jelša sivá (*Alnus incana*), jelša lepkavá (*Alnus glutinosa*), jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), prípadne vo vyšších nadmorských výškach sa môže nachádzať prímes smreka obyčajného (*Picea abies*). V bylinnom podraze sa vyskytujú záružlie horské (*Calluna vulgaris*), pichliač zelinový (*Cirsium oleraceum*), bodliak lopúchovitý (*Carduus personata*), škarda močiarna (*Crepis paludosa*), vrbovka chlpatá (*Epilobium hirsutum*), Túžobník brestový (*Filipendula ulmaria*), papraď samčia nepravá (*Dryopteris pseudomas*) a mnohé iné.

V súčasnosti sú tieto lesy takmer alebo úplne vyrúbané a boli nahradené lúkami, pasienkami a na suchších miestach vyvýšených terás poľami. Miestami sa môžu nachádzať ich zvyšky v okolí vodných tokov.

Karpatské dubovo-hrabové lesy

Sú na území Slovenska najrozšírenejšou lesnou formáciou v dubovom stupni. Pôvodne zaberali rozsiahle plochy v pahorkatinách a vrchovinách do výšky okolo 600 m n. m. V súčasnosti z nich ostali len zvyšky, pretože miesta pôvodného výskytu sú silne pozmenené antropogénnou činnosťou (využívajú sa ako poľa, lúky a pasienky aj ako zástavbová plocha).

Zo stromov sú zastúpené druhy ako dub zimný (*Quercus petraea*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), javor poľný (*Acer campestre*), lipa malolistá (*Tilia cordata*), lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*). Kroviny tvoria napr. zimolez obyčajný (*Lonicera xylosteum*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), hloh jednosemenný (*Crataegus monogyna*), atď. Bylinné spoločenstvá sú zastúpené rastlinami ako napr. marínka voňavá (*Galium odoratum*), kopytník európsky (*Asarum europaeum*), mednička ovisnutá (*Melica nutans*) a iné.

Bukové lesy kvetnaté

Táto jednotka zahŕňa klimaxové (konečné) štádium. Nachádza sa na hranici podhorského a horského stupňa na takmer všetkých druhoch geologického podložía, s výbornými, hlbokými, intenzívne prehumóznymi pôdami s bohatým bylinným podrastom. Vyskytujú sa v nadmorských výškach okolo 500 – 900 m n. m.

V stromovej etáži sú zastúpené dreviny ako dub zimný (*Quercus petraea*), javor horský (*Acer pseudoplatanus*), javor mliečny (*Acer platanoides*), brest horský (*Ulmus glabra*), lipa malolistá (*Tilia cordata*), buk lesný (*Fagus sylvatica*), atď. Z krovín bývajú zastúpené najmä baza čierna (*Sambucus nigra*), bršlen európsky (*Euonymus europaea*), zemolez obyčajný (*Lonicera xylosteum*). Bylinná etáž sa vyznačuje vysokou pokryvnosťou s druhmi marínka voňavá (*Galium odoratum*), pakost smradľavý (*Geranium robertianum*), ostružina srstnatá (*Rubus hirtus*), veronika horská (*Veronica montana*), bažanka trváca (*Mercurialis paxii*) a iné.

Na území mikroregiónu sa ešte takéto spoločenstvá nachádzajú, no časť z nich bola odlesnená a premenená na lúky a pasienky, prípadne zastavané plochy.

Podhorské bukové lesy

Sú rozšírené v nižších polohách prevažne na nevápencovom podloží s vlhkostne kolísavými pôdami. V územiach na vápencoch sa nachádzajú na rovnomerne stredne hlbokých pôdach. V mikroregióne, ak sa tieto spoločenstvá vyskytujú, tak vo flyšovom pásme v miestach bradiel na vápencovom podklade. Vystupujú do nadmorskej výšky až 1000 m n. m., avšak optimum dosahujú okolo 600 m n. m.

V spoločenstvách dominuje marínka voňavá (*Galium odoratum*), ďalej ostrica chlpatá (*Carex pilosa*), mednička jednokvetá (*Melica uniflora*). Z drevín hlavne buk lesný (*Fagus sylvatica*).

Bukové lesy v horských polohách

V niektorých prípadoch zasahujú tieto spoločenstvá až na hornú hranicu lesa. Vyhovujú im prevažne teplotne stálejšie severné svahy. V mikroregióne sa nachádzajú v oblasti Zázrivej a Vrátnej doliny, ako aj Rozsutcov. Horná hranica výskytu je okolo 1300 m n. m.

Z druhov sa tu nachádzajú v stromovej etáži buk lesný (*Fagus sylvatica*), smrek obyčajný (*Picea abies*), jedľa biela (*Abies alba*).

kroviny: zemolez čierny (*Lonicera nigra*), baza červená (*Sambucus racemosa*), vrba rakytová (*Salix caprea*), byliny: kyslíčka obyčajná (*Oxalis acetosella*), kamzičník rakúsky (*Doronicum austriacum*), a iné.

Javorové lesy v horských polohách

Vyskytujú sa vo výškach nad 1000 m n. m. na sutinách, kamenistých až balvanovitých sutinách horských hrebeňov, úzkych chrbtov, strmých svahov alebo roklín, úžľabín a sutín pod mohutnými bralami alebo skalnými stenami. Geologický substrát väčšinou nemá obmedzenie na ich rozšírenie.

Významný podiel na zložení stromového poschodia majú javor horský (*Acer pseudoplatanon*), brest horský (*Ulmus glabra*), jedľa biela (*Abies alba*) a jaseň štíhly (*Fraxinus excelsior*). Krovinná etáž je pomerne slabo vyvinutá, ale nachádzajú sa v nej zemolez čierny (*Lonicera nigra*), lykovec jedovatý (*Daphne mezereum*), ríbezľa alpská (*Ribes alpinum*), baza červená (*Sambucus racemosa*). V bohatom bylinnom stupni sa vyskytujú pižmovka mošusová (*Adoxa oschatellina*), cesnak medvedí (*Allium ursinum*), zádušník chlpatý (*Glechoma hirsuta*), pakost smradľavý (*Geranium robertianum*), mesačnica trváca (*Lunaria rediviva*) a iné.

Tieto lesy patria k významným pôdoochranným, účelovým lesom. Na území mikroregiónu sa vyskytujú na severných svahoch Malej Fatry vo Vrátnej doline.

Jedľové a jedľovo-smrekové lesy

Rozprestierajú sa v horskom stupni tvorenom pôvodne jedľou alebo smrekom na nenasýtených až podzolovaných kamenistých presakujúcich pôdach. Expozične sú orientované hlavne na severných svahoch so sklonom niekedy až 30°. Tvoria buď súvislý pás, alebo iba enklávy v hornej hranici bučín na kyslom podloží. Výškové rozpätie výskytu porastov je 700 – 1300, zriedkavo 1400 m n. m.

Stromová etáž býva zložená z jedľa biela (*Abies alba*), smrek obyčajný (*Picea abies*), prípadne smrekovec opadavý (*Larix decidua*), javor horský (*Acer pseudoplatanus*). V bylinnom stupni prevládajú plamienok alpský (*Clematis alpina*), lípkavec drsný (*Galium rotundifolium*), pichliač lepkavý (*Cirsium erisithale*).

V mikroregióne tvoria úzky pás lesných spoločenstiev vo vyšších častiach svahov Malej Fatry a Oravskej Magury.

Smrekovo-borovicové lesy a ostrevkovité spoločenstvá

Tvoria skupinu klimaxového komplexu skalných mačinových spoločenstiev. V mikroregióne sa vyskytujú hlavne v oblasti Rozsutcov, Bobôt a Sokolia.

Z drevín sú prítomné hlavne borovica lesná (*Pinus sylvestris*), smrek obyčajný (*Picea abies*), mukyňa obyčajná (*Sorbus aria*), jarabina vtáčia (*Sorbus aucuparia*), smrekovec opadavý (*Larix decidua*) a iné. Kroviny sú zastúpené

druhmi ako borievka obyčajná (*Juniperus communis*), hloh obyčajný (*Crataegus laevigata*). Z bylín sa v týchto spoločenstvách nachádzajú ostrevka vápnomilná (*Sesleria albicans*), ostrica biela (*Carex alba*), horec luskáčovitý (*Gentiana asclepiadea*), brusnica pravá (*Vaccinium vitis idaea*), plamienok alpský (*Clematis alpina*) a iné.

Smrekové lesy čučoriedkové

Sú to pôvodné klimaticky podmienené smrečiny rozšírené v najvyšších horských polohách v smrekovom stupni. Rozšírené sú predovšetkým na silikátovom podloží s podzolovanými pôdami.

Z drevín je základným identifikátorom smrek obyčajný (*Picea abies*), ďalej smrekovec opadavý (*Larix decidua*), borovica obyčajná (*Pinus silvestris*), jarabina vtáčia (*Sorbus aucuparia*). Veľmi slabozastúpená je krovinná etáž. Tvoria ju zemolez čierny (*Lonicera nigra*), ruža ovisnutá (*Rosa pendulina*) a na hornej hranici kosodrevina (*Pinus mugo*). Druhovo chudobné bylinné poschodie je zastúpené smlzom chĺpkatým (*Calamagrostis villosa*), praslička lesná (*Equisetum sylvaticum*), chlpaňa lesná (*Luzula sylvatica*), čučoriedka obyčajná (*Vaccinium myrtillus*) a iné. Pomerne bohaté je zastúpenie machov.

Výskyt tohto stupňa na území mikroregiónu je obmedzený len na najvyššie položené oblasti Malej Fatry v okolí hornej hranice lesa.

Subalpínske kosodrevinové spoločenstvá na kyslých substrátoch

V mikroregióne zaberá toto spoločenstvo najvyššie položené oblasti Malej Fatry od výšky asi 1300 m n. m. Geologické podložie tvoria žuly. Pôdy sú kambizeme so znakmi podzolizácie s plytkým pôdnym horizontom.

V týchto spoločenstvách vďaka prírodným podmienkam nie je vyvinutý stromový stupeň. Z krovín jasne dominuje borovica horská – kosodrevina (*Pinus mugo*), ďalej ríbezľa skalná (*Ribes petraeum*), jarabina vtáčia hladká (*Sorbus aucuparia* subsp. *glabrata*), zemolez čierny (*Lonicera nigra*) a iné. Pomerne bohato sú zastúpené bylinné lesné druhy ako čermeľ lesný (*Melaphyrum sylvaticum*), hluchavka žltá (*Galeobdolon montanum*), hviezdica hájna (*Stellaria nemorum*), ďalej chlpaňa hájna (*Luzula luzuloides*), mednička ovisnutá (*Melica nutans*), bažanka trvác (*Mercurialis paxii*) a iné.

Tak ako inde v Karpatoch, aj v oblasti Malej Fatry bol tento stupeň v minulosti silne antropogénne pozmenený, hlavne pastvou dobytky, a s tým spojené vypaľovanie a kľčovanie kosodreviny. Neskôr sa k tomu pridal ešte aj turistický ruch. Aj preto dnes porasty kosodreviny netvoria súvislé porasty.

Živočíšstvo

V rámci globálneho zoogeografického členenia terestrickej (suchozemskej) oblastí výskytu živočíchov sa nachádza Slovenská republika v oblasti Paleoarktis v Eurosibírskej podoblasti. V rámci limnického (vodného) biocyklu je to opäť oblasť Paleoarktis, ale už Euromediteránna podoblasť, Pontokaspická provincia a severopontický úsek. V regionálnom (celoslovenskom) meradle zaraďujeme územie mikroregiónu v terestrickom biocykle do provincie listnatých lesov, podkarpatského úseku a provincie stredoeurópskych pohorí, podprovincie karpatských pohorí a západokarpatského úseku. V rámci limnického biocyklu patrí mikroregión do pontokaspickej provincie, stredoslovenskej časti podunajského okresu (povodie Varínky). Povodie Zázrivky patrí taktiež do pontokaspickej provincie a hornovážského okresu.

V súčasnosti, pri pozmenenej a človekom využívannej krajine sa danému stavu chtiac-nechtiac prispôsobuje aj živočíšstvo danej lokality. V mikroregióne Terchovská dolina sa nachádzajú nasledujúce nižšie vymenované živočíšne spoločenstvá. Tieto sú do istej miery charakterizované už svojim názvom, preto sa nebudeme zaoberať ich charakteristikou, ale iba vymenujeme niektoré typické druhy živočíchov v nich žijúcich.

Živočíšne spoločenstvo lesov

mlok karpatský (*Tritus montandoni*), vretenica obyčajná (*Vipera berus*), orešnica perlavá (*Nucifraga caryocatactes*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), jašterica zelená (*Lacerta viridis*), užovka

stromová (*Elaphe longissima*), ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), mačka divá (*Felis silvestris*), slimák obyčajný (*Helix pomatia*), mravec lesný (*Formica rufa*), lykožrút smrekový (*Ips typografus*) a mnohé iné.

Živočíšne spoločenstvo kosodreviny

stehlík čečetavý alpský (*Carduelis flamma cabaret*), vrchárka modrá (*Prunella modularis*), ropucha obyčajná (*Bufo bufo*), jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), dažďovník obyčajný (*Apus apus*), hraboš snežný (*Microtus nivalis*), piskor vrchovský (*Sorex alpinus*), krt obyčajný (*Talpa europea*) a iné.

Živočíšne spoločenstvo alpínskych lúk a hollí

Fabtuška lúčna (*Anthus pratensis*), hraboš poľný (*Microtus arvalis*), jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*), ropucha obyčajná (*Bufo bufo*), líška obyčajná (*Vulpes vulpes*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), orol krikľavý (*Aquila pomarina*) a iné.

Živočíšne spoločenstvo skalných stien a brál

jašterica múrová (*Lacerta muralis*), jašterica živorodá (*Lacerta vivipara*), vretenica obyčajná (*Vipera berus*), murárik červenokridlý (*Tichodroma muraria*), dažďovník obyčajný (*Apus apus*), skliarik sivý (*Oenanthe oenanthe*), piskor obyčajný (*Sorex araneus*), Orol skalný (*Aquila chrysaetos*), výr skalný (*Bubo bubo*), krkavec čierny (*Corvus corax*) a ďalšie.

Živočíšne spoločenstvo poľí a lúk

jarabica poľná (*Perdix perdix*), bažant poľovný (*Phasianus colchicus*), drop malý (*Otis tetrax*), zajac poľný (*Lepus europaeus*), syseľ obyčajný (*Citellus citellus*), tchor stepný (*Putorius eversmanni*), myšiarka močiarna (*Asio flammeus*), chrapkáč poľný (*Crex crex*).

Živočíšne spoločenstvo ľudských sídlisk

myš domová (*Mus musculus*), potkan obyčajný (*Rattus norvegicus*), vrabec domový (*Passer domesticus*), drozd čierny (*Turdus merula*), plamienka driemavá (*Tyto alba*), sýkorka veľká (*Parus major*) atď.

Živočíšne spoločenstvo brehov vôd

kunec obyčajný (*Bombina bombina*), skokan zelený (*Rana esculenta*), užovka obyčajná (*Natrix natrix*), potápka chochlatá (*Podiceps ruficollis*), kačica divá (*Anas platyrhynchos*), vydra riečna (*Lutra lutra*).

Živočíšne spoločenstvá potokov a riek

pstruh potočný (*Salmo trutta morpha phario*), lipen obyčajný (*Thymallus thymallus*), hlaváč obyčajný (*Cottus gobio*).

2.2.8 Ochrana životného prostredia

Ochrana prírody chápeme ako komplex spoločenských opatrení zameraných na zveľadenie, obnovu, rozumné využívanie a ochranu prírodných zdrojov, a to v súlade s narastajúcimi materiálными a kultúrными potrebami spoločnosti. Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádzajú tieto chránené regióny:

NP Malá Fatra – veľkoplošné chránené územie Malá Fatra bolo vyhlásené za chránenú krajinnú oblasť už v roku 1967. V roku 1988 bol na tomto území zriadený národný park (*nariadením vlády SSR č. 24/1988 Zb. o Národnom parku Malá Fatra* zo dňa 18. Januára 1988 (s účinnosťou od 1. apríla 1988)), ktorý patrí k najcennejším krajinným celkom Slovenska vďaka svojej prírode, zachovanými spoločenstvami s množstvom chránených vzácných i reliktných druhov organizmov, z ktorých niektoré tu majú západnú hranicu svojho rozšírenia v Karpatoch. Rozloha vlastného územia je 22 630 ha, na výmere 23 262 ha ho obklopuje ochranné pásmo. Zachovali sa tu prirodzené ekosystémy s veľkou rozmanitosťou rastlinných a živočíšnych spoločenstiev typických pre Západné Karpaty. Územie je pomerne bohaté na vodné pramene a menšie vyvieracky. Celkovo na

území žije 188 chránených druhov, z ktorých sú charakteristické a najznámejšie veľké predátori medveď hnedý, vlk obyčajný, rys ostrovid a mačka divá. Z dravcov sú to orol skalný. Jastrab veľký a včelár lesný.

Návštevný poriadok NP Malá Fatra je ustanovený vyhláškou Krajského úradu životného prostredia v Žiline, č. 9/2005 podľa § 20 zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny (ďalej len „zákon“) a § 7 ods. 2 zákona č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Účelom vyhlášky je upraviť podmienky pobytu návštevníkov na jeho území, podmienky a rozsah kultúrno-výchovného využitia a spôsob prístupnosti NP, obmedzenia dopravy návštevníkov, vymedzenie miest pre kultúrno-výchovné využitie a tým prispieť k ochrane prírody NP. Správa NP má sídlo vo Varíne a dozerá a kontroluje dodržiavanie ochranných podmienok, usmerňuje činnosť lesného hospodárstva, poľnohospodárstva, poľovníctva a rybárstva, výstavbu, dopravu i podmienky jeho využitia na rekreáciu, turistiku a šport.

Značná časť územia národného parku sa prísnejšie chráni v rámci viacerých plošne chránených území. Osobitne cenné prírodné územia NP boli vyhlásené za národné prírodné rezervácie, prírodné rezervácie, prírodné pamiatky, či chránené prírodné výtvory. Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádzajú tieto:

NPR Chleb – za národnú prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1967, s novelitáciou v roku 1988. (Výnos MK SSR č.1160/1988-32 z 30.6.1988). Nachádza sa vo výške 700 – 1709 m n. m. v katastrálnom území obce Terchová. Zaberá priestor v závere Vrátnej doliny, a to od údolnej stanice sedačkovej lanovky až po Veľký Kriváň a Poludňový Grúň. Na ploche 412,87 ha sa chránia vzácné rastlinné spoločenstvá pôvodných lesov a sekundárnych holí na hlavnom hrebeni.

NPR Krivé - Nachádza sa v Krivánskej Malej Fatre v katastri obce Nezbudská Lúčka na pravom brehu Váhu v bezprostrednej blízkosti Domašinskeho meandra. Výmera chráneného územia je 203,72 ha. Rezervácia bola zriadená Úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 9145/1979-OP z 30. 11. 1979. Predmetom ochrany sú súbory spoločenstiev skalných sutín a rôznorodých lesných porastov s prirodzeným drevinovým zložením na kryštaliniku Malej Fatry pre vedecko-výskumné a študijné ciele.

NPR Prípor –nachádza sa na území NP Malá Fatra, za NPR bol vyhlásený v roku 1980 úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 3487/1980-32 z 31.5.1980 za účelom ochrany prirodzených spoločenstiev jedľovo-bukového lesa a pásma kosodreviny s výskytom zriedkavých druhov rastlín a živočíchov na vedecko-výsk., náučné a kultúrno-výchovné ciele. Reliéf je veľmi členitý, nachádza sa tu niekoľko pôsobivých priepastí, pukliny a menšie jaskyne. V hlboko vyerodovaných žľaboch sa často vyskytujú snehové lavíny. Nachádza sa v katastri obcí Belá, Dolná Tížina a Krasňany.

NPR Rozsutec – v pohorí Malá Fatra, v k. ú. obcí Terchová a Zázrivá. Za prírodnú rezerváciu bola vyhlásená v roku 1967 s aktualizáciou v roku 1986 (Úprava Ministerstva kultúry SSR č. 464/1986-32 z 31.1.1986). Má výmeru 842 ha. Je najväčšou a z pohľadu prírodných hodnôt najcennejšou rezerváciou NP Malá Fatra. Rezervácia chráni výrazné dominanty Krivánskej Malej Fatry so zachovalými biocenózami, bohatým výskytom chránených a ohrozených druhov rastlín a živočíchov, ako aj zriedkavými tvarmi krasového reliéfu. Týmito dominantami sú Veľký a Malý Rozsutec (1610 m a 1343 m) Sú to príkrovové trosky (hladký križňanský príkrov s bralným chočským reliéfom). Ich súčasťou je aj Skalné mesto. Zahŕňa morfológicky atraktívne útvary ako kaňony (Diery), rokliny, krútnavové hrnce, vodopády, osobitne modelované dolomitové hrebene, jednotlivé skalné útvary (Fajky nad Dolnými dierami), skalné steny a bralá. Častá je inverzia vegetácie. Nachádzajú sa tu vzácné ekosystémy, endemické, reliktné, vzácné a zriedkavé druhy fauny a flóry. Lesné spoločenstvá bukových jedlín, jedľových bučín, bukových javorín, vápencových bučín, reliktných javorín, javorových smrečín a smrekových kosodrevín si tu zachovali do značnej miery prirodzený ráz. Chránenú flóru reprezentujú napr. deväťník alpský, lomikameň trváci, medvedica lekárska, iskerník pahorský, poniklec slovenský, dryádka osemlístková, Falia zlatohlavá; chránenú faunu napr. mlok karpatský, murárik červenokrídly, stehlík čičetavý, vrchárka červenkáva, ľabtuška vrchovská, výr skalný, skaliar pestrý.

NPR Suchý – jeho rozloha je 429,42 ha. Rezervácia bola zriadená Úpravou Ministerstva kultúry SSR č. 9144/1979-OP z 30.11.1979. Nachádza sa v katastri obcí Krasňany a Nezbudská Lúčka. Predmetom ochrany je vzácny súbor lesných a kosodrevinových spoločenstiev na rozmanitom horninovom podklade, miestami s porastmi pralesovitého rázu, väčšinou so zachovalou hornou hranicou lesa s výraznými geomorfologickými formami.

NPR Starý hrad – bol za chránené územie vyhlásený v roku 1967, s novelizáciou v roku 1988 (Výnos Ministerstva kultúry SSR č. 1160/1988-32 z 30.6.1988). Predmetom ochrany je zachovalý súvislý porast dubových spoločenstiev (spoločenstvo kyslých dubových bučín) reliktného rázu na severnej hranici svojho rozšírenia. Blízkosť zručanín kultúrnej pamiatky Starého hradu zväčša zdôrazňuje hodnotu tohto chráneného územia. Nachádza sa v katastrálnom území obce Nezbudská Lúčka.

NPR Tiesňavy – národnou prírodnou rezerváciou sa stali v roku 1967, s novelizáciou v roku 1986 (Úprava Ministerstva kultúry SSR č. 465/1986-32 z 31.1.1986). Rozloha tejto rezervácie je 442,51 ha. Nachádza sa na území NP Malá Fatra, v katastroch obcí Belá a Terchová. Zaberá Boboty, Tiesňavy a Sokolie. Je to kaňon s pôsobivými skalnými útvarmi v prielome potoka Vrátnanka. Mnohé z nich svojim tvarom pripomínajú ľudské postavy (Mních, Plačúca Anička) alebo rozličné predmety a zvieratá (Jánošíková posteľ a stolička, Drak, Ťava, Krokodíl). Okrem nich sa chránia aj jedinečné spoločenstvá rastlín a živočíchov s mnohými endemickými a reliktnými druhmi. Je tu napr. najnižší výskyt kosodreviny v NP Malá Fatra, a to v Obsívanke, v nadmorskej výške 640 m n. m.

NPR Veľká Bránica – má rozlohu 332,09 ha, za chránené územie bola vyhlásená v roku 1967, novelizovaná v roku 1988 výnosom Ministerstva kultúry SSR č. 1160/1988-32 z 30.6.1988. Chránia sa v nej pôvodné rastlinné spoločenstvá - zachovalý komplex bučín na vápnených horninách je ukážkou pôvodných lesov, ktoré siahali až na hornú hranicu lesa. Napriek tomu, že je pásma kosodreviny a smreka umelo odstránené, sú lesy rezervácie cennou ukážkou zachovanej štruktúry lesov. Nachádza sa v katastroch obcí Belá a Terchová.

Vo všetkých NPR je obmedzený pohyb turistov len na značené turistické chodníky a je zakázané zbieranie prírodnín. V ochrannom pásme NP Malá Fatra, teda v oblasti Kysuckých vrchov je pohyb turistov neobmedzený.

PP Domašínsky meander - za prírodnú pamiatku bol vyhlásený v roku 1978. (Uznesenie Rady ONV Žilina č. 91/1978 z 21.7.1978, 4. stupeň o. - vyhláška KÚŽP v Žiline č. 7/2004 z 3.5.2004 - ú. od 1.7.2004) Má rozlohu 80,4 ha. Predmetom ochrany je typický riečny reliéf (obtočník), ktorý vznikol postupným zarezávaním rieky Váh do dvíhajúceho sa pohoria Malá Fatra koncom tret'ohôr a začiatkom štvrtohôr (v celých Západných Karpatoch je to ojedinelá forma) Meander rozdeľuje Malú Fatru na Lúčanskú a Krivánsku časť. Územie j významné aj z historického hľadiska – viažu sa k nemu povesti o Margite a Besnej, o pltníkoch a zbojníkoch. Nachádza sa v k. ú. obce Strečno.

PP Krasniansky Luh – za prírodnú pamiatku bol vyhlásený v roku 1989 a to uznesením plenárneho zasadania ONV v Žiline č. 3/1989 z 20.4.1989. Má rozlohu 15,21 ha a nachádza sa v k. ú. obce Krasňany. Chráni zachovalé brehové porasty toku Varínky v ochrannom pásme Národného parku Malá Fatra, ktoré sú dôležité z hľadiska vedecko-výskumného, krajnotvorného, vodoochranného, breho ochranného, ekologického a náučného.

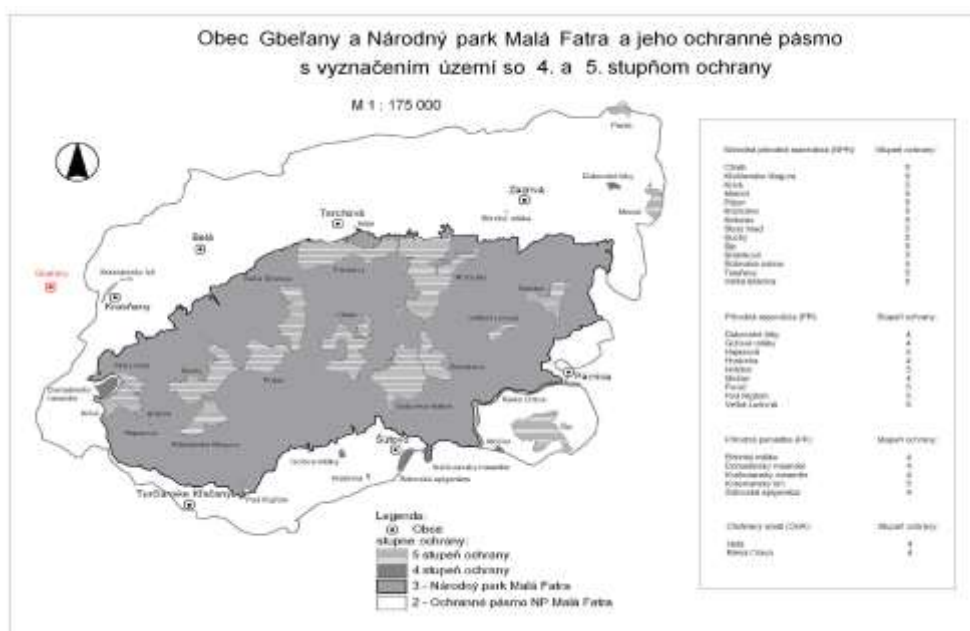
CHA Hate – toto územie bolo vyhlásené za chránený areál v roku 2000, a to všeobecne záväznou vyhláškou KÚ v Žiline č.3/2000 z 24.10.2000. Má rozlohu 0, 5793 ha a nachádza sa v katastri obce Terchová. Zabezpečuje ochranu najzachovalejších prirodzených močiarnych spoločenstiev na severnom úpätí Malej Fatry.

V NP Malá Fatra sa na území mikroregiónu Terchovská Dolina nachádza viacero jaskýň, všetky sú však neprístupné pre verejnosť. Zaraďujú sa medzi chránené prírodné výtvy. Sú nimi:

Kryštálová jaskyňa – nachádza sa na severnom úbočí Malého Rozsutca. Na svojich stenách má nápadne veľké kryštály. Je 26 m dlhá.

Hoblíkova jaskyňa – nachádza sa medzi vrchmi Polom a Hoblík, powyše obce Stráňavy. Pomedzi tieto vrchy preteká potok Hýrov, prameniaci pod Minčolom v horninách kryštalinika, teda vlastne granodioritoch so šošovkami pararúl. Tu potok vytvára normálnu, širokú dolinu. Po prechode cez nekrasové horniny sedimentárneho obalu, teda cez tmavé bridlice karbónu, zlepenca a kremence spodného triasu a pestré bridlice verfénu, prichádza potok na dolomity ladinu nevelkej mocnosti a napokon na mohutný komplex Guttensteinských vápencov anisu. Tieto vápence budujú aj vrchy Polom a najmä Hoblík. Donedávna sa predpokladalo, že keď potok Hýrov tečie naprieč vrstvou vápencov a nie v smere ich najväčšieho rozšírenia, že tu nemôže vzniknúť systém rozsiahlejších jaskýň. Objavmi z roku 2005 aspoň trochu narušili túto predstavu.

Obrázok č. 11 - NP MF a jeho ochranné pásma s vyznačením území so 4. a 5. stupňom ochrany



Z vyšších chránených území zasahuje do mikroregiónu Terchovská Dolina ešte **Chránená krajinná oblasť Kysuce** – je situovaná na severozápade Slovenska, pričom ju tvoria dve samostatné, od seba navzájom oddelené časti. Západná Javornická a východná Beskydská. Za chránenú oblasť bola vyhlásená 23. 5. 1984. Jej rozloha je 65 462 ha. Viac ako polovicu územia pokrývajú lesy. Napriek geologickej monotónnosti flyšového pásma (málo odolné flyšové usadeniny - rytmicky sa striedajúce polohy pieskocov, ílovcov a ílových bridlic) má krajina vplyvom valašskej kolonizácie a kopaničiarskeho osídlenia mozaikovitý, parkový ráz so striedaním lesov, lúk, polí a osád so zachovalou ľudovou architektúrou. Zvláštnosťou oblasti je výskyt povrchového výronu ropy v Korní a pieskovcových gúľ, známych najmä z územia Prírodnej rezervácie Klokočovské skálie. Pôvodné zmiešané lesy sú zachované vo vrcholových polohách. Územie má bohatú sieť tokov, množstvo prameňov, prechodných rašelinísk a slatinných lúk s chránenými a ohrozenými druhmi rastlín - rosičkou okrúhlostou, perovníkom pštrosím, ľaliou zlatohlavou, orlíčkom obyčajným a viacerými druhmi vstavačovitých. V území bolo dosiaľ zistených 205 druhov stavovcov. Predstavuje západnú hranicu rozšírenia všetkých veľkých šeliem Slovenska - vlka, medveďa, rysa. Vyskytuje sa tu i vydra, lesné kury, z glaciálnych reliktovej pôtky kapcavý, kuvičok vrabčí, ďubník trojprstý, myšovka vrchovská. Na viacerých miestach prežíva karpatský endemit - mlok karpatský. Nachádza sa v nej viacero chránených území. Z nich do mikroregiónu Terchovskej doliny patrí:

NPR Minčol – za národnú prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1980, a to úpravou Ministerstva kultúry SSR č.3486/1980-32 z 31.5.1980 Nachádza sa v k.ú. obce Zázrivá, kde je 31,91ha z jeho celkovej

rozlohy (96,1 ha). Geomorfologicky patrí do oblasti Stredné Beskydy, celku Oravská Magura. Rezervácia leží na západnej časti okolo vrcholu Minčola (1392mn.m.) a zvažuje sa do Kozinského potoka. Nadmorská výška sa pohybuje v rozmedzí 1010-1392 mn.m. Na geologickom podloží pieskovcov a bridlíc sú vyvinuté hnedé lesné pôdy a humusové podzoly. V území je zachovalý zbytok pôvodných lesov, od zmiešaných jedľovo-smrekových s ojedinelým bukom až po pôvodné čisté smrečiny na najvyšších polohách Oravskej Magury (miestami pralesovitého charakteru). Z chránených druhov sa hojnejšie vyskytuje soldanelka karpatská a kortúza Matthioliho. V lesoch rezervácie sa vyskytuje medveď hnedý, tetrov hlucháň. Predmetom ochrany je komplex pôvodných vysokohorských smrečín zo smrekového vegetačného stupňa a zmiešaných porastov smrekovo-bukovo-jedľového vegetačného stupňa, vhodný na štúdium výškovej zonality lesov na flyšovom podloží.

PR Paráč – Podstatná časť Prírodnej rezervácie Paráč sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá (36,86ha zo 45,27 ha). Za prírodnú rezerváciu bol vyhlásený v roku 1980 úpravou Ministerstva kultúry SSR č.3485/1980-32 z 31.5.1980. Dôvod ochrany je posledný zbytok pôvodných smrečín s jarabinou v obkľúčení umelých smrekových monokultúr. Geomorfologicky patrí do oblasti Stredné Beskydy, celku Oravská Magura. Prírodná rezervácia sa rozprestiera prevažne na južných svahoch (častočne aj na severných) kóty Paráč, v nadmorskej výške 1150-1324m. Geologický podklad tvorí magurský flyšový pieskovec. Striedajú sa tu konvexné i konkávne tvary reliéfu, sklon prevažne 20°, v hornej časti 10°. Z pôd sa tu vyskytujú humusové podzoly na pieskovcoch a oligotrofná hnedá lesná pôda na pieskovcoch. Pôdy sú stredne hlboké, kamenisté. Rastlinstvo prírodnej rezervácie je tvorené prevažne lesom. Nachádza sa tu pôvodný smrekový vegetačný stupeň so skupinou lesných typov Sorbeto-Piceetum, v dolnej časti Fageto abietino-piceosum v.st. s vtrúsenou jedľou a bukom. Časť porastu má pralesovitý charakter pôvodných vysokohorských smrečín. V bylinnom podraze sú prítomné acido-oligotrofné druhy. Z chránených druhov sa tu vyskytujú: *Soldanella hungaric*, *Cortusa Matthioli* a *Aconitum firmum*. Z fauny sa tu prechodne zdržuje medveď hnedý, jeleň, hlucháň tetrov, srnec hôrny.

PR Čierna Lutiša – vyhlásená za prírodnú rezerváciu v roku 1972 úpravou MK SSR č. 1559/72-OP zo 6.3.1972. Predmetom ochrany sú zachovalé pôvodné zmiešané jedľovobukové lesy, ktoré sa v Kysuckej vrchovine vyskytujú len zriedka. Nachádza sa na katastrálnom území obce Lutiše.

PR Dubovské lúky – Prírodná rezervácia Dubovské lúky sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá. Jej rozloha je 16,03 ha a dôvodom ochrany je výskytu žltohlava európskeho (*Trollius europaeus* L.)-Geomorfologicky patrí do oblasti Stredné Beskydy, celku Oravská Magura. Prírodná rezervácia sa rozprestiera na západnej časti úpätia Oravskej Magury pod Minčolom, na ľavej strane Kozinského potoka, západne od bočnej dolinky s potôčikom. Nadmorská výška lokality sa pohybuje v rozmedzí 740-820m. Geologický podklad tvorí magurský flyš, pieskovcové bridlice a pieskovce. Pôdy sú tvorené zglejenou hnedou pôdou a glejovou pôdou v zamokrených častiach, ojedinele sa vyskytuje slatinná rašelina s ostricami a záružlím. Spodná voda má veľký význam na utváraní rastlinných spoločenstiev. Miestami v priehlbínach vystupuje na povrch a sústavne zásobuje slatinné rašeliniská. Celkove svahy odvodňuje Kozinský potok. Prevažne sú tu mezofilné lúky, na ktorých sa vo veľkom množstve vyskytuje *Trollius europaeus* L. - žltohlav európsky. Na zamokrených lokalitách dominuje *Ranunculus acer*, *Caltha palustris*, *Crepis paludosa*, machy, miestami i rašelinníky a iné mokraďové rastlinné druhy. Z tráv sa vyskytuje reznáčka, tomka voňavá (*Dactylis glomerata*, *Antoxantum odoratum*), ďalej *Poa pratensis*, ovsík, menej ostrice a kostravy. Za prírodnú rezerváciu bola vyhlásená v roku 1972 úpravou MK SSR č. 1559/72-OP zo 6.3.1972.

PR Javorinka – Rezervácia sa nachádza v katastri obce Zázrivá v oblasti stredných Beskýd, celku Kysucká vrchovina, podcelku Bystrická brázda. Má rozlohu 35,52ha. Za rezerváciu bola vyhlásená v roku 1993 vyhláškou Ministerstva životného prostredia SR č.83/1993 z 23. marca 1993. Jedná sa o komplex zachovalého fragmentu prirodzených jedľových bučín. Územie zachytáva typovú pestrosť rôznych petrografických typov bystrickej jednotky flyšového pásma a je ukážkou odrazu tejto stavby na morfológický vývoj, hydrologické pomery i vegetáciu. Fauna chráneného územia zodpovedá relatívne značne zachovalému charakteru prírodne zmiešaných horských lesov. V hrebeňovej časti sa vyskytujú prirodzené trávne porasty s bohatým výskytom borievky obyčajnej. Z jarných druhov bol zaznamenaný šafran Heuffelov.

CHPV Bôrická mláka – Prírodná pamiatka – chránený prírodný výtvar Bôrická mláka sa nachádza v katastrálnom území obce Zázrivá, v orografickom celku Kysucká vrchovina. Za prírodnú pamiatku bola vyhlásená v roku 1974 (Uzn. rady ONV v DK č. 140/1974 z 19.7.1974, Rozh. odb. kult. č. 477/74 z 19.8.1974, 4. stupeň o. - vyhláška KÚŽP v Žiline č. 7/2004 z 3.5.2004 - ú. od 1.7.04) Má rozlohu 0,6 ha a dôvodom ochrany sú: vzácne slatinno-rašelinné spoločenstvá. Bôrická mláka predstavuje svojrázny geomorfologický útvar v podobe bezodtokového jazierka, ktoré je zásobované podzemnou vodou. Voda je zároveň rozhodujúcim faktorom pri vzniku a rozložení rastlinných spoločenstiev na tejto lokalite. Vysoká hladina podzemnej vody podnietila vznik slatinného a rašelinného spoločenstva. Blízke okolie Bôrikovej mláky možno z geologického hľadiska charakterizovať ako deluviálne sedimenty (svahové hliny, zosuvy), patriace do stredohorskej oblasti Západných Karpát. Takýto podklad vytvára podmienky a predpoklady pre vznik slatín a rašelinísk. Z fyto geografického hľadiska patrí územie do oblasti západokarpatskej kveteny (Carpaticum occidentale), obvodu západobeskydskej flóry (Beschidicum occidentale).

Okrem toho špeciálne rozlišujeme:

- **biokoridory:**

- nadregionálne: rieka Váh (hydrický biokoridor)
- lokálny biokoridor: potok Kotrčina (hydrický biokoridor), Gbeliansky potok (hydrický biokoridor)
- ekologicky významné segmenty krajiny: potok Kotrčiná (brehové porasty)

- **Európske chránené územia:**

SKUEV0221 Varínka

Územie má rozlohu 118,69 ha a je v správe NP Malá Fatra. Zasahuje do katastrov obcí Belá, Dolná Tižina, Krasňany, Lysica, Stráža, Terchová a Varín. Predmetom ochrany sú biotopy a druhy európskeho významu. Biotopy: lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0*), vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430) a penovcové prameniská (7220). Druhy: kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), vydra riečna (*Lutra lutra*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), spriadač kostihojový (*Callimorpha quadripunctata*) a netopier obyčajný (*Myotis myotis*). Navrhované manažmentové opatrenia v definovanom území sú: opatrenia na zlepšenie kvality vôd, zabezpečenie vhodných pobytových podmienok bioty, zakladanie nových brehových porastov s uplatnením pôvodných druhov drevín, jemnejšie spôsoby hospodárenia a ich formy (výberkový hosp. spôsob), zvyšovanie podielu prirodzenej obnovy, uplatňovanie pôvodných druhov drevín pri obnove brehových porastov.

SKUEV0251 Zázrivské lazy - Stupeň ochrany: 2 a 4

Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8210), Vápnomilné bukové lesy (9150), Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430), Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (6230), Porasty borievky obyčajnej (5130), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Slatiny s vysokým obsahom báz (7230), Prechodné rašeliniská a trasoviská (7140), Penovcové prameniská (7220), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Suchomilné travinnobylinné a krovinné porasty na vápnom podloží (dôležité stanovišťa vstavačovitých) (6210) a druhov európskeho významu: črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*), zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Triturus montandoni*), mlok hrebenatý (*Triturus cristatus*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), vlk dravý (*Canis lupus*), vydra riečna (*Lutra lutra*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*) a fúzač alpský (*Rosalia alpina*).

SKUEV0252 Malá Fatra - Stupeň ochrany: 2, 3

Územie je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu: Silikátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8220), Kosodrevina (4070), Spoločenstvá subalpínskych krovín (4080), Alpínske a subalpínske vápnomilné travinnobylinné porasty (6170), Suchomilné travinnobylinné a krovínové porasty na vápnitom podloží (dôležité stanovištia vstavačovitých) (6210), Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430), Nížinné a podhorské kosné lúky (6510), Horské kosné lúky (6520), Penovcové prameniská (7220), Slatiny s vysokým obsahom báz (7230), Karbonátové skalné sutiny alpínskeho až montánneho stupňa (8120), Vresoviská a spoločenstvá kríčkov v subalpínskom a alpínskom stupni (4060), Karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8210), Horské vodné toky a ich drevinová vegetácia so *Salix eleagnos* (3240), Nesprístupnené jaskynné útvary (8310), Kyslomilné bukové lesy (9110), Bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), Javorovo-bukové horské lesy (9140), Vápnomilné bukové lesy (9150), Lipovo-javorové sutinové lesy (9180), Horské smrekové lesy (9410), Porasty borievky obyčajnej (5130), Kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (6230), Lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0), Reliktné vápnomilné borovicové a smrekovcové lesy (91Q0), Nespevnené karbonátové skalné sutiny montánneho až kolinného stupňa (8160) a druhov európskeho významu: črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*), zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*), vrchovka alpínska (*Tozzia carpathica*), prílbica tuhá moravská (*Aconitum firmum* subsp. *moravicum*), poniklec slovenský (*Pulsatilla slavica*), klinček lesklý (*Dianthus nitidus*), plocháček červený (*Cucujus cinnaberinus*), bystruška Zawadského (*Carabus zawadzskii*), roháč obyčajný (*Lucanus cervus*), fúzač alpský (*Rosalia alpina*), bystruška potočná (*Carabus variolosus*), spriadač kostihojový (*Callimorpha quadripunctaria*), ohniváček (*Lycæna helle*), fúzač karpatský (*Pseudogaurotina excellens*), Phryganophilus ruficollis, mlok hrebenatý (*Triturus cristatus*), kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Triturus montandoni*), mlok hrebenatý (*Triturus cristatus*), vlk dravý (*Canis lupus*), netopier veľkouchý (*Myotis bechsteini*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), vydra riečna (*Lutra lutra*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*), uchaňa čierna (*Barbastella barbastellus*), podkovár malý (*Rhinolophus hipposideros*) a podkovár veľký (*Rhinolophus ferrumequinum*).

SKUEV0665 Strečnianske meandre Váhu

Územie má rozlohu 67,7 ha a je v správe NP Malá Fatra. Predmetom ochrany územia sú biotopy európskeho významu: horské vodné toky a bylinné porasty pozdĺž ich brehov (3220) a lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0*), rovnako ako druhy európskeho významu: kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), hlaváč bieloplutvý (*Cottus gobio*), hlavátka podunajská (*Hucho hucho*) a vydra riečna (*Lutra lutra*).

SKUEV0251 Zázrivské lazy

Biotopy, ktoré sú predmetom ochrany: lužné vrbovo-topoľové a jelšové lesy (91E0*), porasty borievky obyčajnej (5130), suchomilné travinnobylinné a krovínové porasty na vápnitom podloží (*dôležité stanovištia Orchideaceae) (6210), kvetnaté vysokohorské a horské psicové porasty na silikátovom substráte (6230*), vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa (6430), nížinné a podhorské kosné lúky (6510), horské kosné lúky (6520), prechodné rašeliniská a trasoviská (7140), penovcové prameniská (7220), slatiny s vysokým obsahom báz (7230), nespevnené karbonátové skalné sutiny montánneho až kolinného stupňa (8160), karbonátové skalné steny a svahy so štrbinovou vegetáciou (8210), bukové a jedľové kvetnaté lesy (9130), vápnomilné bukové lesy (9150). Druhy, ktoré sú predmetom ochrany: kunka žltobruchá (*Bombina variegata*), mlok karpatský (*Triturus montandoni*), vydra riečna (*Lutra lutra*), fúzač alpský (*Rosalia alpina*), rys ostrovid (*Lynx lynx*), netopier obyčajný (*Myotis myotis*), medveď hnedý (*Ursus arctos*), vlk dravý (*Canis lupus*), črievičník papučkový (*Cypripedium calceolus*), zvonček hrubokoreňový (*Campanula serrata*), mlok hrebenatý (*Triturus cristatus*).

SKCHVU013 Malá Fatra

Malá Fatra je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku pre hniezdenie druhov sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), výr skalný (*Bubo bubo*), žlna sivá (*Picus canus*),

kuvik kapcavý (*Aegolius funereus*), d'ateľ bielochrbtý (*Dendrocopos leucotos*), d'ateľ čierny (*Dryocopus martius*), muchárik bielokrký (*Ficedula albicollis*) a jedným z piatich pre hniezdenie skaliara pestrého (*Monticola saxatilis*). Pravidelne tu hniezdi viac ako 1% národnej populácie druhov rybárik riečny (*Alcedo atthis*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*), d'ateľ hnedkavý (*Dendrocopos syriacus*), chriaštel poľný (*Crex crex*), kuvik vrabčí (*Glaucidium passerinum*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), strakoš sivý (*Lanius excubitor*), prepelica poľná (*Coturnix coturnix*), žltouchvost lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*), tetrov hoľniak (*Tetrao tetrix*), d'ateľ trojprstý (*Picoides tridactylus*) a muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*).

- **chránené stromy:**

Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádzajú nasledovné chránené stromy:

Belá:

- Buk lesný (*Fagus sylvatica* L.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*)

Gbeľany:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)

Krasňany:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)

Lutiše:

- Borovica hladká (*Pinus strobus* L.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*)

Nezbudská Lúčka:

- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*)

Terchová:

- Borovica hladká (*Pinus strobus* L.)
- Brest horský (*Ulmus glabra* Huds.)
- Lipa malolistá (*Tilia cordata*)
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*) – 2 ks
- Smrek obyčajný (*Picea abies* (L.) H. Karst)

Zázrivá:

- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*) – 3 ks, stromoradie líp pri starom kostole na cintoríne v Zázrivej – Ústredí
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*) – 12 ks, stromoradie líp pri starom kostole na cintoríne v Zázrivej – Ústredí
- Lipa veľkolistá (*Tilia platyphyllos*) – 2 ks, lípy pri kaplnke, rázcestie Petrová

- **chránené vodné zdroje:**

- Vodný zdroj Teplička nad Váhom
- Vodný zdroj Gbeľany
- 3 vodné zdroje v katastrálnom území obce Zázrivá:

Vodný zdroj DOLINA č. 1 – je jeden z najdôležitejších vodných zdrojov v obci. Nachádza sa v časti Dolina. Jeho prietok je dlhodobo sledovaný, v roku 1999 bol zistený minimálny prietok 2 l/s a priemerný prietok 3,6 l/s. Pre tento vodný zdroj bolo schválené pásmo hygienickej ochrany I. stupňa v rozmeroch 65 x 25 m a pásmo hygienickej ochrany II. stupňa 300 x 300 m.

Vodný zdroj DOLINA č. 2 – sa nachádza v časti Dolina Pod Pupovom. V roku 1999 bol zistený minimálny prietok 3,9 l/s a priemerný prietok 4,3 l/s. Pásmo hygienickej ochrany I. stupňa nie je označené oplotením a pásmo hygienickej ochrany II. stupňa je označené tabuľkami v rohoch. V tejto časti obce Zázrivá - Dolina je lokalizovaný vodojem – 100m³.

Vodný zdroj ÚSTREDIE – sa nachádza v časti Havrania. Je jeden z najdôležitejších vodných zdrojov v obci. Jeho prietok je dlhodobo sledovaný, v roku 1999 bol zistený minimálny prietok 6,6 l/s a priemerný prietok 9,3 l/s. Pre tento vodný zdroj bolo schválené ochranné pásmo vodného zdroja I. stupňa v rozmeroch 40 x 50 m (označené oplotením je len okolo cesty a pokračuje do prudkého svažitého lesa) a ochranné pásmo vodného zdroja II. stupňa 500 x 500 m. V tejto časti je situovaný vodojem 2x150m³.

Okrem toho existuje v obci Varín a Zázrivá (v oblasti Mlynisko) možnosť výskytu a získania geotermálnych vôd. V Zázrivej sa predpokladá, že sa tu nachádzajú geotermálne vody s teplotou 20 – 30°C v hĺbke okolo 1000 – 1600 m v triasových karbonátoch krížňanského príkrovu, no i vody s teplotou 34 – 50°C v hĺbke cca 2000 -2500 m v triasových karbonátoch obalovej jednotky. Predpokladaná výdatnosť v obidvoch prípadoch je 5 – 30 l/s, chemické zloženie bude predstavovať Ca – Mg – HCO₃ – SO₄, resp. Ca – Mg – SO₄ – HCO₃ typ s mineralizáciou 1 – 5 g/l.

2.2.9 Kvalita životného prostredia

Kvalita životného prostredia je daná spôsobom využitia územia, ktoré má antropogénny charakter. Na znečisťovanie životného prostredia regiónu sa podieľa priemyselná činnosť, poľnohospodárstvo, doprava, ukladanie odpadov a osídlenie.

Stav ovzdušia ovplyvňujú rôzne zdroje znečistenia v samotnom mikroregióne, automobilová doprava a tiež prenos emisií zo vzdialených zdrojov. Podľa Slovenského hydrometeorologického ústavu sú hlavne v Žilinskej kotline nevhodné rozptyľové podmienky emisií. Jedná sa hlavne o početné stavy bezvetria a malých rýchlostí vetra do 2 m/s. Slabé prevetrávanie je okrem toho znásobované častými inverznými stavmi atmosféry, ktoré zabraňujú rozptylu emisií škodlivých látok vo vyšších vrstvách atmosféry. Tie sa potom koncentrujú v prízemnej vrstve ovzdušia. To spôsobuje početné inverzie, ktoré sa vyskytujú hlavne na jeseň a v zime, a to vo večerných a nočných hodinách.

V mikroregióne Terchovská dolina patrí k najväčším znečisťovateľom ovzdušia **firma DOLVAP s.r.o. Varín**, ktorá prevádzkuje lom a vápenku. Vápenka patrí svojou produkciou medzi najväčšie na Slovensku. Ďalšie väčšie zdroje znečistenia ovzdušia v mikroregióne a blízkom okolí sú zhrnuté v nasledujúcom texte:

- **VAS s.r.o. Mojšova Lúčka** – Veterinárna asanačná spoločnosť – jediné kafilerické zariadenie na Slovensku,
- **Automobilový závod KIA Motors Žilina**,
- **Žilinská teplárenská, a.s.** – dominantný producent tepelnej a elektrickej energie v meste Žilina, patrí medzi najväčších znečisťovateľov ovzdušia žilinského kraja v množstve emisií tuhých látok, SO₂, NO_x a CO.
- **HYZA, Žilina** – Topoľčiansky hydriarsky podnik.

Kvalita povrchových vôd je ovplyvňovaná hlavne priemyslom a poľnohospodárstvom. Najväčšími znečisťovateľmi sú priemyselné podniky, vodárenské spoločnosti (čistiarne odpadových vôd) a samotné sídla,

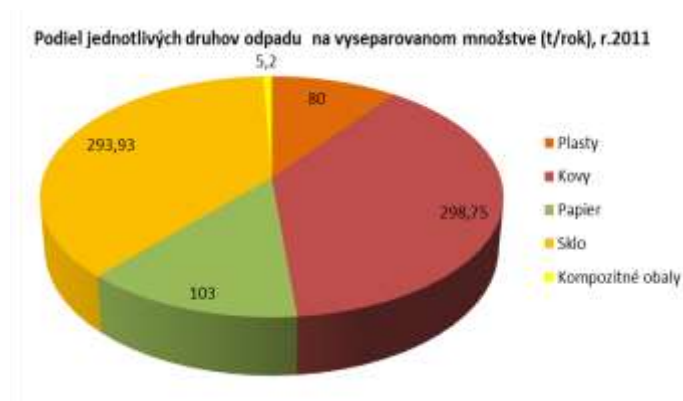
ktoré nemajú vybudovanú kanalizáciu a tak vypúšťajú odpadové vody priamo do vodných tokov. K plošnému znečisteniu prispieva najmä poľnohospodárska výroba. V poslednom období sa zlepšila kvalita vody, a to hlavne najmä v rieke Váh. Stále to ale nepredstavuje optimálny stav. Čo sa týka kvality podzemnej vody, tá sa dlhodobo sleduje a to v súvislosti s využívanými zdrojmi. Ako sa uvádza v spomenutej štúdií, problémy s využívaním vodných zdrojov sa vyskytovali hlavne v minulosti, a to v dôsledku zvýšených koncentrácií dusičnanov, ktorých pôvodom bola intenzívna poľnohospodárska činnosť a nakladanie so splaškovými odpadovými vodami. Útlm poľnohospodárskej výroby znamenal postupné znižovanie koncentrácií znečisťujúcich látok. Na znečisťovanie pôd v skúmanom regióne sa podieľa predovšetkým rastlinná výroba a to cez používanie hnojív a rôznych ochranných chemických prostriedkov (herbicídy, insekticídy a pod.), ktorá zaťažuje pôdny pokryv, vegetáciu a podzemné vody. Posledné obdobie je však charakterizované znižovaním dávok chemikálií h do pôdy.

Celkovo však možno konštatovať, že Mikroregión Terchovská dolina nepatrí medzi výrazne environmentálne zaťažené územie. Je to aj v dôsledku toho, že využiteľnosť tohto územia je limitovaná vodohospodárskymi záujmami, nakoľko je toto územie súčasťou vonkajšej časti PHO 2. stupňa vodného zdroja Teplička.

2.2.10 Odpadové hospodárstvo

Mikroregión Terchovská dolina realizuje od r. 2011 spoločný integrovaný systém separovaného zberu vďaka podpore zo štrukturálnych fondov EU (Operačný program pre ŽP), čo prinieslo výrazné skvalitnenie nakladania s odpadmi na tomto území. Súčasťou projektu bola aj intenzívna informačná kampaň na podporu povedomia a účasti občanov na efektívnom a environmentálne prijateľnom odpadovom hospodárstve. Mikroregión v súčasnosti disponuje potrebnými technológiami na manipuláciu a úpravu vyseparovaného odpadu. Každá z obcí zduženia disponuje dostatočným množstvom zberných nádob na separovanie jednotlivých komodít separovaných zložiek komunálneho odpadu. Vytvorené sú 4 centrálné stojiská, a to v obciach Terchová, Belá, Varín a Strecno. Vyseparované odpady sú zväznané zo spádových obcí do týchto centier, kde sa niektoré vyseparované komodity zhromažďujú a následne v tom istom čase sú odvázané do zberného dvora v Strečne. Týmto spôsobom je zabezpečená udržateľnosť a dôležitosť separovania a prírpevkoch ochrane životného prostredia mikroregiónu.

V roku 2014 bolo v oblasti Terchovskej doliny vyprodukovaného približne 5 122,15 ton komunálneho odpadu, čo predstavovalo 0,16 ton na obyvateľa (tab.č.4). Z tohto celkového odpadu sa podarilo obciam vyseparovať viac ako 1 300 ton odpadu. Všetok vyseparovaný odpad bol zhodnotený, ostatný komunálny bol zneškodnený (spaľovne, skládky). Na území mikroregiónu na nachádza jedna skládka komunálneho odpadu (Stráňavy) a žiadna spaľovňa odpadov.



2.3 *Infraštruktúra*

2.3.1 **Doprava**

Dopravná infraštruktúra mikroregiónu (obrázok nižšie) je silne poznamenaná jeho geografickou polohou, prírodnými limitmi a bariérami. Západným okrajom územia prechádza multimodálny koridor Va, spájajúci Bratislavu – Žilinu – Košice – Užhorod. Tento tvorí významnú komunikačnú líniu a vedie ním hlavný cestný a železničný ťah spájajúci Žilinskú kotlinu s ostatnými regiónmi. Nie priamo, ale v blízkosti mikroregiónu sa nachádza ďalší multimodálny koridor VI s trasou Gdaňsk – Warzsava – Katowice – Žilina, ktorý má tak isto vplyv na pohyb osôb a tovaru aj v mikroregióne Terchovská dolina. V súčasnosti prebieha v tomto koridore výstavba diaľnice D3 (D.Hričov – Skalité-Zwardoň).

Celkovo sa v mikroregióne nachádza viac ako 200 km ciest prvej, druhej a tretej triedy, čo predstavuje hustotu asi 0,54 km/km². Táto skutočnosť je spôsobená práve prírodnými podmienkami v mikroregióne. Je to o niečo menej ako celoslovenský priemer (0,878 km/km²). V mikroregióne sa nachádza iba jeden úsek cesty prvej triedy (E50) v dĺžke asi 9 800 metrov, ktorý však z regionálneho pohľadu predstavuje dôležitú komunikačnú líniu, už spomínaný multimodálny koridor Va. Na tomto úseku je aj najintenzívnejšia automobilová doprava. V priemere za rok týmto úsekom prejde od 19 000 do 29 000 vozidiel denne, čím sa radí k najzaťaženejším úsekom v Žilinskom kraji a na Slovensku. Výhľadovo sa očakáva zmiernenie intenzity dopravy a odľahčenie tohto úseku vybudovaním diaľnice D1 Višňové – Dubná Skala, na ktorú sa presunie hlavne tranzitná doprava. Ciest druhej triedy je v mikroregióne okolo 72 km. Dopravne najvýznamnejší je úsek štátnej cesty č. 583, zabezpečujúci dopravné spojenie Žilina – Terchová – Párnica. Na tejto ceste aj v dôsledku výstavby a prevádzky automobilky KIA prejde v ročnom priemere denne okolo 11 000 až takmer 20 000 vozidiel. Doprava sa výrazne koncentruje v okolí Tepličky nad Váhom a Strečna, resp. Nezbedskej Lúčky. V ďalšom úseku Varín – Zázrivá sa intenzita dopravy smerom z Varína zmiernuje, od asi 6 000 vozidiel do 2 000 vozidiel v priemernom dennom počte. Najväčší úbytok vozidiel na tejto trase je v okolí Terchovej a Vrátnej doliny, pre ich spádový a rekreačný charakter. Najväčší sumárny počet dĺžky ciest majú cesty tretej triedy, v dĺžke asi 106 km. Tieto väčšinou majú prepojovací a obslužný charakter. S postupným zvyšovaním bezpečnosti chodcov a cyklistov sa rozmáha aj budovanie chodníkov a značených cyklochodníkov. Do roku 2014 bolo v mikroregióne vybudovaných okolo 35 km chodníkov pre chodcov a 120 km cyklotrás (tab. 5).

Hromadnú dopravu osôb na území mikroregiónu zabezpečuje SAD Žilina a.s. a SAD Liptovský Mikuláš a.s. prevádzka Dolný Kubín a spoločnosť Stas s.r.o., formou prímestskej dopravy. V mikroregióne sa nachádza 99 obsluhovaných autobusových zastávok. SAD Žilina a.s. zabezpečuje dopravu v spádovej oblasti Terchová – Žilina a SAD Liptovský Mikuláš a.s. v spádovom území Zázrivá – Párnica – Dolný Kubín.

Na území mikroregiónu sa nachádza 26 km železničných tratí, z toho je 19 km elektrifikovaných a dvojkolajových. Železničné trate prakticky kopírujú rieku Váh a oblasť Domašínskeho meandra prekonávajú dvoma tunelmi. Aj keď ide o celoslovensky významnú trať (číslo 180) spájajúcu Žilinu – Poprad – Košice, v staniách, ktoré majú vybudované obce Strečno, Varín a Teplička nad Váhom zastavujú iba osobné vlaky regionálneho významu. Rýchliky alebo IC súpravy v mikroregióne nezastavujú. Najbližšia železničná stanica a dopravný uzol sa nachádza v Žiline. V súčasnosti prebieha modernizácia železničnej trate v úseku Žilina – Vrútky, za účelom dosiahnutia medzinárodných štandardov najmä pre osobnú dopravu. V súvislosti s vápenkou vo Varíne má význam nákladná železničná doprava. Aj keď dnes sa už na prepravu nákladov využíva v menšom množstve. Železničná doprava k automobilke KIA je riešená zriaďovacou stanicou v Tepličke nad Váhom, vrátane terminálu kombinovanej dopravy.

Vodná doprava na území mikroregiónu sa úzko obmedzuje na prepravu osôb a automobilov. Rieka Váh sa využíva ako rekreačný potenciál pre plavbu plŕami v úseku Balcierovo – Strečno. Za priaznivých vodných a poveternostných podmienok zabezpečuje v Strečne dopravu cez Váh kompa, ktorá je zároveň aj

turistickou atrakciou. V letných mesiacoch ponúka Vodné dielo Žilina vyhlídkové plavby loďou po nádrži. V obci Mojš sa nachádza terminálny prístav.

Letecká doprava nemá na území mikroregiónu zastúpenie ani v podobe športového, či malého letiska. Najbližšie letisko pre osobnú dopravu je letisko Žilina – Dolný Hričov, ktoré je v súčasnosti bez pravidelných leteckých liniek. Využíva sa len ako športové letisko.

K ostatným druhom dopravy môžeme priradiť visuté lanové dráhy – nákladnú lanovku dopravujúcu surovinu z lomu do vápenky vo Varíne, ďalej 8 miestna kabínková lanovka vo Vrátnej doline, prepravujúca turistov z doliny do Snilovského sedla a 4 miestna lanovka na Pasekách.

Obrázok č. 12 - Dopravná infraštruktúra v Mikroregióne Terchovská dolina



2.3.2 Technická infraštruktúra

Pod súhrnným označením technická infraštruktúra sa rozumie základné vybavenie územia zariadeniami a rozvodmi zabezpečujúcimi distribúciu elektrickej energie, tepla, plynu, vody, rovnako tak dopravné a komunikačné siete a kanalizáciu.

Voda

Súčasný zásobovanie sídiel mikroregiónu pitnou vodou sa uskutočňuje zo zdrojov vo vlastnom území a prostredníctvom skupinového vodovodu spoločnosti SEVAK. Z vlastných zdrojov sú to najmä: vodný zdroj v Tepličke nad Váhom, 3 zdroje v Terchovej (Krivánska Rizna, Balátovia, Uhliská), vodný zdroj HGV vrt Gbeľany a vodný zdroj Frankovka (Belá, 5 vrtov), Rybníky v Strečne, Pod Kryvou v Straňavách, Dolina a Havrania v Zázrivej, Dužná v Krasňanoch, Senkovo v Dolnej Tižine a ešte stále aj množstvo individuálnych studní. Priemyselné závody (napríklad KIA) odoberajú technologickú vodu z rieky Váh. Jedinou obcou v mikroregióne, ktorá nie je napojená na verejný vodovod je obec Lutiše. V roku 2014 bolo v 16 obciach mikroregiónu Terchovská dolina (okrem Lutiš) vybudovaných 175 km vodovodu a napojených takmer 23 800 obyvateľov, čo predstavuje približne 76% obyvateľov (tab.6).

Tab. č. XY – Prehľad vodných zdrojov v Mikroregióne Terchovská dolina

<p>Obec Terchová</p> <p>Vodné zdroje :</p> <ul style="list-style-type: none"> - prameň Krivánska Rizňa - povolený odber $Q_{max} = 20 \text{ l/s}$; $Q_r = 630720 \text{ m}^3/\text{rok}$ - prameň Balátovia – povolený odber $1,22\text{-}1,93 \text{ l/s}$; výdatnosť $2,38 \text{ l/s}$ - prameň Uhliská – povolený odber $3,4 \text{ l/s}$ a vrt HT 1 – povolený odber $1,0 \text{ l/s}$ $Q_r = 1577 \text{ m}^3/\text{r}$ sú v súčasnosti odstavené <p>Zásobované obce : Terchová</p>
<p>Obec Belá</p> <p>Vodné zdroje: pramene v doline pri Belskom potoku</p> <ul style="list-style-type: none"> - pramenisko Belá 1 vrt č.1,3,4,5- povolený odber podzemných vôd $Q_{max} = 15 \text{ l/s}$ - pramenisko Belá 2 prameň č.2 povolený odber $Q_{max} = 13 \text{ l/s}$; prameň č.3 – povolený odber $Q_{max} = 26 \text{ l/s}$ – dlhodobo nevyužívané <p>Zásobované obce : Belá, Lysica, Stráža, Dolná Tížina</p>
<p>Obec Dolná Tížina</p> <p>Vodné zdroje :</p> <ul style="list-style-type: none"> - pramene Príslopok 1, Príslopok 2 - povolený odber $Q = 2,5 \text{ l/s}$ – nevyužívané, ponechané ako rezerva <p>Obec je zásobovaná z vodného zdroja Belá 1</p>
<p>Obec Gbeľany</p> <p>Vodné zdroje :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vrt HVG 1 – povolený odber $Q = 20 \text{ l/s}$ <p>Zásobované obce : Gbeľany, Nededza, Varín.</p>
<p>Obec Kotrčina Lúčka</p> <p>Vodné zdroje : prameň Pod rožok, prameň Pod prílet – odstavené</p> <p>Obec zásobovaná zo skupinového vodovodu Žilina.</p>
<p>Obec Krasňany</p> <p>Vodné zdroje : prameň Dužná – povolený odber $Q = 7,2 \text{ l/s}$</p> <p>Zásobované obce : Krasňany</p>
<p>Obec Varín</p> <p>Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná z vodného zdroja Gbeľany – vrt HVG 1</p>
<p>Obec Lutiše</p> <p>V obci SEVAK neprevádzkuje vodovod.</p>
<p>Obec Mojš</p> <p>Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná zo skupinového vodovodu Žilina.</p>
<p>Obec Nededza</p> <p>Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná z vodného zdroja Gbeľany – vrt HVG 1.</p>
<p>Obec Nezbudská Lúčka</p> <p>Vodný zdroj:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prameň Majer – povolený odber $2,5 \text{ l/s}$

Zásobované obce: Nezbudská Lúčka.
Obec Stráňavy
Vodný zdroj : <ul style="list-style-type: none"> - prameň Rybníky 1(štôlna) prameň Rybníky 2 (pramenný zárez) – povolený odber $Q_{\text{spolu}} = 100 \text{ l/s}$ - Prameň Pod Krivú – povolený odber $Q = 3,0 \text{ l/s}$ – nevyužívaný, ponechaný ako rezerva
Zásobované obce : Stráňavy, Strečno, skupinový vodovod Žilina
Obec Stráža
Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná z vodného zdroja Belá 1
Obec Strečno
Obec nemá vlastný vodný zdroj, je zásobovaná z vodného zdroja Stráňavy Rybníky
Obec Teplička nad Váhom
Vodný zdroj: <ul style="list-style-type: none"> - zberná studňa –S1 + vrtaná studňa S2 (povolený odber $Q = 100 \text{ l/s}$); - doplňujúci vodný zdroj vrt TH-101 – 40 l/s, vrt TH -102 – 20 l/s
Zásobované obce: obec Teplička nad Váhom, skupinový vodovod Žilina
Obec Zázrivá
V obci neprevádzkuje SEVAK vodovod, patrí do pôsobnosti Oravskej vodárenskej spoločnosti.

Kanalizácia

Kanalizačná sieť nie je vybudovaná vo všetkých obciach mikroregiónu. Úplne chýba v Kotrčinej, Nezbudskej Lúčke a v Lutišiach. Celkovo bolo na území mikroregiónu ku koncu roka 2014 vybudovaných približne 100 km stokovej siete a pripojených viac ako 17 940 obyvateľov. Väčšina stokovej siete je napojená na kanalizačný zberač ústiaci do Spoločnej ČOV v Hornom Hričove, lokálne sa využívajú aj menšie čističky, resp. žumpy. Na základe údajov zo SODB 2001 bolo v celom mikroregióne Terchovská dolina napojených len 1027 z 7549 domcností na kanalizačnú sieť a až skoro 80% používalo v roku 2001 žumpy. V roku 2010 bola napojenosť takmer 50 % a v roku 2014 už 52%, čo je dôkazom rastúceho trendu. Na území je čiastočne vybudovaná aj dažďová kanalizácia, s celkovou dĺžkou okolo 30 km (tab.6).

Energie

Na území mikroregiónu Terchovská dolina sa nevyskytujú žiadne významné energetické suroviny, z ktorých by sa dala riešiť energetická potreba daného územia. Z prírodných zdrojov sa na území mikroregiónu nachádzajú ložiská nízkoenergetickej geotermálnej energie vo Varíne a v Zázrivej. S ich využívaním sa však v dohľadnej dobe zatiaľ neráta.

Výrobu elektrickej energie zabezpečuje hlavne tepelná a vodná elektrárňa v Žiline. Elektrickou energiou je mikroregión zásobovaný cez transformovňu, ktorá sa nachádza v katastrálnom území obce Varín (400/110 kV), ktorá je uzlom nadradenej prenosnej sústavy Slovenskej republiky. Z nej sú napájané 110 kV vedeniami rôzne transformovne VNN/VN, jedna z nich je taktiež vo Varíne (110/22 kV) s výkonom 2x25 MVA. Okrem toho sa v roku 2005 začalo s výstavbou 110 kV rozvodne v Tepličke nad Váhom, ktorá slúži pre závod KIA.

Plynofikácia a rozvod tepla

Z hľadiska nadradenej plynárenskej sústavy je hlavným zdrojom zemného plynu v mikroregióne Terchovská dolina medzištátny VIL plynovod Bratstvo s prepojovacím VIL plynovodom Severné Slovensko.

Celkovú dodávku a spotrebu zemného plynu zabezpečuje v mikroregióne plynovod DN 500 PN 64 MP s trasou okolo Varína (t.j. plynovod Severné Slovensko), ďalej je to odovzdávacia stanica plynu OS Strečno z VTL Severné Slovensko do Považský plynovod a VTL Žilina – Martin – Prievidza, a OS Varín z VTL Severné Slovensko do Kysucký plynovod.

Zásobovanie teplom je v mikroregióne rôznorodé, závisí od stupňa urbanizácie. Realizuje sa prostredníctvom energeticko-výrobnno-zásobovacích sústav, ako sú rozvod elektriny, CZT, rozvod plynu, alebo palivami (koks, uhlie, oleje, P-B). V hromadnej bytovej zástavbe prevláda zásobovanie teplom z mimodomových zdrojov, vo vidieckych sídlach, v nízkopodlažnej obytnej zástavbe, čo je aj príkladom obcí mikroregiónu Terchovská dolina, prevláda decentralizované až individuálne zásobovanie teplom. Významnými zdrojmi tepla sú Tepelná elektrárň Žilina, kotle a výhrevne bytových podnikov.

Telekomunikácie

Mikroregión Terchovská dolina je celý pokrytý signálom troch slovenských mobilných operátorov, to znamená Orange, T-Mobile ako aj Telefonica O2. Čo sa týka pevnej telekomunikačnej siete, v roku 2001 malo telefónnu prípojku 4872 obytných jednotiek mikroregiónu. Do súčasnosti sa ale tento počet v dôsledku enormného záujmu o mobilnú komunikáciu podstatne zúžil.

Tab.č. 4 – Množstvá vyprodukovaného odpadu v mikroregióne, r. 2015

Obec	Belá	Dolná Tížina	Gbeľany	Kotrč Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza	Nezbud Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad V.	Terchová	Varín	Zázrivá	TD
Množstvo vyprodukovaného komunálneho odpadu (t)	443,2	182,11	203,71	62,0	196,1	180	187,79	174	183	87	277,23	73	556	668,02	636	788,2	730	5122
Množstvo vyprodukovaného separovaného odpadu (t)	7,55	76,352	79,47	66,8	43,79	57	27,84	46	45	4,5	70,25	33	80,56	178,95	241	153	97	1308

Zdroj: podklady poskytnuté obcami k 30.10.2015

Tab.č. 5 – Dopravná infraštruktúra v mikroregióne Terchovská dolina, r. 2015

Obec	Belá	Dolná Tížina	Gbeľany	Kotrč. Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza	Nezbud Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad V.	Terchová	Varín	Zázrivá	Terch. dolina
Údaj																		
Cesty I. triedy (km)	0	0	1,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1,2
Cesty II. Triedy (km)	7	0	3,568	0	3,7	0	0	0	0	0	0	0,8	0	17	7,5	2,234	0	41,8
Cesty III. Triedy (km)	7	1,6	7,3	0	1,2	7	0	1,5	3,02	3	2,3	6,5	2,3	2,5	14,5	7,112	0	66,8
Cesty IV. triedy (km)	5	12,6	2,5	3,6	0	62	6,717	0	0	9	8,5	0	8,5	0	56	10,2	50	234,6
Chodníky pre chodcov (km)	8	0	1,71	0,3	0,84	0	0	0,3	0,5	0	2,4	0	2,4	2,7	6	5,18	6	36,3
Chodníky pre cyklistov (km)	0	0	5	0	0	0	0	4,0	0	0	0	0	0	1,5	0	0	0	10,5
Cyklotrasy (km)	10	0	1	0	0	0	0	4,0	0	6	0	0	0	3	56	21,9	16	111,9
Turistické chodníky (km)	20	0	0	0	10,9	0	16	0	0	16,7	16,4	0	16,4	0	150	21,7	15	255,5
Premostenia riek a potokov	18	19	5	10	10	26	13	6	14	1	13	2	13	11	42	4	18	224
Kultúrne a historické pamiatky	2	3	3	0	1	0	0	0	4	4	3	1	2	13	6	2	2	
Chránené územia a prír. rezervácie	5	0	0	0	4	1	1	0	0	1	0	0	2	0	2	4	1	

Zdroj: podklady poskytnuté obcami k 30.10.2015

Tab.č.6 - Vodovody a kanalizácie, r. 2015

Obec	Belá	Dolná Tižina	Gbeľany	Kotrčina Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza	Nezbudská Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad Váhom	Terchová	Varín	Zázrivá	Terchovská dolina	
Údaj																			
Verejný vodovod	áno	áno	áno	áno	áno	nie	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno
Počet obyvateľov napojených na vodovod	2395	1319	1222	426	1086	0	833	838	900	373	1790	664	2460	3552	2555	2891	465	23769	
Podiel obyvateľov napojených na vodovod (%)	71	99	100	96	74	0	100	91	89	91	96	98	96	88	63	77	17	76	
Celková dĺžka vodov. potrubia v obci	8,1	6,6	6,4	6,1	8,2	0	5,3	6,8	6,3	3,3	5,9	6,2	11,216	23,3	37,5	15,6	18	174,816	
Zásobovanie obce z vodného zdroja (názov)	SKV Žilina	SKV Žilina	SKV Žilina	SKV Žilina	MV Krasňany		SKV Žilina	SKV Žilina	SKV Žilina	MV Nez.Lúčka	SKV Žilina	SKV Žilina	SKV Žilina	SKV Žilina	MV Terchová	SKV Žilina	VZ Havrania, VZ Dolina		
Verejná kanalizácia	áno	áno	áno	nie	áno	nie	áno	áno	áno	nie	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno
Počet napojených obyvateľov	1520	874	1018	0	943		191	827	814	0	1865	452	1874	3306	1465	2577	212	17938	
Podiel napojených obyvateľov (%)	45,0	65,9	83,1	0,0	64,3	0,0	22,9	89,5	80,1	0,0	100,0	66,9	73,1	81,8	36,3	68,4	7,9	52,1	
Celková dĺžka kanalizácie v obci	7,2	6	6,3	0	4,9	0	2,6	6,1	6,6	0	7	2,3	9,6	14,4	9,3	13,1	3,2	98,6	
Napojenie na ČOV	SČOV Žilina	SČOV Žilina	SČOV Žilina	nie	SČOV Žilina		SČOV Žilina	SČOV Žilina	SČOV Žilina	nie	SČOV Žilina	SČOV Žilina	SČOV Žilina	nie	SČOV Žilina	SČOV Žilina	SČOV Žilina	áno	

Zdroj: SEVAK; podklady poskytnuté obcami k 31.8.2015

Tab.č. 7 – Technická infraštruktúra obcí mikroregiónu, r. 2015.

Obec Údaj	Belá	Dolná Tlžina	Gbeľany	Kotrč Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza	Nezbud Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad V.	Terchov á	Varín	Zázrivá
Elektrifikácia obce v %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	99	99	100
Vedenie vysokého napätia v obci	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno
Elektrické rozvody a rozvody VO (vzdušné/zemné)	v	z	áno	v/z	v/z	v/z	v	v/z	v/z	v	v	v	v	v/z	v/z	v/z	v
Počet trafostaníc v obci / postačujúca kapacita	8	3/áno	3/nie	2	5	5	3	5/áno	3	3	6	2	6	4/nie	34/nie	17 nie	nie
Verejné osvetlenie (počet lámpe)	380	242	190	50	99	245	138	80	80	39	102	60	102	471	715	354	áno čistočne
Plynofikácia obce v %	90	90	97	85	90	75	90	90	100	100	95	95	95	91	70	95	áno čistočne
Počet regulačných staníc zemného plynu v ks	2	1 ks	1	1	1	1	0	0	1	0	1	0	1	0	1	1	1
Pokrytie signálom mobilných operátorov (ST, Orange, O2)	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno
Televízne vykryvače (áno/nie a koľko)	nie	nie	áno	nie	nie	áno	áno	nie	nie	nie	nie	nie	nie	2	áno/4	nie	2
Rozhlasové vykryvače (áno/nie a koľko)	nie	nie	áno	nie	nie	nie	nie	nie	nie	nie	nie	nie	nie	áno	nie	nie	0

Zdroj: podklady poskytnuté obcami k 30.10.2015

Tab. č. 8 - Školstvo a zdravotná starostlivosť, r. 2015.

Obec	Belá	Dolná Tížina	Gbeľany	Kotrčina Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza	Nezbudská Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad Váhom	Terchová	Varín	Zázrivá	Terchovská dolina
Údaj																		
Materské školy spolu	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	17
Materské školy spolu - deti	95	49	36	0	48	20	38	35	44	15	52	23	65	136	92	135	57	940
Základné školy - (1. - 4. roč.) spolu	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Základné školy - (1. - 4. roč.) spolu - žiaci	0	0	0	0	51	0	32	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	83
Základné školy - (1. - 9. roč.) spolu	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	2	1	1	1	11
Základné školy - (1. - 9. roč.) spolu - žiaci	361	196	230	0	0	59	0	0	0	0	172	0	209	328	414	421	238	2628
Základné umelecké školy - štátne	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Všeobecný lekár v obci	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	6
Detský lekár v obci	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	6
Zubný lekár v obci	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	5
Špecializovaný lekár	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2

Zdroj: podklady poskytnuté obcami k 30.10.2015

Tab. č .9 - Prehľad počtu niektorých sociálnych a kultúrnych zariadení v obciach, r. 2015

Obec	Belá	Dolná Tížina	Gbeľany	Kotrčina Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza	Nezbudská Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad Váhom	Terchová	Varín	Zázrivá	Terchovská dolina	
Údaj																			
Kultúrny dom	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	17
Dom smútku	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	14
Amfiteáter	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	1
Športový areál	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno	áno
Zariadenie sociálnej starostlivosti pre dospelých	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	1	5
Zariadenie sociálnej starostlivosti pre deti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Požiarňa zbrojnica	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	16

Zdroj: podklady poskytnuté obcami k 30.10.2015

Tab.č. 10 – Bytový a domový fond, r. 2015

Obec	Belá	Dolná Tížina	Gbeľany	Kotrč. Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza	Nezbud Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad V.	Terchov á	Varín	Zázrivá
Údaj																	
Domy spolu	1068	364	437	158	297	225	323	312	236	120	540	161	834	1223	3680	807	1519
Neobývané domy	33	50	45	24	10	29	77	65	23	10	0	28	32	106	369	34	773
Byty spolu	29	16	25	1	89	6	0	63	15	12	110	0	12	106	113	223	43
Neobývané byty	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	2	42

Zdroj: podklady poskytnuté obcami k 30.10.2015

2.3.3 Sociálna infraštruktúra

Sociálnu infraštruktúru predstavujú štruktúry a kapacity zdravotníckych, kúpeľných, školských a výchovných zariadení, ďalej sú to zariadenia sociálnej starostlivosti, obchodu a služieb, ako aj rôzne ubytovacie a stravovacie zariadenia, peňažné ústavy a pod. K tzv. ostatnej vybavenosti radíme zariadenia verejnej administratívy, kultúry, telovýchovy a športu a pod.

Možno skonštatovať, že obce mikroregiónu Terchovská dolina disponujú základnou štandardnou vybavenosťou. Popis občianskej a technickej infraštruktúry poskytujú tabuľky č. 7 až 14.

Školstvo

Mikroregión Terchovskej doliny je vybavený pomerne dostatočnou sieťou vzdelávacích a kultúrnych zariadení. Materské školy sa nachádzajú vo všetkých obciach mikroregiónu okrem Kotrčinej Lúčky, je v nich 940 detí a organizačne sú často spojené so Základnou školou v obci. Základné školy sú v každej obci okrem Kotrčinej Lúčky, Mojsa, Nededze, Stráže, Nezbudskej Lúčky a Lysice. Celkovo je na území 13 ZŠ (v Tepličke nad Váhom dve) s celkovým počtom približne 2711 detí (Tab. č.8). V školách pracujú rôzne školské kluby.

Zdravníctvo

Sieť zdravotných zariadení nie je rovnomerne rozmiestnená v rámci celého územia mikroregiónu (Tab.č. 8). V niektorých obciach zdravotné zariadenia absentujú a obyvatelia využívajú zdravotnícke služby v príslušných spádových zdravotných strediskách. V mikroregióne poskytujú zdravotnícke služby Obvodné zdravotných strediská v obciach Belá, Teplička nad Váhom, Terchová, Varín a Zázrivá, ktoré sú obsadené 3 až 4 lekáorskými miestami, a to všeobecným, detským a zubným lekárom, pričom v Belej pôsobí aj gynekológ. V Zázrivej pôsobí Ústav národného zdravia. Rovnaká situácia sa týka siete lekární, nakoľko v mikroregióne celkovo pôsobí iba 5 lekární, a to v obciach s prítomnosťou zdravotných stredísk. Dostupnosť zdravotnej starostlivosti je však vzhľadom na blízkosť Fakultnej nemocnice v Žiline na uspokojivej úrovni. Vo viacerých ďalších obciach funguje tzv. opatrovateľská služba v domácnosti.

Sociálna pomoc

Terchová a Zázrivá sú dve obce mikroregiónu Terchovskej doliny v ktorých pôsobia domy dôchodcov. Dom opatrovateľskej služby sa vyskytuje vo Varíne. Okrem toho v Zázrivej rozvíja činnosť Spišská katolícka charita.

Kultúra a šport

V obciach mikroregiónu sa nachádzajú kultúrne domy a spoločenské miestnosti, mimo obce Stráňavy v každej pôsobí aj obecná knižnica. Vo všetkých obciach pracujú záujmové združenia, kluby, kultúrne súbory a s nimi súvisiace aj už pravidelné spoločenské a kultúrne podujatia s pevným harmonogramom. Organizované podujatia sú bližšie rozpísané v kapitole o cestovnom ruchu. V Stráňavách je termálne kúpalisko. Okrem toho sa v obci Terchová a Zázrivá nachádzajú agroturistické areály s možnosťou jazdy na koňoch a v obci Belá okrem toho nájdeme zimné klzisko, tenisové ihrisko, horolezeckú stenu a fitness centrum.

Zariadenia obchodu a služieb

Celkovo možno konštatovať, že každá obec disponuje predajňou zmiešaného tovaru a pohostinským strediskom, pričom v niektorých obciach sú aj samostatné predajne potravín.

Čo sa týka ďalších zariadení nevýrobných služieb (polícia, pošta, banka, bankomat), tie sú na území mikroregiónu rozmiestnené veľmi nerovnomerne. Policajné zastupiteľstvo sa nachádza v obci Terchová. Komerčné banky majú svoje pobočky len v obciach Terchová a Varín, bankomat je obyvateľom a návštevníkom k dispozícii len v Terchovej, Gbeľanoch a Tepličke. Takisto ani samotnú poštu nenájdeme v každej obci.

Ubytovacie a stravovacie zariadenia

Ubytovacie kapacity sú zabezpečené takmer v každej obci mikroregiónu, s najväčšou intenzitou v turisticky najatraktívnejšom území katastra obce Terchovej a Zázrivej a v ich blízkom okolí. Nachádza sa tu hotel Bránica kategórie ****, viac ako 10 zariadení kategórie *** (napr. Boboty, Diery, Gavurky, Aerchová, Mak, Anton a iné), niekoľko desiatok penziónov a viac ako stovka chát, chalúp a individuálnych ubytovaní v súkromí, často aj s ponukou plnej alebo aspoň polovičnej penzie, prípadne možnosťou využiť individuálnu prípravu jedla v zariadení.

Najvýznamnejšími zariadeniami v jednotlivých obciach regiónu sú (zdroj: štatistický dotazník pre obce, 2015):

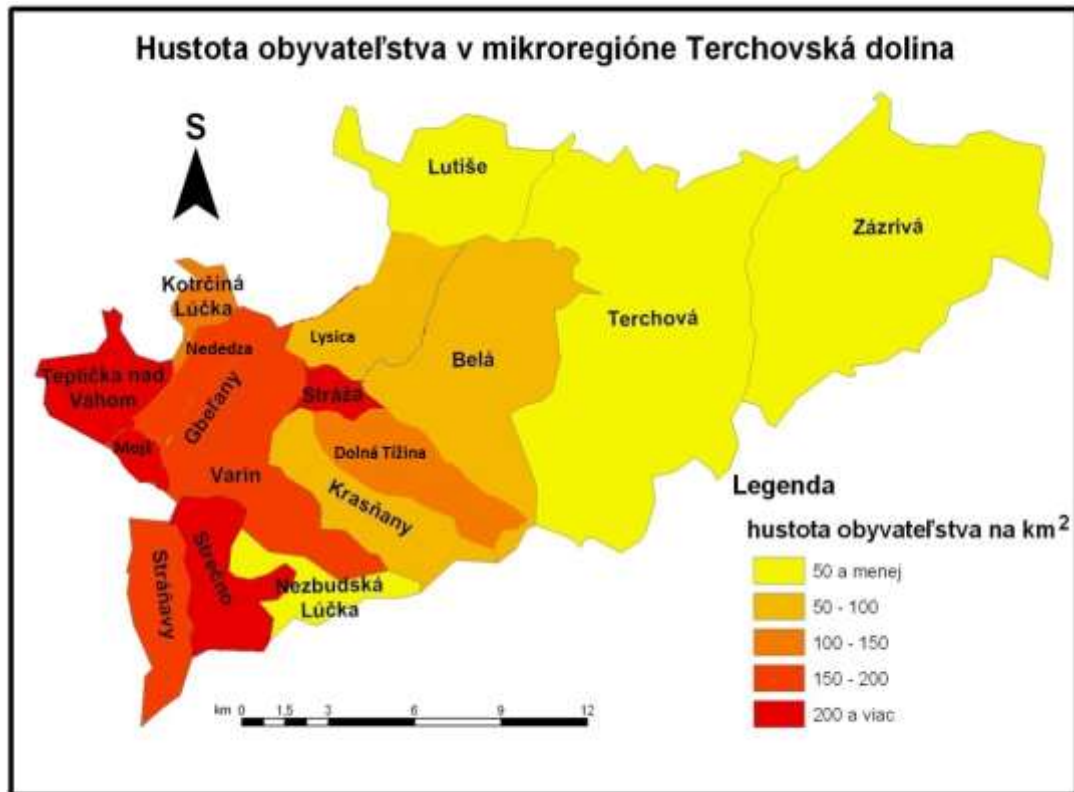
- **Belá** - Hotel Bránica – 58 lôžok, Spoločenský dom Kubíková – 35 lôžok,
- **Dolná Tižina** - Penzión u Adama – 24 lôžok, Ubytovanie Pohoda -5, ubytovanie v súkromí – ing. T. Ďurina -5,
- **Lysica – Penzión pod Skalkou – 24 lôžok**
- **Nezbudská Lúčka** – Koliba Panoráma
- **Stráža** - Poľovnícky hotel Diana - 45 lôžok,
- **Strečno** - SIP ŽSR – 140 lôžok, Penzión Irenka- 20 lôžok, Pizzeria Alžbetka – 12 lôžok,
- **Teplička nad Váhom** - Penzión Anton - 88 lôžok, Ubytovňa Teplička nad Váhom - 79 lôžok, Penzión Martinov dvor – 18 lôžok,
- **Terchová** - Hotel Boboty, Hotel Gold, Hotel Gavurky, Hotel Diery, Hotel Mak, Penzión pod Oblazom, Penzión Terchová, Penzión Pod Skalným mestom, Penzión Rozsutec, Penzión Zbojník, Chata Vyhnaná,
- **Varín** - ATC Varín - 100 lôžok, Štátna ochrana prírody - 33 lôžok, Chata Borovica – 28 lôžok, Penzión Weinerovka – 20 lôžok, Chata pod jedľovinou 10 lôžok
- **Zázrivá** - Penzión Zázrivá, Hotel Havrania, Salaš Zázrivá, penzión Fatra, Penzión Slniečny dvor, Jánošíkov dvor

Vzhľadom na vysokú návštevnosť regiónu tu celoročne funguje aj množstvo stravovacích zariadení, či už v rámci vyššie spomínaných ubytovacích zariadení, alebo samostatne. V prevádzke je niekoľko desiatok reštaurácií so širokou ponukou tradičných slovenských i klasických jedál, viaceré pizzérií a tiež pohostinstiev a barov bez ponuky stravovania.

2.4 Obyvateľstvo

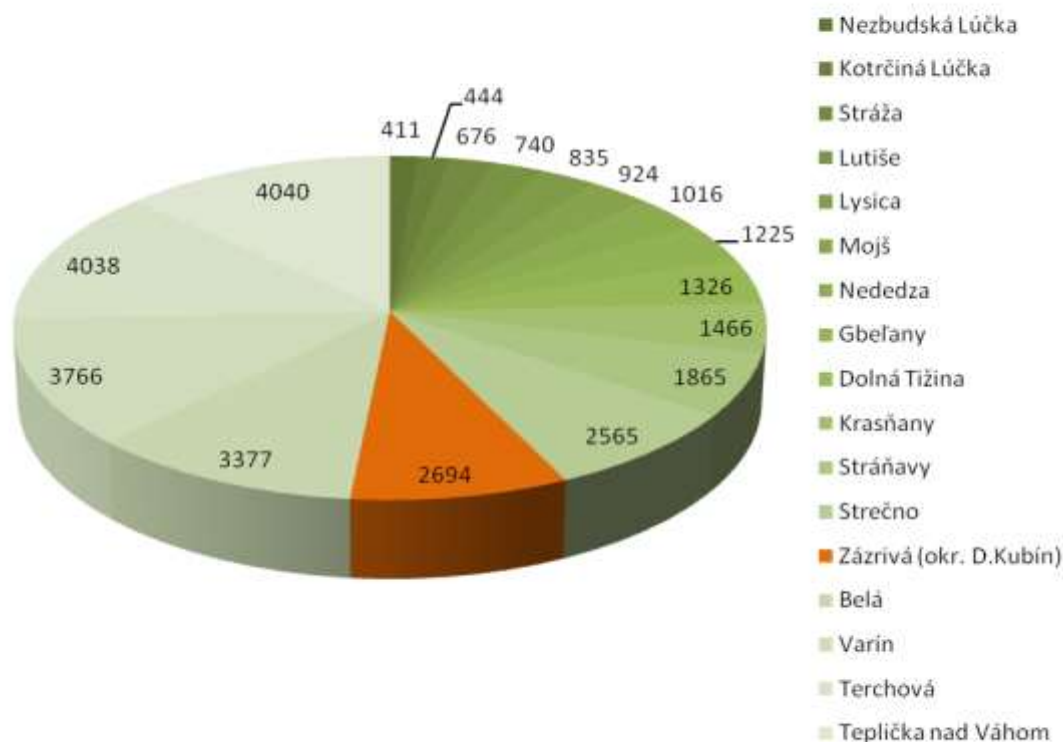
Celková rozloha mikroregiónu je 339,893 km². Priemerná hustota osídlenia bola k 31. 12. 2014 za celý mikroregión Terchovská dolina 92,41 obyvateľov na km². Nachádza sa teda pod slovenským priemerom, ktorý je vyčíslený približne na 110 obyvateľov na km². Hustotu obyvateľstva v jednotlivých katastrach obcí dokumentuje nasledujúci obrázok.

Obrázok č. 13 - Hustota obyvateľstva v Mikroregióne Terchovská dolina



Počet obyvateľov Mikroregiónu Terchovská dolina bol k decembru 2014 vyčíslený na 31 408. Najväčší počet obyvateľov bol zaznamenaný v obci Teplička nad Váhom (4040 obyvateľov) a Terchová (4 038 obyvateľov), naopak, najmenší počet obyvateľov žije v Nezbudskej Lúčke (411 obyvateľov – vid' nasledujúci obrázok). Obce mikroregiónu Terchovská Dolina ležiace v okrese Žilina majú celkom 28 714 obyvateľov, čo je 18,4 % obyvateľov okresu Žilina. Obec Zázrivá má 2 694 obyvateľov, čo predstavuje 6,8 % obyvateľov okresu Dolný Kubín.

Štruktúra obcí mikroregiónu Terchovská dolina podľa počtu obyvateľov (r. 2014)

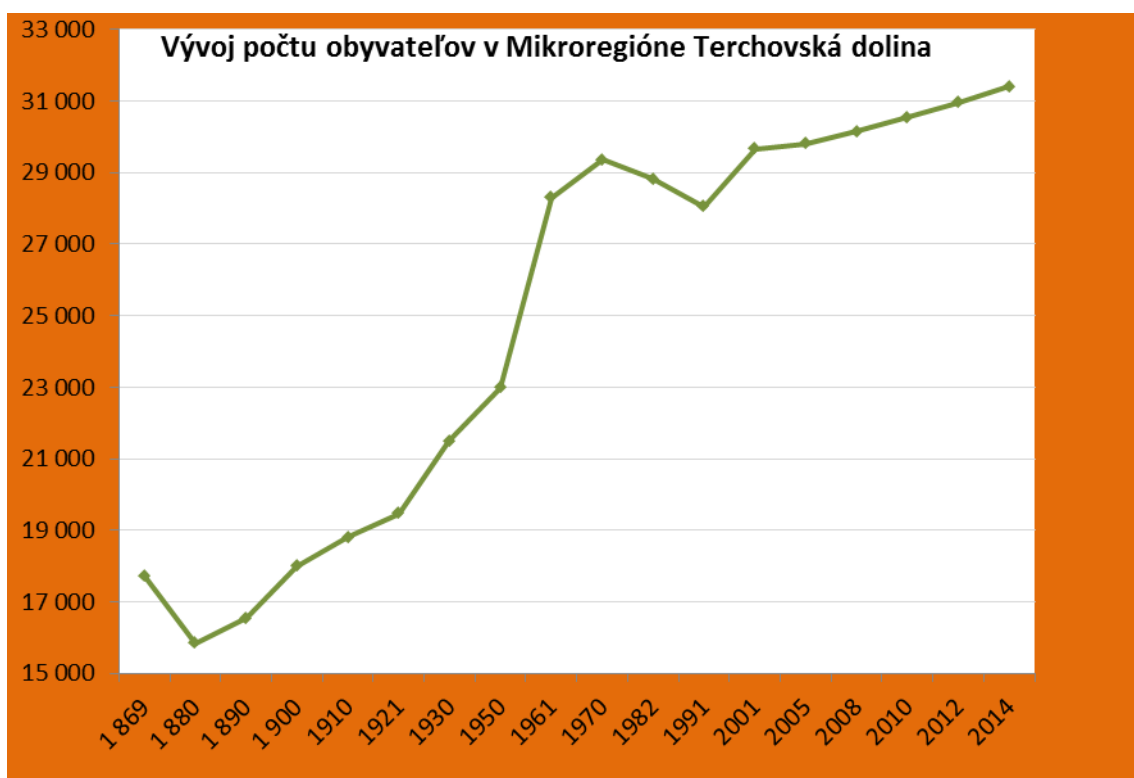


Zdroj: ŠU SR k 31.12.2014

2.4.1 Demografický vývoj

Vývoj počtu obyvateľov Terchovskej doliny možno sledovať od roku 1869, kedy sa uskutočnilo prvé sčítanie obyvateľstva v jednotlivých obciach Slovenskej republiky (Tabuľka č. 15). Počas tohto obdobia počet obyvateľov striedavo rástol a klesal a to v dôsledku rôznych spoločenských zmien - či už to boli negatívne procesy ako morová epidémia, prvá a druhá svetová vojna, migrácia obyvateľstva do zahraničia alebo aj samotné pričleňovanie a odčleňovanie jednotlivých obcí, v tomto prípade k alebo od mesta Žilina. Ako možno vidieť na Grafe č. 1, najväčší pokles počtu obyvateľov zaznamenali obce mikroregiónu medzi rokmi 1869 – 1880 (pokles o 1874 obyvateľov). Za príčinu tohto úbytku možno považovať jednak morovú epidémiu, ktorá bola dôsledkom suchého obdobia v rokoch 1845 -1847 a jednak hromadné sťahovania ľuďí na Dolnú Zem v dôsledku nedostatku pracovných príležitostí v samotnom regióne. Od tohto obdobia až do roku 1970 počet obyvateľov obcí mikroregiónu pomalým tempom narastal. V tomto období (1880 – 1970) bol zaznamenaný najväčší nárast obyvateľstva v rozmedzí rokov 1950 – 1970 (o 5313 obyvateľov, zatiaľ čo v ostatných desaťročiach to bol vždy približne o 5 krát menší nárast) Tento jav je výsledkom skutočnosti, že do produktívneho veku sa v tomto období dostala silná populácia z povojnového obdobia. Od roku 1982 nastal už spomínaný pokles počtu obyvateľov, a to z 29 359 v roku 1970 na 28 038 v roku 1991. Odvtedy možno pozorovať pomalý nárast počtu obyvateľov mikroregiónu. V rokoch 2001 – 2005 rástla populácia mikroregiónu veľmi pomalým tempom, v roku 2005 dokonca počet obyvateľov v porovnaní s predchádzajúcim rokom klesol (z 29 811 v roku 2004 na 29 805 v roku 2005). Od roku 2005 celkový počet obyvateľov rastie, čo je zapríčinené najmä investíciami v regióne. Pre lepšiu názornosť je vývoj počtu obyvateľov v MTD znázornený v Grafe č.1. a tab. č.15.

Graf č. 1 - Vývoj počtu obyvateľov v Mikroregióne Terchovská dolina (r.1896 – 2014)



Zdroj: ŠÚ SR

Tab. č. 11 - Vývoj počtu obyvateľov v Mikroregióne Terchovská dolina v rokoch 1869 - 2014

Územie	1 869	1 880	1 890	1 900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1982	1991	2001	2005	2008	2010	2012	2014
Belá	2 489	2200	2 256	2 389	2 536	2 560	2 776	2 439	2 962	3 029	2 994	3 065	3 300	3 341	3 360	3 347	3376	3377
Dolná Tižina	807	684	694	749	794	803	817	796	1 022	1 078	1 186	1 190	1 200	1 232	1 264	1 304	1285	1326
Gbeľany	554	505	469	490	477	555	596	703	952	1 030	1 106	1 144	1 211	1 231	1 238	1 213	1217	1225
Kotrčiná Lúčka	265	282	250	292	304	302	361	365	489	520	469	426	410	420	424	442	429	444
Krasňany	473	426	460	532	566	527	565	665	790	897	1 018	1 119	1 215	1 222	1 229	1 264	1431	1466
Lutiše	923	864	950	1 023	958	1 017	1 120	1 069	1 020	1 002	911	842	848	807	783	767	754	740
Lysica	1 001	990	929	1 035	1 096	1 114	1 094	986	1 080	1 067	987	890	876	865	839	835	822	835
Mojš	250	226	239	254	305	309	406	465	634	731	679	524	467	454	489	655	794	924
Nededza	360	378	322	364	399	415	430	576	711	790	821	783	903	937	955	966	994	1016
Nezbudská Lúčka	268	228	254	314	376	380	413	538	724	702	552	427	374	373	358	370	394	411
Stráňavy	427	409	456	514	605	659	849	994	1 420	1 602	1 727	1 760	1 837	1 829	1 832	1 838	1845	1865
Stráža	389	346	377	357	313	341	378	360	592	649	629	654	665	669	666	664	673	676
Strečno	837	600	643	717	793	758	964	1 202	1 716	1 983	2 186	2 290	2 615	2 656	2 683	2 656	2570	2565
Teplička nad Váhom	847	873	879	1 002	1 084	1 413	1 634	2 082	2 860	3 249	3 363	3 232	3 370	3 428	3 596	3 771	3916	4040
Terchová	3 635	3 007	3 388	3 728	3 854	3 902	4 005	4 020	4 451	4 203	3 896	3 758	4 114	4 065	4 049	4 076	4015	4038
Varín	1 606	1 390	1 277	1 312	1 320	1 370	1 792	2 006	2 622	2 748	2 960	3 144	3 423	3 491	3 605	3 644	3716	3766
Zázrivá	2 592	2 441	2 696	2 922	3 024	3 038	3 305	3 715	4 249	4 079	3 326	2 790	2 842	2 785	2 774	2 736	2724	2694
Terchovská Dolina	17 723	15 849	16 539	17 994	18 804	19 463	21 505	22 981	28 294	29 359	28 810	28 038	29 670	29 805	30 144	30 548	30955	31408

Zdroj: ŠÚ SR k 31.12.2014

Tab. č. 12 – Dynamika obyvateľstva mikroregiónu (2009 – 2014)

Územie	Stav k 31. 12. 2009				Stav k 31. 12. 2010				Stav k 31. 12. 2011				Stav k 31. 12. 2012				Stav k 31. 12. 2013				Stav k 31. 12. 2014				2009 - 2014		
	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Prir. prírastok	Migračné saldo	Celkový prírastok	Priemerný prir. prírastok /rok	Priemerné migračné saldo /rok	Priemerný celkový prírastok /rok			
Belá	2	-7	-5	17	-25	-8	25	15	40	-5	24	19	3	13	16	0	-15	-15	7	0,8	9,4						
Dolná Tižina	11	7	18	12	10	22	5	11	16	-5	-8	-13	7	14	21	0	20	20	5	9	14						
Gbeľany	-6	-11	-17	0	-8	-8	-1	19	18	-2	-7	-9	2	2	4	-3	7	4	-1,7	0,3	-1,3						
Kotrčiná Lúčka	5	12	17	0	1	1	1	0	1	-4	2	-2	-2	13	11	-3	7	4	-0,5	5,8	5,3						
Krasňany	10	33	43	-2	-6	-8	8	6	14	5	-10	-5	5	5	10	10	15	25	6	7,2	13,2						
Lutiše	-6	-10	-16	4	-4	0	-2	-5	-7	4	-3	1	2	0	2	-7	-9	-16	-0,8	-5,2	-6						
Lysica	-3	0	-3	-5	4	-1	0	13	13	-3	0	-3	-2	4	2	1	10	11	-2	5,2	3,2						
Mojš	2	74	76	-4	94	90	3	68	71	5	89	94	-3	87	84	1	45	46	0,7	76,2	76,8						
Nededza	8	9	17	-4	-2	-6	1	14	15	1	16	17	4	9	13	5	4	9	2,5	8,3	10,8						
Nezbudská Lúč.	-4	6	2	-3	13	10	-1	8	7	-5	-1	-6	-3	10	7	-1	11	10	-2,8	7,8	5						
Stráňavy	1	15	16	2	-12	-10	11	12	23	8	17	25	-3	18	15	-6	11	5	2,2	10,2	12,3						
Stráža	1	-4	-3	1	0	1	-4	-2	-6	2	1	3	2	-2	0	-1	4	3	0,2	-0,5	-0,3						
Strečno	8	0	8	-17	-18	-35	-10	-2	-12	18	1	19	8	-3	5	-10	0	-10	-0,5	-3,7	-4,2						
Teplička nad V.	17	36	53	7	115	122	14	62	76	22	93	115	4	50	54	19	51	70	13,8	67,8	81,7						
Terchová	9	19	28	-5	4	-1	-20	7	-13	3	6	9	-5	8	3	20	0	20	0,3	7,3	7,7						

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Mikroregiónu Terchovská dolina na r. 2015 - 2020

Varín	23	4	27	12	0	12	36	7	43	19	14	33	5	30	35	18	-3	15	18,8	8,7	27,5
Závrivá	-17	-6	-23	-2	-13	-15	1	-20	-19	-7	11	4	-1	-4	-5	-21	-4	-25	-7,8	-6	-13,8
Mikroregión TD	61	177	238	13	153	166	67	213	280	56	245	301	23	254	277	22	154	176	2,4	11,7	14,19

Zdroj: ŠU SR k 31.12.2014

Dynamiku obyvateľstva možno charakterizovať dvoma hlavnými kategóriami pohybu – prirodzeným a mechanickým pohybom obyvateľov.

Prirodzený pohyb zahŕňa populačné procesy súvisiace s rozmnožovaním a odumieraním obyvateľstva. Sú to pôrodnosť (natalita) a úmrtnosť (mortalita). Oba tieto procesy ovplyvňuje množstvo faktorov. K najvýznamnejším patria biologické, historické a socioekonomické faktory a procesy, ale aj sobášnosť a rozvodovosť, ktoré nepriamo ovplyvňujú samotnú pôrodnosť. Rozdielom týchto dvoch hlavných populačných procesov je potom prirodzený prírastok, resp. úbytok obyvateľstva.

K priestorovému pohybu obyvateľov patrí migrácia (sťahovanie), v rámci ktorej rozlišujeme emigráciu (odsťahovanie) a imigráciu (pristťahovanie), dočasné zmeny pobytu, dochádza do zamestnania a nepravidelné dočasné pohyby. Definovaný jav je možné zahrnúť pod pojem migračné saldo.

Výsledkom prirodzeného a mechanického pohybu obyvateľstva je celkový prírastok alebo úbytok obyvateľstva. Mikroregión Terchovská dolina sa v období 2009 – 2014 vyznačoval všeobecne pozitívnym priemerným ročným prírastkom (priemerný celkový prírastok dosahoval hodnotu 14,19 obyvateľa/rok), predovšetkým vďaka pozitívnemu migračnému saldu niektorých obcí. Pozitívny celkový prírastok obyvateľstva za rok dosahovalo v definovanom období 12 obcí, 5 obcí dosahovalo v priemere negatívny celkový prírastok za rok (Zázrivá, Lutiše, Stráža, Strečno, Kotrčiná Lúčka).

V prípade obce Mojš a Teplička Nad Váhom boli zaznamenané výrazne najvyššie hodnoty celkových ročných prírastkov vďaka pozitívnemu migračnému saldu. Najväčší podiel na tejto skutočnosti zohráva pristťahovanie obyvateľov spojené s prevádzkou automobilového závodu Kia Motors Slovakia.

Ako je zrejmé z tabuľky č. 16 najväčší prirodzený prírastok obyvateľstva spojený s narodením detí bol v období 2009 - 2014 zaznamenaný vo Varíne a Tepličke Nad Váhom. Naopak, najmenej detí sa narodilo v Zázrivaj, Gbeľanoch a v obci Lutiše.

Celkový počet obyvateľov mikroregiónu Terchovská Dolina v období 2009 - 2014 stúpol z 30 382 (r. 2009) na 31 408 (2014), t.j. o 1 026 obyvateľov, čo potvrdzuje celkový trend vývoja stavu obyvateľstva mikroregiónu v posledných rokoch (viď Tabuľka Vývoj počtu obyvateľov v mikroregióne Terchovská dolina). Do ďalších rokov sa naďalej očakáva progresívny vývoj počtu obyvateľov v obciach mikroregiónu, a to najmä vplyvom migrácie obyvateľstva z mesta Žilina do vidieckych sídiel.

2.4.2 Štruktúra obyvateľstva podľa pohlavia a veku

Na zhodnotenie štruktúry obyvateľstva sa používa veľké množstvo rozličných znakov a kritérií, ktoré možno zoskupiť do troch hlavných kategórií, a to biologické znaky (štruktúra podľa pohlavia a veku), ekonomické znaky (štruktúra podľa ekonomickej aktivity) a sociologické znaky (národnostný, náboženská a vzdelanostná štruktúra).

V roku 2014 bol v mikroregióne Terchovská Dolina podiel mužov a žien viac menej vyrovnaný. V rámci vekovej štruktúry to však nie tak vo všetkých kategóriách. Veková štruktúra obyvateľstva je okrem demografického aj dôležitým ekonomickým ukazovateľom. Obyvateľstvo v predproduktívnom veku (0 – 14 rokov) tvorí 16,51%, v produktívnom (15 – 64) 71,35 % a v poproduktívnom (65 a viac rokov) 12,12 % obyvateľstva mikroregiónu. V štruktúre obyvateľstva mikroregiónu podľa veku a pohlavia sa teda prejavujú podobné zákonitosti ako v populácii celého Slovenska (15,45 %, 72,46 %, a 12,09 %). Z hľadiska ekonomickej aktivity je tento stav priaznivý, nakoľko produktívna zložka prevyšuje neproduktívnu.

Tab.č. 13 - Zloženie obyvateľov obcí mikroregiónu podľa veku a pohlavia, r. 2014

Územie	Muži			Ženy			spolu
	0 - 14	15 - 64	65 a viac	0 - 14	15 - 64	65 a viac	
Belá	136	467	57	129	439	98	3377
Dolná Tižina	99	424	63	83	451	105	1326
Gbeľany	32	169	14	35	167	27	1225
Kotrčiná Lúčka	130	548	62	144	499	83	444
Krasňany	57	313	30	45	246	49	1466
Lutiše	62	312	46	67	274	74	740
Lysica	96	340	33	74	312	69	835
Mojš	80	369	50	92	356	69	924
Nededza	283	1254	132	269	1210	229	1016
Nezbudská Lúčka	27	162	18	21	147	36	411
Stráňavy	151	683	84	133	660	154	1865
Stráža	50	239	27	62	242	56	676
Strečno	197	947	124	169	955	173	2565
Teplička nad Váhom	374	1362	199	357	1399	349	4040
Terchová	341	1504	207	289	1370	327	4038
Varín	350	1345	154	343	1321	253	3766
Zázrivá	216	1015	119	195	911	238	2694
Terchovská Dolina	283	1254	132	269	1210	229	31408

Zdroj: ŠU SR k 31.12.2014

2.4.3 Sociologická štruktúra

Vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva sa chápe dosiahnutý stupeň vzdelania. Je odrazom kultúrnej vyspelosti spoločnosti. Otvplyvňuje ju životná úroveň obyvateľstva a podmieňuje úspešný rozvoj hospodárstva vo všetkých jeho sférach.

Mikroregión Terchovská dolina sa nevyznačuje príliš priaznivou vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva. Najviac zastúpeným stupňom vzdelania v regióne je úplné stredné odborné vzdelanie (19,8%) (SR cca 20%). Druhým najvyššie dosiahnutým stupňom vzdelania je učňovské vzdelanie (skoro 17 %). V početnosti na treťom mieste sa uplatňuje je stupeň bez školského vzdelania. Vysokoškolsky vzdelaní ľudia predstavujú 8,57% všetkého obyvateľstva. (viď Tabuľka č. 18) Pre porovnanie na Slovensku je to 26 % úplné stredoškolské vzdelanie, 21 % základné vzdelanie, 20 % učňovské bez maturity a 7 % vysokoškolské vzdelanie. Pre potreby regionálneho trhu práce je však táto vzdelanostná štruktúra zatiaľ vyhovujúca.

Tab. č. 14 - Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva mikroregiónu

Stupeň školského vzdelania	Terchovská dolina	%
Základné	3 490	11,07
Učňovské (bez maturity)	5 294	16,79
Stredné odborné (bez maturity)	3 764	11,94
Úplné stredné učňovské (s maturitou)	1 258	3,99
Úplné stredné odborné (s maturitou)	6 243	19,80
Úplné stredné všeobecné	995	3,16
Vyššie odborné vzdelanie	313	0,99
Vysokoškolské bakalárske	592	1,88
Vysokoškolské magisterské, inžinierske, doktorské	2 020	6,41
Vysokoškolské doktorandské	89	0,28
Vysokoškolské spolu	2 701	8,57
Bez školského vzdelania	4 055	12,86
Nezistené	716	2,27
Úhrn	31 529	100,00

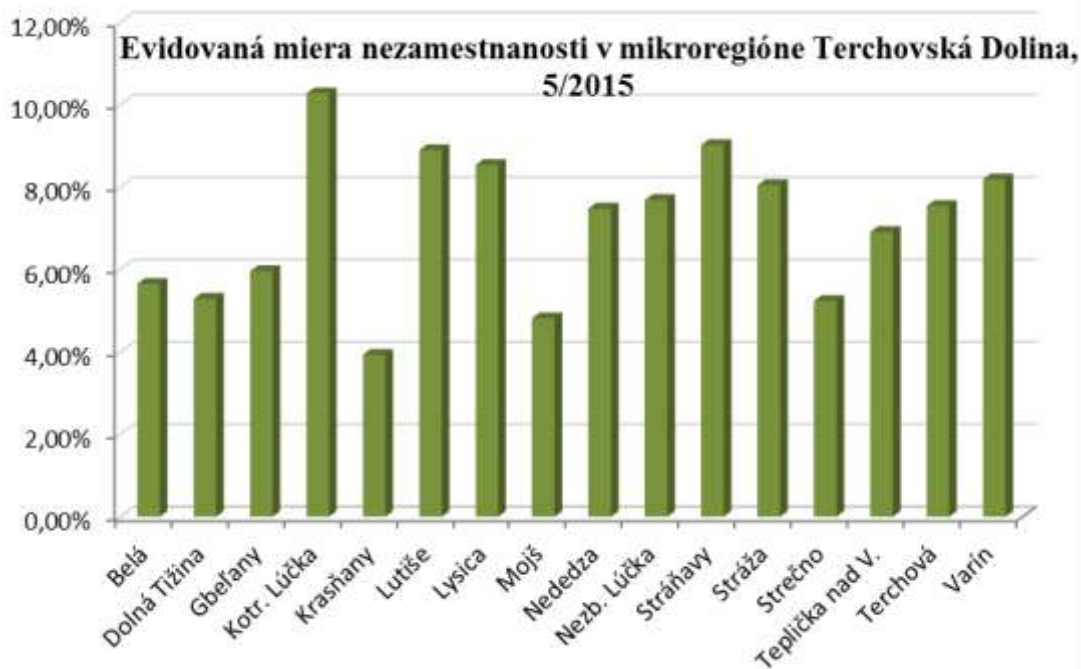
Zdroj: ŠU SR k 31.12.2015

Národnostná štruktúra regiónu je takmer čisto Slovenská (99,51 %). Najpočetnejšou menšinou je Česká národnosť (0,36 %). Ďalšie menšiny, ktoré majú iba minimálne zastúpenie v regióne, t. j. od 1 – 14 obyvateľov sú: Maďarská, Poľská, Ukrajinská, Rusínska a Rómska. Z pohľadu náboženskej štruktúry sa majorita hlási k Rímskokatolíckej cirkvi (96,7 %). Z ostatných skupín je najpočetnejšou tá bez vyznania (1,3 %) a Evanjelická cirkev augsburského vyznania (0,4 %).

2.4.4 Štruktúra obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity

V mikroregióne Terchovská dolina bolo v roku 2015 približne 43% ekonomicky aktívnych obyvateľov, čo sa výrazne nelíši od celoslovenského priemeru 48,75%. (SR – 50,1% EAO). Do definovanej skupiny patria pracujúci (okrem dôchodcov), pracujúci dôchodcovia, nezamestnaní a osoby na materskej dovolenke. Zo všetkých ekonomicky aktívnych obyvateľov mikroregiónu Terchovská dolina tvorili v roku 2015 nezamestnaní približne 9,6 %. Najväčšiu mieru nezamestnanosti dosahovala obec Kottrčiná Lúčka. Obec Zázrivá nebola zahrnutá do štatistických analýz miery nezamestnanosti z dôvodu absencie dát o EAO (Ekonomicky aktívnych obyvateľoch) na ÚPSV a R v Dolnom Kubíne. Vo väčšine obcí mikroregiónu miera nezamestnanosti pod úrovňou 10 %. Tento pozoruhodný stav súvisí hlavne s prítomnosťou novovybudovaného automobilového závodu Kia Motors Slovakia so sídlom v Tepličke nad Váhom, ktorej príchod do tohto regiónu vyvolal multiplikačný efekt v zamestnanosti okolitého územia.

Mikroregión Terchovská dolina je možné aj napriek niektorým nepriaznivým, zväčša demografickým a celohospodárskym ukazovateľom, označiť za ekonomicky perspektívne územie s dostatočným ľudským potenciálom.



Zdroj: ÚPSVaR, k 31.5.2015

Tab.č. 15 - Podiel AEO (ekonomicky aktívnych obyvateľov) a UoZ (uchádzačov o zamestnanie)

Obec	Celkový počet obyvateľov	EAO spolu	% EAO	UoZ				
				spolu	ženy	muži	UoZ %	Evid.miera
Belá	3377	1609	47,65	94	56	38	5,84%	5,66%
Dolná Tižina	1326	567	42,76	33	19	14	5,82%	5,29%
Gbeľany	1225	587	47,92	38	21	17	6,47%	5,96%
Kotrč. Lúčka	444	214	48,20	23	14	9	10,75%	10,28%
Krasňany	1466	661	45,09	28	18	10	4,24%	3,93%
Lutiše	740	382	51,62	35	21	14	9,16%	8,90%
Lysica	835	398	47,66	40	22	18	10,05%	8,54%
Mojš	924	332	35,93	16	7	9	4,82%	4,82%
Nededza	1016	481	47,34	37	17	20	7,69%	7,48%
Nezb. Lúčka	411	182	44,28	19	8	11	10,44%	7,69%
Stráňavy	1865	964	51,69	91	49	42	9,44%	9,02%
Stráža	676	323	47,78	28	20	8	8,67%	8,05%
Strečno	2565	1297	50,57	79	48	31	6,09%	5,24%
Teplička n. V.	4040	1735	42,95	129	58	71	7,44%	6,92%
Terchová	4038	1908	47,25	159	89	70	8,33%	7,55%
Varín	3766	1757	46,65	152	82	70	8,65%	8,20%
Zázrivá	2694	N/A	N/A	280	116	168	N/A	N/A
Terchovská dolina	31408	13397	42,7	1 281	665	620	9,56%	6,92%

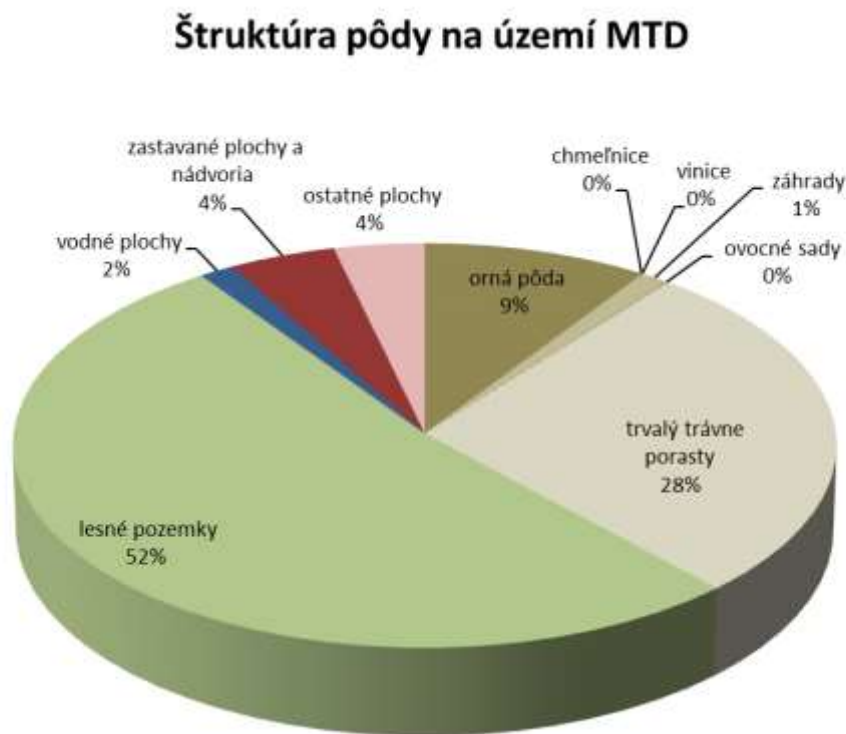
Zdroj: ÚPSVaR, k 31.5.2015

2.5 Hospodárstvo

Súčasná hospodárska štruktúra mikroregiónu Terchovská dolina je výsledkom dlhého historického vývoja, počas ktorého sa však štruktúra hospodárstva mikroregiónu extrémnejšie nezmenila, mnohé obce si donedávna zachovali typický poľnohospodársky ráz. Poľnohospodárstvo a lesné hospodárstvo výraznou mierou závisia od prírodných podmienok daného územia. Územie mikroregiónu bolo poľnohospodársky využívané už od najstarších čias, preto bolo na mnohých miestach aj odlesnené. Napriek tomu majú v mikroregióne stále dominantné postavenie lesy – 52%. Dôležitým ukazovateľom poľnohospodárskeho zastúpenia v mikroregióne je stupeň jeho poľnohospodárskeho využitia, ktorý udáva podiel poľnohospodársky obrábanej pôdy z celkovej výmery príslušného regiónu. (Tab. č. 16). **Celková výmera pôdneho fondu v mikroregióne je 339 892 468 m². Poľnohospodárska pôda má rozlohu 129 573 734 m² a nepoľnohospodárska pôda zaberá územie s rozlohou 210 318 734 m².** Z nasledujúceho obrázku vyplýva, že **Mikroregión Terchovská dolina má stupeň poľnohospodárskeho využitia približne 37 %.** Zatiaľ čo v západnej časti mikroregiónu prevláda rastlinná výroba (prítomnosť Žiliny ako spádového centra podnietila prímestskejší charakter poľnohospodárstva), východnejšie, vzhľadom na lesnatosť a hornatejší reliéf, sú vhodnejšie predpoklady na živočíšnu výrobu. **Mikroregión však nepatrí medzi významné poľnohospodárske oblasti Slovenska. Príčinou sú prírodné pomery tohto územia.** V dôsledku fyzicko-geografických pomerov patrí prevažná časť mikroregiónu do typu rastlinnej produkcie so strednou intenzifikáciou, s malou produkciou, trhovosťou a efektívnosťou priamych nákladov. Naopak, pre živočíšnu produkciu je charakteristická stredná produkcia, intenzifikácia a aj efektívnosť priamych nákladov. Čo sa týka štruktúry rastlinnej produkcie, je skôr pasienkársko-lúčno-zemiakárska. Konkrétne sa Terchovská dolina zaraďuje do zemiakársko-ovsenej a horskej výrobných oblastí. Rastlinná výroba je zameraná hlavne na pestovanie poľnohospodárskych plodín ako zemiakov, krmovín a menej náročných obilnín. Štruktúra živočíšnej produkcie je mäsovo-mliečna, dominuje chov oviec, prípadne ošípaných, kôz a koní.

Lesy v mikroregióne Terchovská dolina pokrývajú 52% celkovej rozlohy územia, v porovnaní s rozlohou lesov na území Slovenska (41%) je to väčší podiel. S týmto podielom sa spájajú aj veľké zásoby dreva. Jeho ťažbu však na území mikroregiónu do značnej miery obmedzujú chránené územia – NP Malá Fatra a CHKO Kysuce. Preto majú lesy v skúmanom regióne nie produkčnú, ale skôr protieróznú a protilavínovú, vodohospodársku a výchovno-výskumnú funkciu. V jednotlivých obciach mikroregiónu sa v závislosti od nadmorskej výšky nachádza dubovo – bukový, bukový, smrekovo – bukovo – jedľový, smrekový a kosodrevinový lesný vegetačný stupeň. Najrozšírenejšou drevinou je buk a smrek. Pomer medzi ihličnatými a listnatými drevinami je približne vyrovnaný. **Lesy predstavujú rozvojový potenciál tohto územia,** nakoľko sú trvalo obnoviteľným zdrojom suroviny so širokým využitím.

Graf č. 2 - Stupeň využitia pôdy v Mikroregiónu Terchovská dolina



Zdroj: ŠÚ SR 2015

Na území mikroregiónu sa nachádza viacero píl na spracovanie dreva. Najvýznamnejšie sú vo **Varíne**, v Terchovej, v osade **Šípková** a v Zázrivej, kde sa nachádzajú **Drevovýroba V Bielej a v Doline**, **Píla v Havranej** a v **Ústredí**.

Dôležitou súčasťou ekonomiky a národného hospodárstva vôbec je priemysel, ktorý sa aj napriek neustálemu rastu podielu terciérneho sektora významnou mierou podieľa tak na zamestnanosti, ako aj na tvorbe hrubého domáceho produktu. V prípade mikroregiónu TD sa prejavuje rast zamestnanosti vďaka prevádzke automobilového závodu **KIA Motors Slovakia** v Tepličke nad Váhom, ktorej vplyv na región už bolo viackrát spomenutý. V súčasnosti (06/2015) zamestnáva už viac ako 3000 pracovníkov. V automobilovom priemysle sa viac ako v iných odvetviach hospodárstva prejavuje závislosť typu závod a jeho subdodávateľa. Nie je tomu inak aj v prípade automobilky KIA. A práve subdodávateľa majú veľký význam v širšom regionálnom rozvoji, nakoľko sa ich umiestnenie nemusí priamo viazať na lokalitu závodu. Kórejska automobilka tak do regiónu priťahla viaceré subdodávateľské závody ako **Donghee Slovakia** v Strečne, ktorá vyrába časti náprav, pedále a palivové nádrže, **Hysco Slovakia** v Gbeľanoch, ktorá pre KIA spracováva oceľové zvitky a **Glovis** v Tepličke nad Váhom, ktorá sa zaoberá distribučnou, odbytovou a zásobovacou logistikou, zabezpečuje prepravu v rámci celej skupiny Hyundai – KIA a má na starosti balenie, skladovanie, ako aj inštaláciu a demontáž strojov a prevádzok. Okrem stabilných partnerských dodávateľov vznikol a vzniká po príchode KIA Motors na trhu aj priestor pre domácich alebo iných zahraničných dodávateľov, ktoré môžu svoju výrobu nadviazať na existenciu KIA (rôzne textilné či elektrotechnické firmy).

Okrem spomínaných závodov patria k najvýznamnejším priemyselným podnikom v mikroregiónu firma **Krasplast AMG** v Krasňanoch, ktorá sa zaoberá výrobou textílií, konkrétne čalúnenia a zamestnáva okolo 100 zamestnancov a firma **Krasplast** v Terchovej, ktorá vyrába obaly z plastov. Okrem nich sa vo Varíne

nachádza vápenka. Severovýchodným smerom od obce Gbeľany sa nachádzajú **transformovne Stredoslovenskej energetiky**.

Na území mikroregiónu Terchovská dolina je rozvinutý aj ťažobný priemysel. Ťažba nerastných surovín je však obmedzená prítomnosťou chránených území prírody a ochranných pásiem vodných zdrojov. Veľké ložiská vápencov a dolomitov sa nachádzajú v Malej Fatre. Najvýznamnejšie je ložisko Stráňavy – Polom, kde sa ťažia stredotriasové vápence križnanskeho príkrovu guttensteinského typu (tmavosivé) s vložkami dolomitov a dolomitických vápencov. Z vyhradených ložísk prebieha v súčasnosti ťažba vápencov aj vo Varíne – firma **Dolvap**. V Zázrivej, v lokalite Kozinská sa nachádza lom na ťažbu kameňa. Z nevyhradených ložísk sa ťažia štrky a piesky pri brehu Váhu a jeho prítokov – v Gbeľanoch, Strečne a Varíne. Ich ťažba je silne ovplyvnená dopytom, v súčasnosti je v súvislosti s výstavbou diaľnic intenzívnejšia.

Obce, ležiace v západnej časti mikroregiónu disponujú priestorovými možnosťami, ktoré možno využiť napríklad za účelom vybudovania priemyselného parku. V tejto súvislosti a na tieto účely boli aj v územnom pláne mesta Žiliny vyčlenené obce Gbeľany, Varín, Teplička nad Váhom, ktoré sa vytipovali ako nové rozvojové plochy pre prípad investícií nadregionálneho významu. Lokalizácia automobilového závodu v Tepličke nad Váhom a niekoľko jej subdodávateľských a iných partnerských firiem v okolitých obciach tak poukázala na potenciál využitia tohto územia.

Tab. č. 16 - Výmera jednotlivých druhov pôdy (m²) v regióne Terchovská dolina

Obec Údaj (m ²)	Belá	Dolná Tížina	Gbeľany	Kotrčina Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza
Celková výmera územia obce - mesta	38 609 908	13 117 099	7133530	4149302	15175004	20081801	15526780	2592615	6310798
Poľnohospodárska pôda - spolu	15259160	4177641	3351613	2580985	3977862	7332384	8030478	1221111	2817002
Poľnohospodárska pôda - orná pôda	3180750	1306438	1061314	354905	1053817	4614259	615862	828026	346130
Poľnohospodárska pôda - chmeľnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Poľnohospodárska pôda - vinica	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Poľnohospodárska pôda - záhrada	438640	161186	339868	48619	209082	33099	249161	93858	151397
Poľnohospodárska pôda - ovocný sad	6519	0	0	0	17070	0	18080	546	0
Poľnohospodárska pôda - trvalý trávny porast	11633251	2710017	1950431	2177461	2697893	2685026	7147375	298681	2319475
Nepoľnohospodárska pôda - spolu	23350748	8939458	3781917	1568317	11197142	12749417	7496302	1371504	3493796
Nepoľnohospodárska pôda - lesný pozemok	20972172	8378942	1924286	1253029	10334637	11498563	6774756	0	2028323
Nepoľnohospodárska pôda - vodná plocha	702602	58725	189291	37808	279665	100332	114410	285470	34845
Nepoľnohospodárska pôda - zastavaná plocha a nádvorie	1128013	440821	1100004	211973	400163	581799	483147	705027	676919
Nepoľnohospodárska pôda - ostatná plocha	547961	60970	568336	65507	182677	568723	123989	381007	753709

Zdroj: ŠÚ SR, 2015

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Mikroregiónu Terchovská dolina na r. 2015 - 2020

Obec Údaj	Nezbudská Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad Váhom	Terchová	Varín	Zázrivá	Terchovská dolina
Celková výmera územia obce - mesta	8210985	10871757	3174459	13175490	10879811	84541848	19092089	67249192	339892468
Poľnohospodárska pôda - spolu	1138148	3257364	1701564	2938568	4021665	31368689	7890251	28509249	129573734
Poľnohospodárska pôda - orná pôda	197285	1594863	287469	1219747	2232494	10272966	1795969	936846	31899140
Poľnohospodárska pôda - chmeľnica	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Poľnohospodárska pôda - vinica	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Poľnohospodárska pôda - záhrada	848 10	229602	55650	207644	436030	637703	514402	233883	4124634
Poľnohospodárska pôda - ovocný sad	0	0	0	2806	5632	1670	17115	0	69438
Poľnohospodárska pôda - trvalý trávny porast	856053	1432899	1358445	1508371	1347509	20456350	5562765	27338520	93480522
Nepoľnohospodárska pôda - spolu	7072837	7614393	1472895	10236922	6858146	53173159	11201838	38739943	210318734
Nepoľnohospodárska pôda - lesný pozemok	6283219	4632479	1012630	7923790	3261949	47212666	8309269	35701131	177501841
Nepoľnohospodárska pôda - vodná plocha	468301	78617	80257	755913	504381	515023	376444	389418	4971502
Nepoľnohospodárska pôda - zastavaná plocha a nádvorie	221552	697689	200819	1162931	1796547	2069476	1685909	1483042	15045831
Nepoľnohospodárska pôda - ostatná plocha	99765	2205608	179189	394288	1295269	3375994	830216	1166352	12799560

Zdroj: ŠÚ SR 2015

2.5.1 Podnikateľské subjekty v mikroregióne

Príchod automobilového závodu KIA Motors Slovakia do Tepličky nad Váhom mal, má a ešte dlhšie bude mať výrazný vplyv na rôzne oblasti ekonomického, kultúrneho, spoločenského a politického života obyvateľov mikroregiónu Terchovská dolina, ale aj jeho blízkeho či vzdialenejšieho okolia. Okrem významného postavenia automobilového priemyslu v hospodárstve Slovenskej republiky, predpokladaného zlepšenia ekonomických ukazovateľov a zvýšenia podielu automobilového priemyslu na celkovom DPH celej krajiny, možno výrazný vplyv tohto závodu sledovať aj v obciach mikroregiónu Terchovská dolina. V mikroregióne možno sledovať **výrazný pokles nezamestnanosti** a zmenu odvetvovej štruktúry priemyslu a zamestnanosti v ňom. Jedná sa predovšetkým o nárast podielu odvetvia výroby motorových vozidiel a strojárkej výroby.

Prehľad ekonomických subjektov podľa tried ekonomických činností (SK NACE) v mikroregióne Terchovská dolina poskytujú **tabuľky č. 17, 18**. V skúmanom území je v databáze podnikateľských subjektov (06/2015) zaregistrovaných 4608 ekonomických subjektov, z toho 3896 je aktívnych. **Najviac z nich podniká v oblasti stavebníctva (46, 5 %)**, veľkoobchodu a maloobchodu, opravy motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru (15,6 %) a priemyselnej výroby (13, 7%). **Vzhľadom na atraktivitu územia z hľadiska cestovného ruchu však pomerne málo subjektov podniká v oblasti hotelierstva a reštauračných služieb (3%)**. Samozrejme, nie je to v dôsledku nedostatku možností a predpokladov pre cestovný ruch, ale jedná sa hlavne o otázku kvalitatívnej stránky zariadení cestovného ruchu.

Tab. č.17 - Prehľad počtu ekonomických subjektov v mikroregióne (SK NACE)

Odvetvie hospodárstva	Terchovská dolina	%	Odvetvie hospodárstva	Terchovská dolina	%
Subjekty v poľnohospodárstve, lesníctve, rybolove (SK NACE 01-03) A	174	4,29	Subjekty v činnostiach v oblasti nehnuteľností (SK NACE 68) L	30	0,74
Subjekty v ťažbe a dobývaní (SK NACE 05-09) B	1	0,02	Subjekty v odborných, vedeckých a tech. činnostiach (SK NACE 69-81) M	179	4,42
Subjekty v priemyselnej výrobe (SK NACE 10-33) C	556	13,72	Subjekty v administratívnych a podporných službách (SK NACE 82) N	22	0,54
Subjekty v dodávke el., plynu, pary a studen. vzduchu (SK NACE 35) D	1	0,02	Subjekty vo verej. správe a obrane; povín. soc. zabezpeč. (SK NACE 84) O	16	0,39
Subjekty v dodávke vody; odvoďte odpad. vód, odpadov (SK NACE 36-39) E	2	0,05	Subjekty vo vzdelávaní (SK NACE 85) P	29	0,72
Subjekty v stavebníctve (SK NACE 41-43) F	1 885	46,51	Subjekty v zdravotníctve a sociálnej pomoci (SK NACE 86-88)	32	0,79
Subjekty vo veľkoob. a maloobchode; oprave mot. voz. (SK NACE 45-47) G	632	15,59	Subjekty v umení, zábave a rekreácii (SK NACE 90-93) R	55	1,36
Subjekty v doprave a skladovaní (SK NACE 49-53) H	75	1,85	Subjekty v ostatných činnostiach (SK NACE 94-96) S	156	3,85
Subjekty v ubytovacích a stravovacích službách (SK NACE 55-56) I	122	3,01	Subjekty v činnostiach domácností ako zamestnávateľ. (SK NACE 97-98) T	0	0,00
Subjekty v informáciách a komunikáciách (SK NACE 58-63) J	40	0,99	Subjekty v činnostiach exterit. organizácií a združení (SK NACE 99) U	0	0,00
Subjekty vo finančných a poisťovacích činnostiach (SK NACE 64-66) K	47	1,16			
			SPOLU	3 864	100,00

Zdroj: INFOSTAT – Databáza organizácií SR, 06/2015

Čo sa týka **rozdelenia ekonomických subjektov podľa počtu zamestnancov**, v mikroregióne pôsobia najmä malí podnikatelia – živnostníci bez počtu zamestnancov. Podnikateľských subjektov bez zamestnancov bolo k 30. 6. 2015 v mikroregióne 3019. **Najvýznamnejšie subjekty z pohľadu počtu zamestnancov a ekonomického prínosu pre mikroregión sú:**

- **KIA Motors Slovakia, s.r.o.** (3000 – 3900 zamestnancov), Teplička nad Váhom, výroba motorových vozidiel,
- **Mobis, s.r.o** (1 000 – 1 999 zamestnancov), Gbeľany, výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **DOLVAP, s.r.o** (250 -499 zamestnancov), Varín, výroba vápna a sadry
- **DONGHEE Slovakia, s.r.o.** Strečno, (250 - 499 zamestnancov), výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **Coba Automotive s. r. o.** (200 – 249 zamestnancov), Terchová, Vyšné Kamence, výroba plastových dosiek, fólií, hadíc a profilov,
- **KRASPLAST AMG s.r.o.** (100 -149 zamestnancov), Krasňany, výroba ostatných textilných výrobkov okrem odevov,
- **Webasto Donghee Slovakia s.r.o.** (100 -149 zamestnancov), Strečno, výroba motorových vozidiel
- **BELA TEXTIL, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), výroba posteľnej bielizne a textilných výrobkov pre domácnosť, **Belá**,
- **HYSKO SLOVAKIA, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), Gbeľany, výroba ostatných dielov a príslušenstva pre motorové vozidlá,
- **Roľnícke družstvo Terchová**, (50 – 99 zamestnancov), Krasňany, chov dojníc,
- **AZ CAR, s.r.o.** (50 – 99 zamestnancov), veľkoobchod s dielmi a príslušenstvom motorových vozidiel, Varín.

Z hľadiska právnej formy majú zo všetkých subjektov vedených v databáze organizácií (06/2015) **nadpolovičné postavenie v mikroregióne fyzické osoby nezapísané v obchodnom registri**. K júnu 2015 ich bolo spolu 3200, zo všetkých registrovaných 4054, čo predstavovalo takmer 79%. Zo spomínaného počtu fyzických osôb nezapísaných v obchodnom registri majú najväčšie zastúpenie živnostníci (3057), potom samostatne hospodáriaci roľníci (81) a nakoniec fyzické osoby nezapísané v obchodno registri – slobodné povolania (62). **Mikroregión sa teda z hľadiska podnikateľskej aktivity fyzických osôb vyznačuje vysokou intenzitou počtu živnostníkov**, z ktorých sa najviac venuje práve veľkoobchodu, maloobchodu a stavebníctvu.

Tab. č. 18 - Subjekty podľa vybraných ekonomických činností

Obec	Belá	Dolná Tížina	Gbeľany	Kotrčina Lúčka	Krasňany	Lutiše	Lysica	Mojš	Nededza
Počet subjektov									
Odvetvová štruktúra hosp.: subjekty za územie spolu (01-99)	596	196	155	66	181	118	110	93	101
Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov (SK NACE 01-03) A	8	5	8	1	9	15	4	3	4
Ťažba a dobývanie (SK NACE 05-09) B	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Priemyselná výroba (SK NACE 10-33) C	55	32	19	10	32	21	17	10	12
Dodávka el.,plynu,pary a studen.vzduchu (SK NACE 35) D	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dodávka vody; odvod odpad.vôd, odpady (SKNACE36-39) E	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Stavebníctvo (SK NACE 41-43) F	405	114	65	30	91	56	70	23	42
Veľkoob.a maloobchod; oprava mot.voz.(SK NACE 45-47) G	73	19	26	8	30	11	8	28	20
Doprava a skladovanie (SK NACE 49-53) H	4	4	5	1	3	0	1	2	2
Ubytovacie a stravovacie služby (SK NACE 55-56) I	12	3	5	4	1	1	1	4	3
Informácie a komunikácie (SK NACE 58-63) J	4	2	3	0	0	0	2	2	2
Finančné a poisťovacie činnosti(SK NACE 64-66) K	3	0	1	1	4	0	0	1	0
Činnosti v oblasti nehnuteľností (SK NACE 68) L	0	1	1	0	0	1	0	1	0
Odborné, vedecké a tech.činnosti(SK NACE 69-81) M	11	4	10	6	3	1	3	9	8
Administratívne a podporné služby (SK NACE 82) N	1	3	0	0	0	1	0	1	1
Verej.správa a obrana; povin .soc. zabezpeč. (SKNACE84) O	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vzdelávanie (SK NACE 85) P	3	1	1	0	1	1	0	1	0
Zdravotníctvo a sociálna pomoc (SK NACE 86-88)	4	1	0	0	1	1	0	3	0
Umenie, zábava a rekreácia (SK NACE 90-93) R	1	2	2	1	1	1	1	2	1
Ostatné činnosti (SK NACE 94-96) S	11	4	8	3	4	7	3	2	5
Činnosti domácností ako zamestnávateľ. (SKNACE97-98) T	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Činnosti exterit.organizácií a združení(SK NACE99) U	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: INFOSTAT – Databáza organizácií SR, 06/2015

Obec	Nezbudská Lúčka	Stráňavy	Stráža	Strečno	Teplička nad Váhom	Terchová	Varín	Zázrivá	Terchovská Dolina
Údaj									
Odvetvová štruktúra hosp.: subjekty za územie spolu (01-99)	37	158	113	257	380	813	430	249	4054
Poľnohospodárstvo, lesníctvo, rybolov (SK NACE 01-03) A	1	2	3	8	9	64	7	23	174
Ťažba a dobývanie (SK NACE 05-09) B	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Priemyselná výroba (SK NACE 10-33) C	7	20	13	44	51	87	68	58	556
Dodávka el.,plynu,paru a studen.vzduchu (SK NACE 35) D	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Dodávka vody; odvod odpad.vôd, odpady (SK NACE 36-39) E	0	0	0	1	0	1	0	0	2
Stavebníctvo (SK NACE 41-43) F	14	28	64	76	135	448	145	79	1885
Veľkoob.a maloobchod; oprava mot.voz.(SK NACE 45-47) G	5	42	21	41	77	82	100	41	632
Doprava a skladovanie (SK NACE 49-53) H	3	13	2	10	9	4	12	0	75
Ubytovacie a stravovacie služby (SK NACE 55-56) I	1	5	4	9	10	41	8	10	122
Informácie a komunikácie (SK NACE 58-63) J	0	1	0	9	5	1	4	5	40
Finančné a poisťovacie činnosti(SK NACE 64-66) K	1	3	0	7	11	7	6	2	47
Činnosti v oblasti nehnuteľností (SK NACE 68) L	0	5	0	5	3	8	5	0	30
Odborné, vedecké a tech.činnosti(SK NACE 69-81) M	1	15	3	17	35	16	31	6	179
Administratívne a podporné služby (SK NACE 82) N	0	1	1	1	1	4	7	0	22
Verej.správa a obrana; povín .soc. zabezpeč.(SK NACE 84) O	1	1	1	1	0	1	1	1	16
Vzdelávanie (SK NACE 85) P	1	2	0	5	4	4	3	2	29
Zdravotníctvo a sociálna pomoc (SK NACE 86-88)	0	0	0	0	5	8	8	1	32
Umenie, zábava a rekreácia (SK NACE 90-93) R	1	6	1	8	6	9	6	6	55
Ostatné činnosti (SK NACE 94-96) S	1	13	0	15	19	28	18	15	156
Činnosti domácností ako zamestnávateľ (SK NACE 97-98) T	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Činnosti exterit.organizácií a združení(SK NACE 99) U	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: INFOSTAT – Databáza organizácií SR, 06/2015

2.6 Cestovný ruch

Potenciál územia pre cestovný ruch umožňuje hodnotenie lokalizačných a realizačných predpokladov. K lokalizačným predpokladom pre cestovný ruch (tzv. primárna ponuka) zaraďujeme:

- **Prírodný potenciál** - ponuka daná prírodou (pohoria, flóra, fauna,..)
- **Kultúrny a kultúrno-historický potenciál** - antropogénna ponuka záujmového územia.

Realizačné predpoklady (sekundárna ponuka) predstavujú:

- **Supraštruktúra cestovného ruchu** (ubytovacie a stravovacie zariadenia)
- **Infraštruktúra cestovného ruchu** (cestovné kancelárie, turistické informačné kancelárie, zmenárne)
- **Všeobecná infraštruktúra** (športovno-rekreačné zariadenia a aktivity, kultúrno – spoločenské zariadenia, organizované podujatia)

2.6.1 Analýza primárnej ponuky

Prírodné podmienky

Z prírodných predpokladov pre cestovný ruch sa vo vzťahu k rekreačným aktivitám uplatňuje hlavne reliéf, klíma, vodstvo, rastlinstvo a živočíšstvo.

Reliéf

Hlavné oblasti výskytu cestovného ruchu určuje práve **rôznorodosť reliéfu**. K základným charakteristikám, ktoré vyjadrujú rôzne vlastnosti reliéfu a majú vplyv na rozšírenie a kvalitu podmienok pre rozvoj cestovného ruchu možno zaradiť:

- *nadmorskú výšku územia,*
- *relatívnu výškovú členitosť reliéfu,*
- *stredný ubol sklonu reliéfu,*
- *expozíciu reliéfu,*
- *výskyt kontrastných foriem reliéfu, ktoré sú atraktívne z hľadiska cestovného ruchu,*
- *estetickú hodnotu výhľadov do okolia. (Mariot, P., 1983)*

Mikroregión Terchovská Dolina sa rozprestiera v geomorfologických celkoch Žilinská kotlina, Malá Fatra a Kysucká vrchovina. Z morfografického hľadiska sa tu nachádza všetkých päť typov reliéfu: roviny, pahorkatiny, vrchoviny, hornatiny, aj veľhornatiny. Celé územie mikroregiónu zasahuje do stupňa vysočín (nad 300 m n. m.), konkrétne sa jeho *nadmorská výška* pohybuje v rozpätí od 335 m n. m. po 1709 m n. m. V rámci týchto výškových stupňov existujú rôzne geomorfologicky podmienené predpoklady pre cestovný ruch. Atraktivita územia tu vzrastá so stúpajúcou nadmorskou výškou.

V Kysuckej vrchovine prevláda vrchovinový až hornatinový typ reliéfu. Nachádzajú sa tu bradlá a bradlové tvrdoše. V Malej Fatre sa vyskytuje vysočinový podhôrny až veľhorský typ reliéfu. Krivánska Malá Fatra ponúka celoročnú turistiku s gravitačným zázemím presahujúcim hranice Slovenska. Lučanská Malá Fatra

má odlišný ráz, so širokým plochým chrbtom s hôlnym reliéfom, ktorý taktiež ponúka možnosti celoročnej turistiky. Jej gravitačné zázemie však ostáva v rámci Slovenska.

Mikroregión Terchovská Dolina sa rozprestiera v geomorfologických celkoch Žilinská kotlina, Malá Fatra a Kysucká vrchovina. Z morfografického hľadiska sa tu nachádza všetkých päť typov reliéfu: roviny, pahorkatiny, vrchoviny, hornatiny, aj veľhornatiny. Celé územie mikroregiónu zasahuje do stupňa vysočín (nad 300 m n. m.), konkrétne sa jeho *nadmorská výška* pohybuje v rozpätí od 335 m n. m. po 1709 m n. m. V rámci týchto výškových stupňov existujú rôzne geomorfologicky podmienené predpoklady pre cestovný ruch. Atraktivita územia tu vzrastá so stúpajúcou nadmorskou výškou. V Kysuckej vrchovine prevláda vrchovinový až hornatinový typ reliéfu. Nachádzajú sa tu bradlá a bradlové tvrdoše. V Malej Fatre sa vyskytuje vysočinový podhôrny až veľhorský typ reliéfu. Krivánska Malá Fatra ponúka celoročnú turistiku s gravitačným zázemím presahujúcim hranice Slovenska. Lučanská Malá Fatra má odlišný ráz, so širokým plochým chrbtom s hôlnym reliéfom, ktorý taktiež ponúka možnosti celoročnej turistiky. Jej gravitačné zázemie však ostáva v rámci Slovenska.

Relatívna výšková členitosť reliéfu významne ovplyvňuje estetickú hodnotu krajiny a je dôležitým ukazovateľom vhodnosti územia najmä pre turistiku a zimné športy. Časti klesajúce pod 400- metrovú vrstevnicu predstavujú rovinný typ reliéfu s relatívnou výškovou členitosťou 0 - 30 m.. Vyššie časti patriace do vrchovinného typu reliéfu majú relatívna výškovú členitosť 101 – 310 m.

S relatívnou výškovou členitosťou úzko súvisí *stredný ubol sklonu reliéfu*. Pre turistiku sú optimálne terény so sklonom 5 °- 10 °, pre zimné športy 10 °– 20 °. V Žilinskej kotline majú svahy spravidla stredné sklony od 4 – 10 °. Pre túto oblasť sú vhodné rekreačné aktivity formy pasívneho odpočinku. V horských masívoch obklopujúcich kotlinu (Malá Fatra, Kysucká vrchovina) majú stredné sklony svahov 14 - 24 a viac stupňov.

Expozícia reliéfu voči svetovým stranám sa vyjadruje určením orientácie svahov. Berie sa do úvahy hlavne pri rozmiestňovaní materiálno – technickej základne cestovného ruchu. Chatárenie, loptové hry, pasívny odpočinok a záhradkárčenie uprednostňujú južnú, juhovýchodnú, resp. juhozápadnú expozičnú reliéfu, lyžovanie a sánkovanie vhodne využívajú aj orientáciu na sever. Malá Fatra je však rozčlenená početnými dolinami, ktoré tak umožňujú expozičnú svahu na sever.

Ďalšou charakteristikou je *výskyt kontrastných foriem reliéfu*, ktoré sú atraktívne z hľadiska cestovného ruchu, to znamená foriem, ktoré svojím pôvodom, tvarom alebo inou osobitosťou vzbudzujú záujem účastníkov cestovného ruchu. Zaujímavé a vyhladávané sú najmä tie prvky a javy, ktoré sa vyskytujú ojedinele, respektíve sa ich výskyt viaže iba na jedno územie. Rozoznávajú sa tri druhy kontrastných foriem reliéfu: bodové, líniové, plošné. V mikroregióne Terchovská Dolina sa nachádza množstvo takýchto foriem. Mimoriadne zaujímavé sú príkrovové trosky masívov Veľkého a Malého Rozsutca, Bobôt a Sokolia. Bralný reliéf na dolomitoch a vápencoch chočského príkrovu vytvára v oblasti Vrátnej výraznú a veľmi atraktívnu scenériu vrcholov a strání, ktorá ostro kontrastuje s hladko modelovaným reliéfom na menej odolných slienitých vápencoch, slienoch či bridliciach. Bralný reliéf sa vyznačuje aj množstvo bizarných skalných útvarov (Mních, Ťava, Fajky nad Dolnými dierami...) v podobe veží, bášť, stĺpov, skalných miest a tiesňav, ktoré majú na niektorých miestach charakter kaňonov (Diery). Na viacerých miestach sa vytvorili aj škrapy, závrty, priepasti, vyvieracky a jaskyne. Jaskynné systémy sú však vzhľadom na malú mocnosť vápencov ojedinelé a menších rozmerov. Okrem toho nie sú sprístupnené verejnosti. V najvyšších polohách Malej Fatre sa môžeme dokonca stretnúť s glaciálnymi tvarmi (kar pod Chlebom), aj keď je prítomnosť ľadovca v tejto oblasti diskutabilná. Osobitú prítlačivosť má riečny reliéf. Množstvo kaskád, perejí, krútnavových hrncov či vodopádov vytvára napríklad potok Vrátnanka pri prechode Tiesňavami. V tejto súvislosti sú mimoriadne atraktívne samotné Nové, Horné i Dolné Diery alebo vodopád Skok v závere Vrátnanskej doliny. Výrazná je taktiež prielomová dolina Váhu cez Malú Fatru s prírodnou pamiatkou Domašínskym meandrom.

Estetická hodnota výhľadov do okolia predstavuje značne subjektívne hodnotenie reliéfu. Túto požiadavku spĺňajú viaceré lokality daného územia. Vrcholové hrebeňové partie pohoria Malá Fatra ponúkajú svojim

značným prevýšením nad okolím možnosť mnohých jedinečných výhľadov do hlbokých dolín, ale i na najbližšie či vzdialenejšie horské masívy a vôbec na celú Žilinskú a Turčiansku kotlinu.

Z hľadiska cestovného ruchu sa teda jedná o veľmi atraktívne územie, s hlboko až extrémne rezaným reliéfom, s rôznymi jeho kontrastnými formami a krásnymi výhľadmi do okolia. Pre rozvoj cestovného ruchu je však potrebné zhodnotiť aj ďalšie zložky lokalizačných predpokladov.

Klíma

Klíma je ďalší významný komponent zo skupiny lokalizačných predpokladov pre cestovný ruch, ktorý buď priamo, alebo nepriamo ovplyvňuje rekreačné aktivity v regióne. Pri hodnotení vplyvov klímy na rozvoj cestovného ruchu sa sledujú tieto klimatické prvky: *teplota vzduchu, snehová pokrývka, slnečný svit, hmly, veternosť a zrážky*.

Celá oblasť leží v miernom pásme, v zóne vplyvu oceánskeho aj pevninského podnebia, čo sa odráža aj na premenlivosti počasia. Silne členitý reliéf vápencových a dolomitových pohorí podmieňuje rýchle zmeny teploty a vlhkosti vzduchu. Mikroregión patrí z hlavnej časti do mierne teplej klimatickej oblasti, samozrejme okrem najvyšších častí pohoria Malá Fatra. Priemerná ročná teplota mikroregiónu sa pohybuje okolo 10 °C, vo vrcholových častiach je to 2 - 6 °C. Pre letnú pešiu turistiku a pobyty v prírode s rôznym zameraním je vhodné mierne teplé letné obdobie, počas ktorých sa priemerné denné teploty pohybujú od 10 do 15 °C. Vo výške 900 m n. m. je ich na tomto území v priemere 127. Pre lyžovanie je zase rozhodujúci počet dní so snehovou prikrývkou nad 20 cm, ktorý je však závislý od nadmorskej výšky, expozície, prevládajúceho vetra či charakteru povrchu pôdy a jej vegetácie. Priemerný počet dní so snehovou pokrývkou je v Malej Fatre okolo 80 - 100, v kotline približne 70. V najvyšších polohách sa snehová pokrývka udrží aj 180 dní a výška snehu presahuje 120 cm. Najteplejším mesiacom je júl s priemernou teplotou v kotline 17 °C, v Malej Fatre 13- 15 °C. Najchladnejším mesiacom je naopak január, s priemernou teplotou v kotline - 4 °C, vo vyšších polohách -7 °C a na hrebeňoch Malej Fatre až - 12 °C.

Hlavným znakom klimatických pomerov v Malej Fatre je značná premenlivosť, náhle prechody z teplého do studeného obdobia so zrážkami a bez zrážok. Pomerne priaznivé poveternostné pomery sa využívajú aj na lietanie na rogalových krídlach zvrchu Stránik do nižšie položených dolín.

Vodstvo

Prítomnosť vodstva má takisto veľký význam na rozvoj cestovného ruchu. Rozvoj sezónneho rekreačného cestovného ruchu podporujú napríklad povrchové vody. V skúmanej oblasti sa však nevyskytujú významnejšie vodné toky a plochy. Juhom mikroregiónu preteká rieka Váh, do ktorej sa z pravej strany vlieva Varínka. Z povrchových tokov vyskytujúcich sa na území mikroregiónu neprichádza do úvahy v podstate ani jeden na ich využitie na rekreačné kúpanie. Mnohé sa totiž hlavne na horných úsekoch vyznačujú nízkou hladinou vody, značnou rozkolísavosťou prietokov, nízkou teplotou vody, či krátkodobým znečistením v dôsledku zahmlenia po prudkých lejakoch. Turisti tak majú obmedzené možnosti využitia vodných tokov. Turistickými plavidlami sú tak splavné len rieka Váh, a to v úseku Lipovec - Strečno) po samotnú obec Strečno a Varínka, v úseku dlhom 15 km od obce Terchová po jej ústie do Váhu. Je to však pomerne ťažká trasa, ktorú možno podstúpiť len za zvýšeného stavu vody. Ostatné vodné toky v nižších oblastiach mikroregiónu sú z časti vhodné na pobyt pri vode či rybolov. Možnosť kúpania ponúka termálne kúpalisko v Krasňanoch.

Rastlinstvo a živočíšstvo

Vplyv rastlinstva a živočíšstva na rozvoj cestovného ruchu je rozmanitý a mení sa počas roka. Vplýva na estetické aspekty celkového vzhľadu krajiny, súčasne pôsobí ako činiteľ určujúci atraktivnosť krajiny. Ďalší vplyv súvisí s jeho zdravotnými účinkami - produkciou kyslíka a osviežujúcim pôsobením vegetácie na zrakové, sluchové, čuchové i sluchové zmysly človeka. Lesné porasty predstavujú hlavné územia záujmu účastníkov cestovného ruchu, kým plošne väčšie nezalesnené územia s bylinnou vegetáciou sa zvyčajne hodnotia ako menej

prít'azlivé. (Mariot, 1983) V našich zemepisných šírkach pôsobí rastlinstvo vo zvýšenej miere len ako doplňujúci faktor pre rozvoj cestovného ruchu, pritom však plní významnú estetickú funkciu (Plesník, 1985) Keďže územie mikroregiónu Terchovská Dolina je bohaté na flóru i faunu, dokonca sa na jeho území vyskytuje niekoľko endemických a reliktných druhov, táto oblasť je preto z estetického hľadiska mimoriadne významná pre rozvoj cestovného ruchu. Pritom ale treba dôsledne dbať na ich ochranu. Živočíšstvo vplyva na rozvoj cestovného ruchu prostredníctvom možností pre poľovníctvo, rybolov, či výskyt rezervácií chránenej zveri. Osobitú estetickú hodnotu a prít'azlivosť tohto regiónu vytvárajú aj napríklad spev vtákov, let dravcov, pestré farby motýľov či plachý útek lesnej zveri pred človekom ako prirodzený prejav miestnej fauny. To všetko človeka obohacuje o zážitky, má inšpiratívny účinok a prispieva k celkovému psychickému uvoľneniu. Rastlinstvo a živočíšstvo tak prispieva k celkovej atraktivnosti tohto územia, pričom na seba viaže také aktivity ako napríklad poľovníctvo, rybárstvo (ak je to možné!) ale hlavne fotografovanie vzácnych a jedinečných druhov.

Celé územie mikroregiónu Terchovská Dolina zasahuje do Národného parku Malá Fatra a do jeho ochranného pásma. Do katastra obce Terchová a Zázrivá okrem toho zasahuje aj chránená krajinná oblasť Kysuce.

Prírodné predpoklady pre cestovný ruch

Z hľadiska prírodných predpokladov pre cestovný ruch disponuje mikroregión Terchovská Dolina obrovskými možnosťami celoročného turistického využitia. Jeho potenciál je rozdelený do jednotlivých oblastí:

1. Letná rekreácia: *turistika, cykloturistika, mototuristika, horolezectvo, rekreácia spojená s kúpaním, rybolov, jazdecko, poľovníctvo, hubárstvo,*
2. Zimná rekreácia: *turistika, zimné športy a rekreácia*

Pešia letná turistika

Na území mikroregiónu Terchovská Dolina sa nachádza množstvo značkovaných, ale aj neznačkovaných turistických chodníkov. Nájde tu 2 náučné chodníky charakteru populárno-náučnej exkurzie, ktoré prostredníctvom informačných paneloch osadených v teréne sprostredkovávajú prírodné a kultúrno-historické pomery miestneho regiónu. Sú to:

1. *Náučný chodník Jánošíkovým chotárom*: v dĺžke 13,5 km a 6 hod., 10 informačných panelov zameraných na históriu obce Terchová, na ľudového hrdinu Juraja Jánošíka, ľudové zvyklosti a tradície, folklór a ľudovú architektúru a na miestnu faunu a flóru.
2. *Náučný chodník Štefanová - Podžiar - Dolné Diery - Nové Diery - Podžiar - Štefanová (Hotel Boboty)* – v dĺžke 3 km a 2 hodiny, 10 informačných panelov
3. *Náučný chodník Strečnianskym chotárom* – 13,3 km a 6 hod, 15 informačných tabúľ o prírode histórii a zaujímavostiach Strečna. Na trase sú vybudované štyri oddychové a vyhládkové miesta predstavujúce turistický potenciál obce a regiónu

Turistické chodníky prechádzajúce priamo, alebo časťou cez mikroregión Terchovská Dolina:

1. Nové Diery - Podžiar - Štefanová (žltá značka č. 8663)
2. Biely Potok - Podžiar - Tesná rizňa - Medzirozsutce - Pod Rozsutcom (vrstevnicový chodník) - Osnica - Magura - Párnica (modrá značka č. 2754)
3. Veľká Lučivná - Osnica (žltá značka č. 8575)
4. Vyšné Kamence - Podolina - Obšivanka - Malé Nocľahy - Tiesňavy (modrá značka č. 2752) (Vyšné Kamence - Obšivanka - Malé Nocľahy (od 1. marca do 15. júna pre návštevníkov uzatvorená))

5. Malé Nocl'ahy - Sokolie - Príslop (žltá značka č. 8660)
6. Štefanová - Grúň - Starý Dvor - sedlo Príslop - Baraniarky - Kravarské - horná stanica sedačkovej lanovky (modrá značka č. 2753)
7. Sokolie - Chata pod Sokolím (zelená značka č. 5663)
8. Hotel Diery - osada Podrozsutec - Malý Rozsutec - Medzirozsutce (zelená značka č. 5661)
9. Kopanica - sedlo Príslop nad Bielou - sedlo Zákres - sedlo Medzirozsutce - Veľký Rozsutec - sedlo Medziholie - Stoh - Poludňový Grúň - Chleb - Veľký Kriváň - Malý Kriváň - Suchý - Hradská dolina (červená značka č. 0802) (Medzirozsutce - Veľký Rozsutec - Medziholie od 1. marca do 15. júna pre návštevníkov uzatvorená)
10. Príslop nad Bielou - sedlo Medziholie - Stohové sedlo (žltá značka č. 8652)
11. Stoh - Žobrák - Kraľovany (zelená značka č. 5561)
12. Sedlo za Hromovým - Chata pod Chlebom (žltá značka č. 8670)
13. Štefanová - Huty (zelená značka č. 5661)
14. Huty - Pod Pálenicou (žltá značka č. 8664)
15. Štefanová - Medziholie (zelená značka č. 5669).
16. Biela-rázcestie - Pod Rozsutcom - dolina Bystrička (zelená značka č. 5563)
17. Sedlo Bublén - Malá Bránica (zelená značka č. 5656)
18. Chrapáky - sedlo na Koni (žltá značka č. 8661)
19. Sedlo za Kraviarskym - Stará Dolina (zelená značka č. 5668)
20. Sedlo Priehyb - Kurská dolina (modrá značka č. 2750)
21. Varín - Pod Jedľovinou - sedlo Brestov - Javorina (zelená značka č. 5655)
22. Starohradská dolina - Chata Pod Suchým (modrá značka č. 2748)
23. Chata pod Suchým - sedlo Brestov (žltá značka č. 8665)
24. Suchý - sedlo pod Suchým - Turčianske Kľačany (zelená značka č. 5637)
25. Sedlo Vráta - sedlo Príslop pod Suchým - sedlo pod Suchým - sedlo Priehyb (žltá značka č. 8667)
26. Chata na Kľačianskej Magure - Panošiná - Lipovec (žltá značka č. 8644)
27. Chata Vrátna - Snilovské sedlo - Chata pod Chlebom - Čierťaz - Šútovo (zelená značka č. 5636)
28. Chata pod Chlebom - Šútovská dolina (modrá značka č. 2730)
29. Poludňový Grúň - Chata na Grúni - Chata Vrátna (žltá značka č. 8666)
30. Podžiar - Boboty - Tiesňavy (zelená značka č. 5660)
31. Účelová komunikácia v úseku Starý Hrad - Hradská dolina - Chata pod Suchým
32. Istebné - Istebnianska dolina - Orvišník

Celkovo táto oblasť ponúka okolo 150 km turistických značkovaných chodníkov (v národnom parku Malá Fatra je to okolo 230 km). V tejto súvislosti je významným turistickým strediskom a východiskovým bodom obec Terchová. Mimoriadne turisticky atraktívne a vyhľadávané sú hlavne národné prírodné rezervácie Tiesňavy a Rozsutec.

Cykloturistika

Celý mikroregión je prepojený sieťou cyklotrás a poskytuje zaujímavé možnosti pre horskú, ako aj cestnú cykloturistiku. Nachádzajú sa tu tak trasy športového charakteru pre cyklistov s dobrou kondíciou, ako aj trasy charakteru rekreačných výletov, ktoré sú vhodné aj pre rodiny s deťmi. Cez mikroregión vedie štátna cesta, ktorá spája Žilinu s Oravou, takže na bicykli sa dá dostať do oboch smerov. Priamo po ceste sa dá vybrať smerom na Dolný Kubín a Kraľovany, či naopak do Žiliny a na Kysuce. Okrem toho obce Belá, Terchová a Zázrivá pozostávajú z mnohých samostatných osád, ktoré sú vzájomne poprepájané lesnými cestami, ktoré sú vhodné na horskú cykloturistiku.

K najvýznamnejším cyklotrasám patria:

- hornotížinská (Terchová – Káčerovci, 5,5 km, nenáročná)
- štefanovská (Lúky – Štefanová, 2 km, nenáročná)
- vrátňanská (Terchová – Stará dolina, 6 km, nenáročná)
- zázrivsko-kopaničiarska (Zázrivá – Šípková, 10 km, nenáročná)
- terchovsko-zázrivská (Terchová – Zázrivá – Hoľa, 20 km, stredne náročná)
- jánošíkovská (Terchová – Zázrivá, 14 km, náročná)
- terchovsko-kysucká (Terchová – Káčerovci – Hoľa, 12,5 km, náročná)
- dlhšie a náročnejšie cyklotrasy:
 - Terchová – Bránica – Belá – Belianska dolina a späť
 - Zázrivá-Stred – popri družstevných maštaliach – Hlásna skalka a späť (4 km)
 - Zázrivá – Havrania – Javorisko – Stará hájenka – odbočka z trasy Terchová – Oravská Lesná (5 km)
 - Gbeľany – Bukovina – Byturky – Požeha – Nededza – Gbeľany (7 km)
 - Zázrivá – Havrania Agroturistika – Klobučná – Pod hájom-Končitá (8 km)
 - Teplička nad Váhom – Budatín – Dubeň – Teplička nad Váhom (12 km)
 - Strečno – Pavá cesta vodnej nádrže Žilina – Žilina a späť do Strečna (14 km)
 - Teplička nad Váhom – Zástranie – Ostré – Snežnica – Brodno (poza JRD) – Budatín (družstvo) – hrebeň Kosovej – naspäť do Zástrania – Teplička nad Váhom (20 km)
 - Varín – Koňhora – Ložiská dolina – Pod Požehu – Lysica – Zlieň – Belá – Frankovci – Bačín – Dolná Tížina – dolina Kúr – Varín (20 km)
 - Terchová – Zázrivá – Zázrivá Biela-rázcestie – Čremoš – Plešivá – Zázrivá (40 km)
 - Terchová – Zázrivá – Oravská Lesná – Múzeum Kysuckej dediny – Nová Bystrica – Stará Bystrica – Lutiše – Kubíková - Terchová (50 km)
- trasy pre expertov:
 - Strečno – Stráňavy – spevnená cesta – pamätník partizánov – do doliny k novému hradu – Strečno (25 km)
 - Terchová – Zázrivá – Havrania – Okružlica – Javorinka – Kýčerka – Vojenné – Hroná Tížina – Terchová (40 km)

Horolezectvo

Hornatý, členitý reliéf je významný nielen pre letnú pešiu turistiku, ale ponúka aj viaceré horolezecké možnosti a to v oblastiach:

1. Obšivanka - lokalita: Veľká Sokolia veža, Malá Sokolia veža - okrem obdobia od 1. marca do 15. júna
2. Tiesňavy - lokalita: Mních - okrem obdobia od 1. marca do 15. júna
3. Dolné Diery - lokalita: Fajky
4. Belské skaly - lokalita vo vyústení Belskej doliny
5. dolina Bystrička (bývalý lom)

Splavovanie vodných tokov, rafting

Splavovanie Váhu v úseku Lipovec (obec v okrese Martin) – Strečno (je možné vystúpiť na breh v lokalite Balcierová – pltisko (Strečno). Pltisko Balcierová je zároveň nástupnou trasou na plavbu plťami a to cez najkrajší úsek strečnianskeho priesmyku popod bájne skaly Margita a Besná, zrúcaniny Starhradu a hradu Strečno. Plte premávajú v letnom období, dĺžka trate je 7 km a končí v Strečne, poniže kompy. Za zvýšeného stavu vody je splavná aj rieka Varínka, v úseku dlhom 15 km od obce Terchová po jej ústie do Váhu. Je to však pomerne ťažká trasa. Obec Strečno poskytuje plavbu kompu.

Rekreácia spojená s kúpaním

Na území mikroregiónu sa nachádza len jedno kúpalisko a to v obci Stráňavy. Má rozlohu 1,88 ha a poskytuje veľký bazén s teplotou vody 24 – 26 stupňov Celzia.

Paraglajding

K atraktivitám patrí športové bezmotorové lietanie a závesné lietanie. (vrch Stránik, Teplička nad Váhom)

Jazdectvo na koňoch

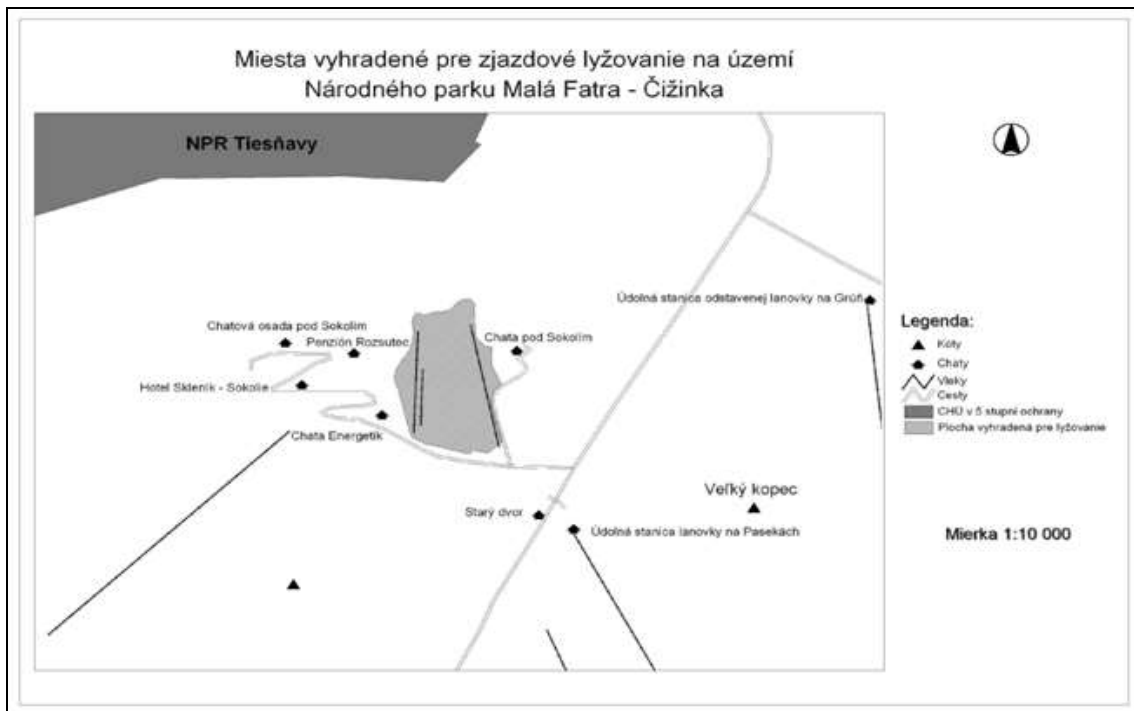
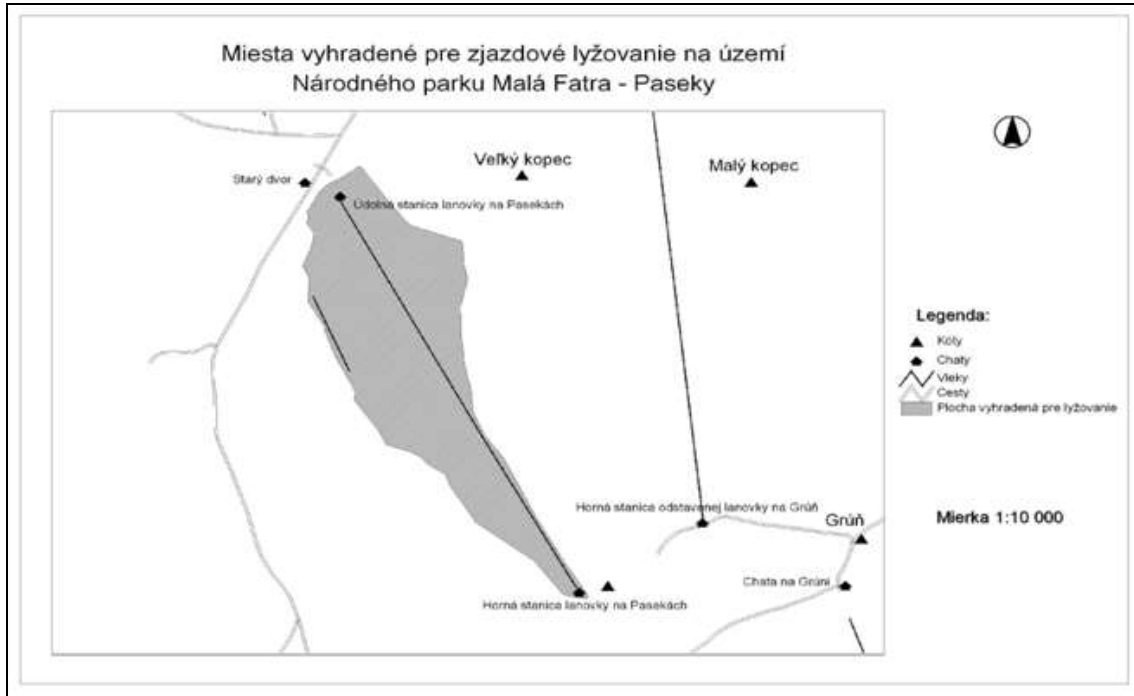
Je možné v obci Terchová a Zázrivá, v ktorých sa nachádzajú agroturistické ranče – Gazdovský dvor u Janka (Terchová) a Agroturistika Borončo (Zázrivá).

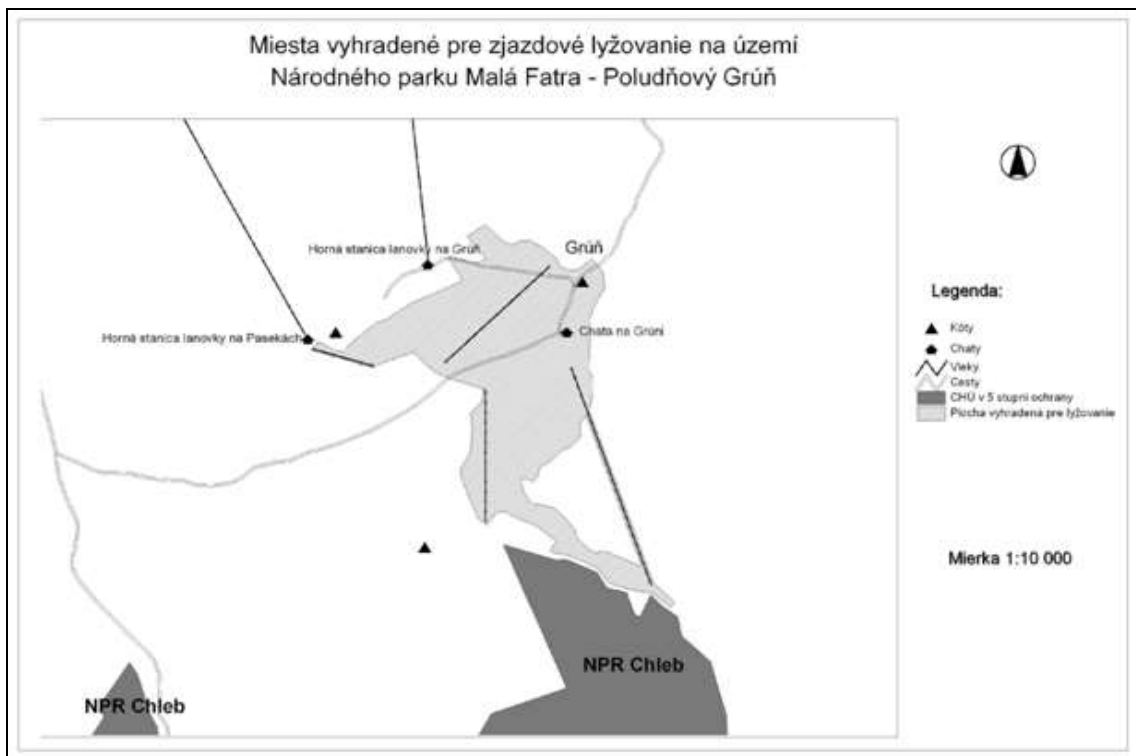
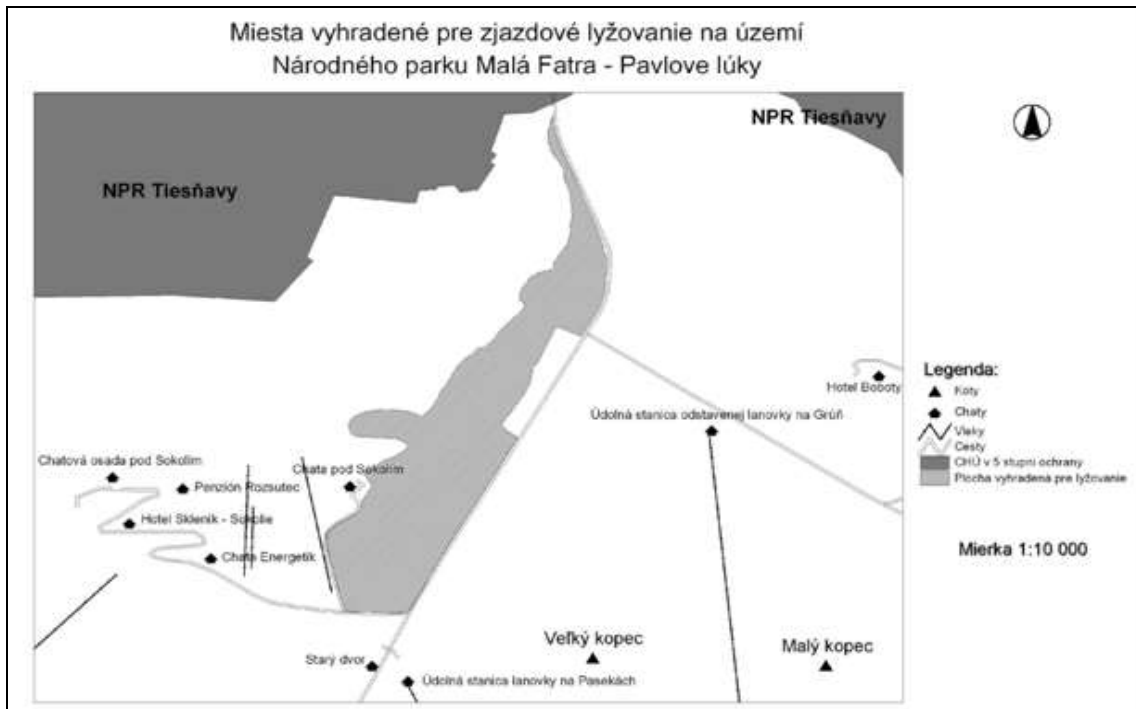
Zimná rekreácia

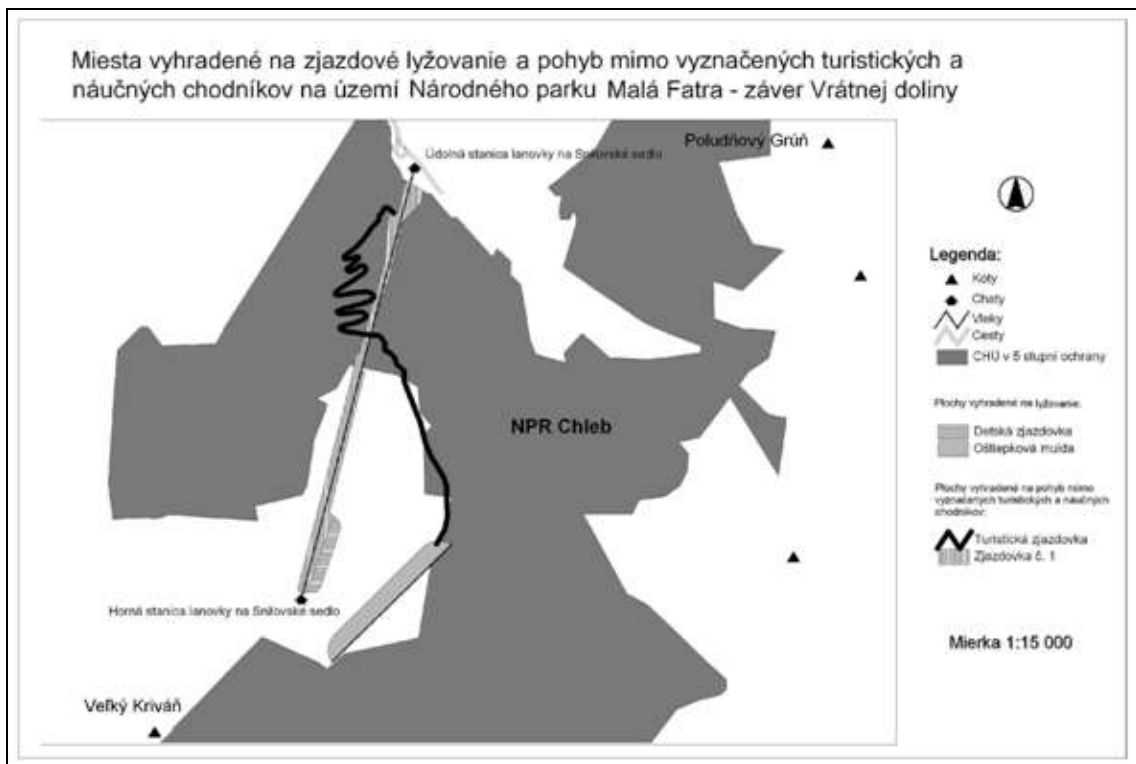
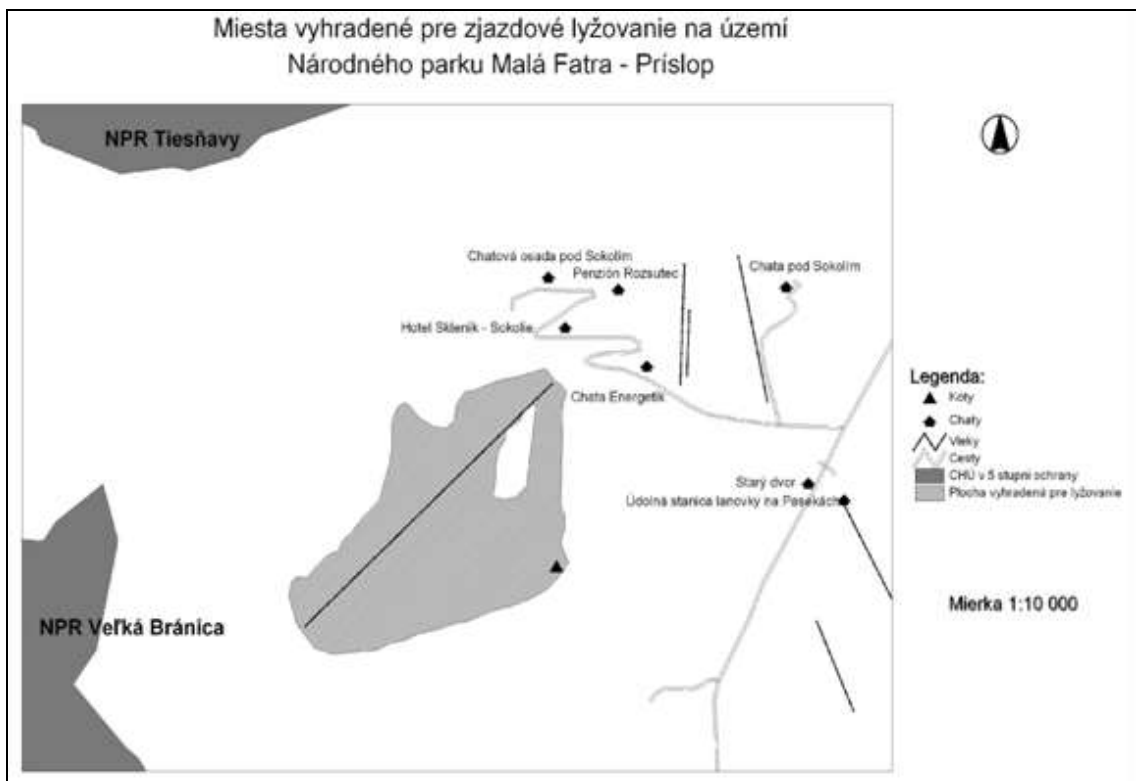
Na území mikroregiónu nachádza 20 lyžiarskych vlekov (14 v Terchovej vo Vrátnej, 3 v Zázrivej, jeden v Belej a dva vo Varíne) Z nich je najvyššie položená a najnavštevovanejšia Vrátna (vo výške 620 – 1709 m n. m.), ktorá ponúka možnosti tak pre skúsených lyžiarov, ako aj pre začiatočníkov, snowboardistov, či priaznivcov extrémneho lyžovania a skialpinizmu. Ideálnym miestom na sánkovanie pre rodiny s deťmi je lokalita Tížinka. Vo Vrátnej je k dispozícii 5 prepojených lokalít: Paseky, Poludňový grúň, Príslop, Tížinka a Chleb. Je tu 14 lyžiarskych vlekov, sedačková a nová 8-miestna kabínková lanovka na Chleb s celoročnou prevádzkou, umelozasnežovaný snowboardový park so skokmi, prekážkami a bordercrossovou dráhou s vlastným vlekcom, bežecké trate – Chata Vrátna (4km), Štefanová (6km), Podžiar (8km), sánkarské trate – Tížinka, Pavlove lúky a skialpinistické trasy po hrebeni Malej Fatry. Celkovo je to skoro 11 km zjazdoviek. (viď Obrázky č. 15). Výkon športových aktivít (lyžovanie, snoubording) na uvedených lyžiarskych tratiach je možný v čase od 7.00 hod. do 17.00 hod., v lokalitách Paseky, Čížinka a Lúka pod Hotelom Boboty od 7.00 hod. do 22.00 hod.

Okrem toho mikroregión ponúka vhodné podmienky na bežecké lyžovanie (Štefanová - Starý Dvor, Poludňový Grúň - trvalé trávne porasty ohraničené okrajom lesa, priestor ohraničený dolnou hranicou lesa od Tiesňav po Starý Dvor, mnohé pre verejnosť prístupné turistické chodníky. Niektoré trasy sú stále využívané najmä miestnymi lyžiarmi a nie sú udržiavané. Navyše by bolo potrebné všetky trasy vyznačiť a zakresliť do orientačných máp umiestnených na vhodných miestach (východiskách, križovatkách) v jednotlivých obciach mikroregiónu a taktiež pravidelne udržiavať.

Obrázok č. 14 - Miesta vyhradené pre zjazdové lyžovanie na území NP MF







kultúrno-historické podmienky

Kultúrne predpoklady cestovného ruchu vo svojej podstate delíme na hmotné a nehmotné. K hmotným zaraďujeme tie lokalizačné predpoklady cestovného ruchu, ktoré sprostredkovávajú alebo vznikli z tvorivej činnosti človeka (múzeá, galérie, výstavy, rôzne centrálné inštitúcie) Mnohé z nich sú podnetom pre vznik zamestnaneckého cestovného ruchu (služobný, kongresový cestovný ruch). Do tejto kategórie zaraďujeme aj samotného človeka ako napríklad rôznych ľudových umelcov a iných tvorcov v oblasti remesiel, prípadne významné osobnosti či rodákov. K nehmotným predpokladom zase zaraďujeme rôzne zvyky a tradície.

Kultúrno-historické predpoklady patria k tým lokalizačným predpokladom cestovného ruchu, ktoré sa vyznačujú nejakou historickou hodnotou. Sú to predovšetkým rôzne kultúrno-historické pamiatky, ako hrady, zámky, kaštiele, kúrie, kostoly, kaplnky, kláštory, rôzne prvky ľudovej architektúry, sochy, nástenné maľby a i. Utvárajú určitý kolorit daného prostredia, v ktorom sú významným svedectvom historického vývoja územia. Svojou atraktivitou vyvolávajú účasť obyvateľstva na odpočinkových formách cestovného ruchu. V tejto súvislosti si ale treba uvedomiť potrebu ich ochrany a zachovania pre budúce generácie.

Kultúrny a kultúrno-historický potenciál obcí mikroregiónu:

Belá:

- **Kostol** rímskokatolícky pôvodne neskororenesančný z roku 1683
 - **Zvonica** krytá šindľom z druhej polovice 19. storočia
- Z 19. storočia pochádzajú **zrubové hospodárske domy a zrubové domy** na kamennej podmurovke so sedlovou šindľovou strechou.

Dolná Tižiná:

- **Kaplnky** z 18. a 19. storočia
- **Kostol** rímskokatolícky neskoroklasicistický z roku 1875, v interiéri s nástennými maľbami od J. Hanulu z roku 1915
- **Kamenný most** z roku 1830
- Variant ľudového odevu - Terchová

Gbeľany:

- **Kaštieľ** barokový z polovice 18. storočia
- **Kúria** prízemná klasicistická z prvej tretiny 19. storočia so stredným portikom ionizujúcich stĺpov
- Variant ľudového odevu - Terchová.

Kotrčina Lúčka:

- Variant ľudového odevu - Dolný Vadičov.

Krasňany:

- Kaštiele dva samostatné postavené vedľa seba, neskororenesančné, starší kaštieľ je z roku 1678, mladší je z konca 17. storočia, renovované boli v rokoch 1898 a 1914, spojené prízemným spojovacím krídlom zo začiatku 19. storočia, so štukami na bráne
- Plastiky dve barokové v parku z rokov 1700
- Variant ľudového odevu - Terchová.
- neďaleko dnešnej obce (na návrší Háj) sa našli staroslovanské mohyly z 8.-9. stor., ktoré dokumentujú st. osídlenie územia

Lutiše:

- Kostol rímskokatolícky neoklasicistický z roku 1906
- Z 19. storočia sú **zrubové, často podpivničené domy** s vchodom do pivnice z opačnej strany ako do pitvora, so sedlovou šindľovou strechou. Štít je schodovite obitý lištami s podlomenicou. Ešte v prvej polovici 20. storočia sa zachovávali bohaté výročné a svadobné zvyky (chodenie s Turoňom na fašiangy, zostúpenie nevesty pri príchode zo sobáša na huňu, chodenie nevesty po pýtaní pred svadbou s panákom antropomorfnéj podoby a podobne), v súčasnosti sa stretáme len s máloktoými.

Lysica:

- Variant ľudového odevu - Terchová.
- Z 19. storočia sú **zrubové podpivničené domy** s hospodárskymi stavbami pod spoločnou šindľovou strechou.

Mojš:

- **Kúria** klasicistická zo začiatku 19. storočia

Nededza:

- **Zvyšok** renesančného **kaštieľa** z polovice 16. storočia
- **Kúrie** (dve) klasicistické z prvej polovice 19. storočia (jedna prebudovaná zo staršej renesančnej stavby)
- **Bývalý klasicistický hostinec** z prvej polovice 19. storočia
- **Ľudová zvonica** z 19. storočia

Nezbudská Lúčka:

- Známe tradičných tancov (putnícky, ručníčkový, lopatkový, metlový)
- Zrúcaniny **Starého hradu** (veža) z konca 13. storočia, neskorogotický palác, renesančné podhradie. Vyníma sa na lesnom pozadí v Domašínskom meandri Váhu (pravá strana Váhu) povyššie strečnianskeho hradu. V jeho blízkosti sa nachádzajúce hradište svedčí o tom, že toto miesto bolo opevnené už v praveku. Už sám názov tohto hradu poukazuje na to, že na Považí patrí medzi

najstaršie. V listinných prameňoch sa prvý raz objavuje za Bela IV. v roku 1241 ako kráľovský majetok. Strážil považskú cestu, vyberalo sa tu mýto, koncom 13. st. patril Matúšovi Čákovi Trenčianskemu. Starý hrad sa ešte aj v roku 1354 spomína ako hrad Varín (Varna). V prvej polovici 16. st. z neho viedli zemepáni vojnu (25r) proti hradu Strečno. V 16. st. sa panstvo presťahovalo do Krasňan a hrad pomaly chátral.

Strážavy:

- **Pomník** 1. československého armádneho zboru na vrchu Polom s reliéfom od L.

Cvengrošovej z roku 1961

Stráža:

- Z 19. storočia sú zväčša **murované trojpriestorové domy** so sedlovou, pôvodne šindľovou strechou. **Zrubové hospodárske stavby** stáli vo dvore i voľne cez cestu oproti obytnému domu.

- Variant ľudového odevu ako v Terchovej.

Strečno:

- nálezy púchovskej kultúry zo zlomu letopočtu, slovanské sídlisko z 9.-11. storočia

- stredoveká pevnosťka.

- **Zrúcaniny stredovekého hradu**, od roku 1972 národná kultúrna pamiatka, na staršom základe z polovice 14. storočia (hranolová veža); z obdobia 14. - 15. storočia pochádza palác s kaplnkou, v interiéri sa nachádzajú architektonické gotické detaily, v prvej polovici 16. storočia obnovený, v roku 1678 vyhorel, v roku 1698 úradne zbúraný, začiatkom 20. storočia čiastočne zabezpečený konzerváciou

- **Kostol** rímskokatolícky klasicistický z roku 1847

- **Pomník** francúzskych partizánov SNP na vršku Zvonica od L. Snopeka a L. Beisetzera. Bol postavený zo spišského bieleho travertínu, v rokoch 1952 - 1956 na počesť francúzskych partizánov, ktorí padli počas SNP. V kryptách pod pamätníkom je pochovaných 24 partizánov. K slávnostnému odhaleniu došlo 29. augusta 1956.

- Z 19. storočia sa zachovali **zrubové trojpriestorové domy** so sedlovou strechou a podlomenicou. Zrubové hospodárske stavby sú radené za sebou v uličkovitých dvoroch za obytnou časťou. V ľudovom zvykosloví sa zachovali niektoré úkony súvisiace s plnctvom.

- kompa na Váhu a plte na Váhu

- **Ľudové tradície:** Zachovávanie a rozvoj kultúrnych tradícií prostredníctvom folklórnych súborov a remesiel (obecné hody, Lekvárové hody, Tradície v srdci)

Teplička nad Váhom:

- **sídlisko púchovskej kultúry, mohylové násypy z veľkomoravských čias**

- **Kaštieľ** pôvodne renesančný z konca 16. storočia, zväčšený v druhej polovici 17. storočia a začiatkom 18. storočia, keď západné priečelie doplnili štvorhrannými vežami. Dnešná úprava a nevhodné rozdelenie objektu je z 20. stor. Dnes je časť obývaná a časť chátra.

- **Kostol** rímskokatolícky pôvodne renesančný z roku 1589, v roku 1750 pristavená baroková kaplnka, v rokoch 1926 - 1928 zväčšený, projekt vytvoril M. M. Harminc. V kaplnke je uložené mumifikované telo poslednej hradnej pani hradu Strečno - Žofie Bosniakovej
- **Pôsobisko** Ján Kalinka (1567 – 1640), humanistický básnik, pôsobil tu v rokoch 1603 – 1609
- Variant ľudového odevu - Dolný Vadičov.

Terchová:

- **Kostol** sv. Cyrila a Metoda, nový vybudovaný počas 2. svetovej vojny a posvätený v roku 1949, projektovaný M. M. Harmincom
- drevený betlehem, v Kostole sv. Cyrila a Metoda z roku 1975– autor: terchovský rezbár Štefan Hanuliak a jeho priatelia. Dielo je skoncipované z troch častí. Prvú predstavuje stará Terchová so svojimi remeslami, druhú miesto Ježišovho narodenia (tzv. "skromný" betlehem) a tretiu prepychový Jeruzalem.
- vysunutá expozícia Považského múzea „**Jánošík a Terchová**“ (narodil sa tu v roku 1688)
- **rodisko** Juraja Jánošíka (1688 – 1713), ľudového hrdinu a Františka Adama Kollára (1718 – 1783), pedagóga a historika
- **socha** Juraja Jánošíka
- **symbolický cintorín obetiam hôr** (v stredisku Vrátna)
- **Ľudová architektúra:** z 19. storočia sa na kopaniciach zachovali zrubové trojpriestorové domy, často podpivničené so sedlovou strechou. Hospodárske stavby sú voľne rozostavené. Portály domov s vročením a vruborezovou výzdobou.
- **Ľudové tradície:** každoročné organizovanie podujatí (Medzinárodný folklórny festival Jánošíkové dni, Cyrilometodské dni, Country Fest Rozmarín, Terchovský Budzogán, Preteky gazdovských koní, Jasličková pobožnosť, Fašiangy, Majstrovstvá v kosení kosou, Beh na Poludňový grúň, Deň sv. Huberta, Martinské Hody a i.). Dodnes sa zachovali niektoré úkony tradičného rodinného, výročného i pracovného zvykoslovia (koledovanie na Štedrý deň, vitie vencov na Jána a podobne). Variant ľudového odevu - Dolný Vadičov. Od neho sa odlišuje zásterou, živôtikom a najmä ženským čepcom. Bola tu rozšírená výroba bezdierkových a pastierskych píšťal, výroba a úprava sláčikových nástrojov, tzv. malých basičiek. Tradičné ľudové piesne: uspávanky, krstinové, svadobné, na vohľadoch, rázovité piesne pri muzike, pri vysádzaní lesa, pri stavaní májov, na Jána, pri kosbe, pri hrabaní, žatevné a dožinkové, typické valasko-zbojnícke piesne s rázovitým prednesom vo vysokých hlasových polohách, piesne o Jánošíkovi, regrútske, vojenské, pri priadkach, koledné. Charakteristický dvoj-, troj-, ojedinele štvorhlas.

Varín:

- žiarové hroby lužickej kultúry z doby hallštattskej, sídlisko púchovskej kultúry zo zlomu letopočtu.
- **Kostol** rímskokatolícky pôvodne gotický z druhej polovice 13. storočia, v 17. storočí doplnený klenbami a emporami, figurálna výmaľba od M. Kimčáka z roku 1948
- kaplnka z roku 1828 klasicistická, gotický portál, oporné piliere, renesančná krstiteľnica
- **Dom** pôvodne poštovej a dostavníkovej stanice klasicistický z polovice 19. storočia

- rodisko Jozefa Martinčeka (1855 – 1937), kultúrneho pracovníka a Andreja Mesároša (1741 – 1812), náboženského spisovateľa

- Z 19. storočia sú **zrubové a murované trojpriestorové domy**. Hospodárske stavby sú zaradené za obytnou časťou v uličkovitom dvore. Ešte v prvej tretine 20. storočia bolo známe tkanie plátna a kožušníctvo.

Zázrivá:

- **zrubové, kameňom podmurované trojpriestorové domy s hospodárskymi stavbami** pod spoločnou valbovou šindľovou strechou zo začiatku 20. storočia. Drevenice charakterizuje trojpriestorový systém – predná izba s čelnou stenou, kuchyňa v strede a zadná izba. V čelnej stene je osadené dvoj- trojdielne okno. Šindľová strecha je jednoduchá sedlová, predný štít je lomený.

- tradícia: výroba oštiepkov a pareníc (zázrivské korbáčky, pri pastierstve a drevorubačstve bola hlavným zdrojom obživy)

- Variant Pudového odevu patrí k dolnooravskému typu (Párnica). Zachováva si archaickejší charakter, najmä materiálom – domáce plátno a súkno. Odlišný je tvar čepca vydatých žien, ktorý mal na rozdiel od párnického vývinovo staršiu formu s kratšou háčkovanou čelenkou.

- Na území obce Zázrivá sa nachádzajú nasledovné národné kultúrne pamiatky (NKP), evidované v registri nehnuteľných KP, zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ÚZPF), na ktoré sa vzťahuje pamiatková ochrana v zmysle Zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu (pamiatkový zákon):

1. Hromadný hrob, na cintoríne,
2. Hájovňa, na začiatku obce smerom od Párnice,
3. Zrubový dom č. 73, na vrchole Plešivá.

2.6.2 Analýza sekundárnej ponuky

Supraštruktúra cestovného ruchu (ubytovacie a stravovacie zariadenia)

Mikroregión Terchovská Dolina disponuje veľkým množstvom ubytovacích kapacít (okolo 3000 lôžok). Treba však zdôrazniť, že väčšina z nich sa sústreďuje v katastrálnom území dvoch obcí, a to Terchová a Zázrivá. Ostatné časti, snáď okrem Varína a Strečna, akoby v tomto smere zaostávali. Podobne je to so stravovacími zariadeniami. V mikroregióne je pomerne rozvinutá individuálna chatová rekreácia a chalupárstvo. Drevené domy pôvodných obyvateľov sú súčasnými majiteľmi prispôbované k možným potrebám a rozvoju vidieckej turistiky a ubytovania v súkromí. Viac údajov k ponuke ubytovacích a stravovacích služieb v regióne sa nachádza v kapitole 2.3.3 Sociálna infraštruktúra.

Infraštruktúra cestovného ruchu (cestovné kancelárie, turistické informačné kancelárie, zmenárne).

V mikroregióne Terchovská Dolina sa nachádza jedna turisticko-informačná kancelária a to Združenie turizmu Terchová v obci Terchová a jedna cestovná agentúra - Cestovná agentúra Zázrivská v Zázrivej. V obciach sú jedinými peňažnými ústavmi pobočky Slovenskej pošty. Bankomaty sa nachádzajú v Terchovej (dva), Varíne a Tepličke nad Váhom.

Všeobecná infraštruktúra (športovno-rekreačné zariadenia a aktivity, kultúrno – spoločenské zariadenia, organizované podujatia).

Čo sa týka športovo-rekreačných zariadení, (okrem už spomínaných Gazdovský dvor v Terchovej, Agroturistika Borončo v Zázrivej) v každej obci sa nachádza futbalové ihrisko. Niektoré obce majú mimo to aj telocvičňu, (Belá, Dolná Tižina, Gbeľany, Lysica, Stráňavy, Teplička n/Váhom, Terchová, Varín, Zázrivá,

Strečno), posilňovňu či tenisové kurty. Klzisko, areál lukostrelby a horolezeckú stenu nájdeme v obci Zázrivá. Okrem toho sa v obci Stráňavy nachádza termálne kúpalisko a v Strečne sídli 1. raftingová a plnícka spoločnosť.

Ak hovoríme o kultúrno-historických zariadeniach, každá obec v mikroregióne disponuje kultúrnym domom, takmer všetky majú aj vlastnú knižnicu. Okrem toho vo viacerých obciach fungujú folklórne súbory, či miestna kapela (Muchovci v Terchovej, folklórny súbor Zázrivček v Zázrivej).

Organizované podujatia a podujatia s potenciálom pre cestovný ruch (popri nich sa v takmer každej obci mikroregiónu konajú pravidelné hody, resp. oslavy najmä na počesť cirkevných patrónov miestnych kostolov a obcí).

- Folklórne podujatia a podujatia súvisiace s ľudovými tradíciami

Terchová: Folklórne festivaly Cyrilometodské dni, Jánošíkové dni, Fašiangové slávnosti, Majstrovstvá v kosení trávou, Preteky gazdovských koní,

Zázrivá: Zázrivské dni

- Hudobné podujatia

Terchová: Country Fest Rozmarín, Terchovský budzogán

- Športové podujatia

Terchová: Majstrovstvá Európy v cyklotriale, Európsky pohár v snowboardingu, Európsky pohár v zjazdovom lyžovaní, Offroadové preteky, InterKriterium Vrátna, Rôzne snowboardové a freeridové súťaže, Poľovnícke dni sv. Huberta.

Tabuľka č. 4 - Identifikovaný potenciál pre cestovný ruch v MTD (2006)

OBEC	LOKALIZAČNÉ PREDPOKLADY		REALIZAČNÉ PREDPOKLADY
	Prírodné predpoklady	Kultúrne a kultúrno-historické predpoklady	
Belá	NP Malá Fatra	neskororenesančný kostol z roku 1683	Lyžiarsky vlek Belá - Bránica
	ECHU Malá Fatra	šindľová zvonica z 2. 1/2 19 st.	futbalové ihrisko
	NPR Prípor		telocvičňa
	NPR Veľká Bránica		multifunkčné ihrisko
	chránené stromy		
Dolná Tižina	NP Malá Fatra	neskoroklasicistický kostol z roku 1875	futbalové ihrisko
	NPR Prípor	kaplnky z 18. a 19. storočia	telocvičňa
	NPR Tiesňavy	kamenný most z roku 1830	
	ECHU Malá Fatra		
Gbeľany	chránené stromy	barokový kaštieľ z 18. st.	futbalové ihrisko
		klasicistická kúria	telocvičňa
			multifunkčné ihrisko

Kotrčiná Lúčka	siričité pramene		
Krasňany	NP Malá Fatra	staroslovanské mohyly z 8 - 9 st.	futbalové ihrisko
	ECHU Malá Fatra		
	NPR Prípor		
	NPR Suchý		
	PP Krasniansky luh		
	chránené stromy	2 samostatné neskororenesančné kaštiele	
Lutiše	PR Čierna Lutiša	2 barokové plastiky	futbalové ihrisko
	chránené stromy	neoklasicistický kostol z roku 1906	
Lysica		zrubové domy	
		zrubové domy	futbalové ihrisko telocvičňa
Mojš		klasicistická kúria z 19. st.	futbalové ihrisko
			2 x multifunkčné ihrisko
Nededza		zvyšok renesančného kaštieľa zo 16. st.	futbalové ihrisko a športový areál
		2 klasicistické kúrie z 1. 1/2. 19. st.	multifunkčné ihrisko
		bývalý klasicistický hostinec z 1. 1/2. 19. st.	
		Ľudová zvonica z 19. st.	
Nezbudská Lúčka	NP Malá Fatra	NKP Starhrad	futbalové ihrisko
	ECHU Malá Fatra		
	NPR Krivé		
	NPR Suchý		
	NPR Starý hrad		
	chránené stromy		
Stráňavy	NP Malá Fatra	pamätník oslobodenia	termálne kúpalisko futbalové ihrisko telocvičňa lyžiarsky vlek
	ECHU Malá Fatra	pomník 1. československého armádneho zboru	multifunkčné ihrisko
Stráža	NP Malá Fatra	zrubové domy	futbalové ihrisko
Strečno	NP Malá Fatra	nálezy púchovskej kultúry zo zlomu letopočtu	kompa na Váhu
	ECHU Malá Fatra	slovanské sídlisko z 9.-11. storočia	plte na Váhu
	PP Domašínsky meander	stredoveká pevnosť	futbalové ihrisko
		klasicistický kostol z roku 1847	tenisové kurty
		NKP Hrad Strečno	športová hala
		pamätník francúzskym partizánom v SNP	bazén
Teplička nad Váhom	nezamrzajúci termálny prameň	mohylové násypy z veľkomoravských čias	paraglajding na vrchu Stránik
		sídlisko púchovskej kultúry	futbalové ihrisko
		renesančný kostol sv. Martina z roku	telocvičňa

		1589	
		v ňom baroková kaplnka (do útoku vandala tu bolo umiestnené mumifikované telo Žofie Bosniakovej)	multifunkčné ihrisko
			lyžiarsky vlek
Terchová	NP Malá Fatra	kostol Cyrila a Metoda	amfiteáter
	ECHU Malá Fatra	Pohyblivý drevený betlehem	Folklórna podujatia
	NPR Chleb	múzeum Jánošík a Terchová	medzinárodné športové podujatia a súťaže
	NPR Rozsutec	socha Jánošíka	Wellness RIC Terchovec (bazény, telocvičňa)
	NPR Tiesňavy	Ľudová architektúra	Festa areál (minigolf, futbal, tenis)
	NPR Veľká Bránica	symbolický cintorín obetiam hôr	Lanový park
	CHA Hate		Tenisové kurty pri penziónoch
	chránené stromy		multifunkčné ihriská
			stredisko cestovného ruchu Vrátna
			17 lyžiarskych vlekov
			1 kabínková lanovka
			1 sedačková lanovka
			agroturistika (Gazdovský dvor)
			množstvo turistických a cyklistických tras
		futbalové ihrisko	
		telocvičňa	
Varín	NP Malá Fatra		2 lyžiarske vlek
	ECHU Malá Fatra		futbalové ihrisko
			telocvičňa
Zázrivá	NP Malá Fatra	kostol	folklórne slávnosti
	CHKO Kysuce	pamiatka Ľudovej architektúry	lyžiarsky areál v osade Havrania
	NPR Rozsutec	výroba oštiepkov, pareníc, korbáčikov	lyžiarsky vlek v Plešivej
	NPR Minčol	NKP Hromadný hrob	lyžiarsky vlek v areály ranča Borončo
	PR Paráč	NKP Hájovňa	cyklotrasy
	PR Dubovské lúky	NKP Zrubový dom	množstvo turistických tras
	PR Javorinka		agroturistický areál u Boronču
	PP Bôrická mláka		horolezecká stena
	ECHU Kysucké Beskydy		tenisové kurty
	ECHU Zázrivské Lazy		futbalové ihrisko
	ECHU Malá Fatra		telocvičňa
	chránené stromy		areál lukostreľby
	chránené vodné zdroje		

2.6.3 Zónové členenie cestovného ruchu

Územie mikroregiónu Terchovská Dolina leží celé v tzv. **malofatranskom regióne cestovného ruchu**, ktorý má vďaka svojej jedinečnosti a svojím predpokladom medzinárodný význam. Patrí k najvýznamnejším oblastiam cestovného ruchu na Slovensku. Spolu so Západnými, Vysokými a Nízkymi Tatrami ide o najcennejšie územia medzinárodného významu pre dlhodobý turizmus s celoročným využitím s hlavnými rekreačnými aktivitami (zimné športy, turistika, poznávanie pamiatok).

Tvorí ho masív Krivánskej Malej Fatry, ktorý sa skladá z dvoch odlišných častí. Severnú časť tvorí skupina Rozsutcov, kde sa vyskytujú atraktívne skalné hrebene ako Malý a Veľký Rozsutec (1243,3 a 1609,7 m) a Sokolie (1117 m) Oddeľujú ich hlboké, úzke doliny (Tiesňavy, Diery), ktoré sú mimoriadne zaujímavé z hľadiska pešej turistiky. Južná časť v oblasti Suchého (1468 m), Malého a Veľkého Kriváňa (1671 a 1709 m) a Chlebu (1646 m) má naopak hladko modelované svahy, vhodné najmä na lyžovanie. Na základe toho sa malofatranský región cestovného ruchu delí na dva subregióny:

- 1) Terchovský subregión
- 2) Krivánsky subregión

Strediskom terchovského subregiónu je kopaničiarska obec Terchová, ktorá je východiskom do Vrátnej doliny ako vstupnej brány do viacerých atraktívnych turistických lokalít. Ako nové centrum cestovného ruchu sa v tomto subregióne začína javiť obec Zázrivá.

Krivánsky subregión zaberá južné stráne Krivánskej Fatry. V porovnaní s Terchovským subregiónom sa síce nevyznačuje menším významom ale nižšou intenzitou cestovného ruchu. Ten sa tu sústreďuje hlavne do vrcholových častí, kde je situovaných niekoľko horských chát. Pri južnom okraji Krivánskej Fatry, vo Varíne a Strečne, vzniklo viacero mototuristických stredísk, ktoré sa využívajú v letnej sezóne.

2 ANALÝZA SWOT

Analýza SWOT predstavuje nástroj strategického plánovania, ktorý sa používa na vyhodnotenie silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb daného územia, projektu, či organizácie, pričom tento nástroj je považovaný za jeden z najjednoduchších, najvýstižnejších, najvyčerpávajúcejších a najobjektívnejších nástrojov analýzy aktuálneho stavu pre posúdenie možností rozvoja. Termín SWOT je skrátením anglických slov Strengths (prednosti, silné stránky), Weaknesses (nedostatky, slabé stránky), Opportunities (príležitosti) a Threats (ohrozenia). Ťažiskom tejto metódy je klasifikácia a zhodnotenie jednotlivých faktorov, a to faktorov, ktoré vyjadrujú silné a slabé stránky skúmanej oblasti (územia, organizácie ...) a faktorov, ktoré vyjadrujú príležitosti a ohrozenia ako vlastnosti vonkajšieho prostredia. Prostredníctvom takéhoto jednoduchého nástroja napokon rýchlo získame prehľad o situácii, v ktorej sa skúmané územie nachádza pred tým, ako pristúpime k formulácii stratégie jeho ďalšieho rozvoja.

Silné stránky predstavujú vnútorné komparatívne a konkurenčné výhody pre rôzne typy rozvojových aktivít, ktoré majú na rozvoj regiónu jednoznačne pozitívny vplyv. Silná stránka teda predstavuje čokoľvek, v čom je dané územie lepšie v porovnaní s konkurentným územím.

Slabé stránky reprezentujú vnútroregionálne podmienky a predpoklady, ktoré majú limitujúci až brzdiaci efekt na rozvoj regiónu. Predstavujú teda to, čo skúmanému územiu chýba alebo to robí nedostatočne v porovnaní s inými regiónmi.

Nakoľko sa v širšom vonkajšom prostredí skúmaného územia vytvára množstvo nových rozvojových príležitostí, ktoré sa však môžu vo fungovaní územia prejavovať aj negatívne, sú aj tieto vonkajšie činitele dôležitou súčasťou SWOT analýzy. Príležitosti a ohrozenia teda zahrňujú charakteristiku vonkajších faktorov, ktoré ovplyvňujú vnútorné prostredie regiónu. Pri SWOT analýze sa zohľadňujú ich pravdepodobné účinky na prostredie skúmaného územia. Príležitosti sú vonkajšie faktory s pozitívnym a ohrozenia s negatívnym vplyvom na ďalší rozvoj regiónu.

Pri stanovení silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození je potrebné zohľadňovať aj globálne faktory (legislatívne úpravy, sociálne a ekonomické zmeny, demografický vývoj, stupeň napojenia regionálnej infraštruktúry na medzinárodnú sieť a i.). Evaluačnými faktormi SWOT analýzy sú poloha, kľúčové hospodárske odvetvia, dopravná infraštruktúra, občianska vybavenosť, školstvo, kultúra, cestovný ruch a životné prostredie.

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> - výhodná a zaujímavá geografická poloha, blízkosť hraníc s Českou a Poľskou republikou (potenciál pre cezhraničnú spoluprácu) - strategická dopravná poloha, prítomnosť medzinárodného multimodálneho koridoru „Va“ v západnej časti mikroregiónu, blízkosť ďalšieho multimodálneho koridoru VI, - bezproblémové napojenie sa na hlavné cestné ťahy → relatívna blízkosť mesta Žilina ako centra vyššieho rádu „a“ ako dôležitého komunikačného uzla s cestnou, leteckou a železničnou dopravou nadregionálneho významu, - prítomnosť silných firiem nadregionálneho významu - potenciál územia pre prílev investorov: atraktívne prostredie, vhodné plochy na budovanie priemyselných zón - tradícia remeselnej výroby a drobného podnikania - vysoký podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva - dostatok pracovných príležitostí - pomerne nízka miera nezamestnanosti - potenciál pre vytváranie ďalších pracovných miest - obrovský potenciál územia pre rozvoj cestovného ruchu a s ním spojených služieb a činností, a to z historického, kultúrneho i prírodného hľadiska - bohaté kultúrnohistorické dedičstvo, zaujímavé a cenné pamiatky a tradície - mimoriadne atraktívne, rôznorodé, druhovo rozmanité a nenarušené prírodné prostredie s možnosťou celoročného využitia - rovnomerne rozložená sieť základných škôl → existencia školských a predškolských zariadení takmer vo všetkých obciach mikroregiónu - pomerne dobrá dostupnosť zdravotníckych zariadení - silnejúca vzájomná spolupráca samosprávy jednotlivých obcí - vysoká úroveň elektrifikácie a plynofikácie - prítomnosť niekoľkých vodných zdrojov vo vlastnom území mikroregiónu → vysoký stupeň zásobovania obyvateľstva pitnou vodou - rovnorodá národnostná i náboženská štruktúra obyvateľstva 	<ul style="list-style-type: none"> - nedostatočne využitý potenciál pre rozvoj cestovného ruchu - absencia jednotného informačného systému - slabšia spolupráca cestovných kancelárií a ubytovacích zariadení - absencia spoločnej propagácie mikroregiónu ako celku doma aj v zahraničí - absencia dostatočného počtu zariadení na kúpanie - nedostatočná ponuka servisu a služieb pre cyklistov - nižšia vybavenosť a kvalitatívna úroveň služieb - nedostatok ubytovacích kapacít vo východnej časti mikroregiónu - pomerne nízky záujem miestneho obyvateľstva o rozvoj agroturistiky - pomerne nepriaznivá demografická štruktúra: prirodzený úbytok obyvateľstva v niektorých obciach - vysoký podiel obyvateľstva so základným vzdelaním, pomerne nízky počet obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním - nižšia miera informovanosti o možnostiach podpory rozvoja podnikania a vytvárania nových pracovných príležitostí - nízky záujem o podnikanie – uprednostňovanie zamestnania sa v blízkom krajskom meste - nedostatočné a neatraktívne spoločenské priestory a priestory občianskej vybavenosti - absencia voľne prístupných priestorov a upravených verejných priestranstiev pre voľnočasové aktivity a stretávanie detí, a mládeže - absencia športových zariadení v jednotlivých obciach mikroregiónu - zlý stav a technická vybavenosť vzdelávacích objektov - absencia zariadení pre potreby samo vzdelávania (knížnica, nízky stupeň internetizácie spoločnosť) - nižšia úroveň poskytovania sociálnych služieb pre seniorov a obyvateľstvo v stave sociálnej odkázanosti - nedostatočne vybudovaná technická infraštruktúra vo väčšine obcí mikroregiónu - neefektívne systémy kanalizácie a čistenia odpadových vôd vo väčšine obcí mikroregiónu - zanedbaný stav budov - zanedbaný stav ciest a chodníkov

	<ul style="list-style-type: none"> - devastácia chránených území, poškodzovanie a znečisťovanie životného prostredia - stále rozšírené využívanie fosílnych palív na vykurovanie - posun priorít spoločnosti od tradícií ku konzumnému spôsobu kultúrneho vyžitia
PRÍLEŽITOSTI	OHROZENIA
<ul style="list-style-type: none"> - vstup nových investorov do existujúcich výrobných odvetví → ďalšie možnosti zamestnania sa a požiadavky na kvalifikáciu zamestnancov - multiplikačný efekt automobilového závodu KIA na rozvoj regiónu - možnosti vybudovania vedecko-výskumnej základne a vývojového centra automobilizmu - vytváranie priaznivých podmienok pre rozvoj podnikania, hlavne podpora malého a stredného podnikania - rekvalifikačné kurzy → zväčšovanie odbornej kvalifikácie obyvateľov - vzájomná kooperácia obcí mikroregiónu za účelom rozvoja ekonomického potenciálu územia - priestor pre spoluprácu aktérov na území - zapojenie sa do programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí a samotného mikroregiónu - suburbanizačné procesy: migrácia z miest na vidiek - výstavba nových bytov - cestovný ruch ako nástroj hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu - vzájomná spolupráca a koordinácia činností v rámci podpory rozvoja cestovného ruchu a propagácie regiónu ako celku - rozvoj kongresovej turistiky a iných netradičných foriem cestovného ruchu - záujem o návrat k prírode vo forme vidieckej turistiky a agroturistiky - využitie zachovaných ľudových zvykov a tradícií v zmysle ich obnovy - zriadenie rôznych centier na podporu udržania 	<ul style="list-style-type: none"> - nepriaznivý vývoj demografickej štruktúry, stagnácia obyvateľstva a nárast počtu obyvateľov vo vyšších vekových kategóriách - odliv mladej a kvalifikovanej pracovnej sily mimo územia mikroregiónu - hrozba zániku tradičnej remeselnej výroby, tradícií a vidieckeho spôsobu života - jednostranne orientovaná priemyselná výroba s jedným nosným podnikom a jeho subdodávateľmi - prílišná závislosť malých a stredných podnikateľov na nosnom, automobilovom priemysle → riziko v prípade jeho možného budúceho útlmu - neochota obyvateľov uskutočňovať podnikateľské aktivity - nedostatočne rozvinutý marketing a manažment cestovného ruchu - nedostatočné množstvo turisticko-informačných kancelárií v obciach mikroregiónu - absencia turistických sprievodcov - nenapojiteľnosť hotelov a ubytovacích zariadení na rezervačný systém - slabá spolupráca v rámci mikroregiónu pri spoločnom rozvoji – napr. spolupráca podnikateľov vo forme tvorby balíkov služieb - nízky záujem mládeže o dianie v obciach, nízka účasť na rozhodovaní a plánovaní v samospráve - zhoršovanie technického stavu a zvýšenie prevádzkových nákladov školských objektov

<ul style="list-style-type: none">historie, miestnych zvykov, tradícií a špecifik- možnosť vytvorenia špecifických produktov cestovného ruchu, naviazaných na región a jeho ráz (Jánošíkov kraj, výroba oštiepkov, valašiek a pod.)- rozšírenie a skvalitnenie cyklotrás- programy na podporu škôl v prírode a rôznych školiacich stredísk- zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov, rôzne environmentálne projekty - podpora výstavby kanalizácie i rozširovania vodovodu z pohľadu Plánu rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky- podpora výstavby ciest, chodníkov, cyklotrás - možnosť získania finančných prostriedkov prostredníctvom fondov EÚ	<ul style="list-style-type: none">- nedostatok finančných prostriedkov- administratívna náročnosť získavania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ
--	---

3 STRATEGICKÉ DOKUMENTY

PHSR Mikroregiónu Terchovská dolina bol pripravovaný na základe požiadaviek jednotlivých obcí združených v mikroregióne. Veľkou výhodou v rámci východiskových pozícií pre spracovanie spoločného PHSR bola existujúca snaha všetkých obcí o systematický a odborný prístup k spoločnému rozvoju. PHSR MTD tak je v súlade s nasledovnými oficiálnymi dokumentmi a tiež s ďalšími lokálnymi stratégiami a plánovacími koncepciami (územné plány obcí, ekonomické štúdie, štúdie rozvoja cestovného ruchu, cezhraničné štúdie a pod.):

- **Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja na r. 2014-2020**
- **Regionálna integrovaná územná stratégia ŽSK**
- **Platné územné plány a aktualizácie územných plánov jednotlivých členov mikroregiónu z r. 2015**
- **Schválená Partnerská dohoda SR na r. 2014-2020 zo dňa 20.6.2014,**
- **Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja**
- **Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení KURS 2011,**
- **Operačné programy Partnerskej dohody,**
- **Programové doplnky k operačným programom.**

Tieto dokumenty vytvárajú základný predpoklad na zabezpečenie konzistencie v podpore regionálneho rozvoja Mikroregiónu Terchovská dolina so strategickými dokumentmi rozvoja na národnej a regionálnej úrovni a zvýšenie účinnosti strategického plánovania ako aj prípravy projektov a následného čerpania financií zo štrukturálnych fondov EU a účelových dotácií v programovacom období 2014-2020.

4 ROZVOJOVÝ POTENCIÁL ÚZEMIA

3.1 Východiská

Východiskovými podkladmi pre spracovanie stratégie rozvoja MTD boli najmä identifikácia súčasného stavu v jednotlivých oblastiach, výstupy analýzy SWOT a definície reálnych potrieb jednotlivých obcí v nadväznosti na potreby združenia ako celku. Starostovia všetkých 17 obcí majú dlhodobo identifikované svoje priority (u mnohých spracované aj v rámci Programov hospodárskeho a sociálneho rozvoja obcí), ktoré sa v mnohom kryjú s potrebami celého združenia, resp. sa minimálne navzájom dopĺňajú.

Vzhľadom na prebiehajúce programové obdobie čerpania prostriedkov z fondov EÚ (2014 – 2020), boli jednotlivé opatrenia štruktúrované aj v nadväznosti na stratégiu celej Slovenskej republiky identifikovanú v Partnerskej dohode na r.2014-2020. Tento súhrnný strategický dokument je ďalej rozpracovaný na úrovni oblastí formou *Operačných programov*, ktoré podrobnejšie špecifikujú ciele, priority, opatrenia a aktivity v týchto oblastiach. Stratégia rozvoja regiónu berie do úvahy túto štruktúru, a to najmä z dôvodu možnosti financovať zámery obcí a združenia zo štrukturálnych fondov EÚ. Zároveň štruktúra strategického rámca krajiny je v súlade s predstavou vedenia MTD, a preto nebol dôvod odkláňať sa od nej.

Základom pre strategickú časť dokumentu je spracovanie SWOT analýzy, prostredníctvom ktorej sme jednoducho, výstižne, vyčerpávajúco a objektívne charakterizovali silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia ďalšieho rozvoja. Až potom nasledovalo vypracovanie konkrétnej rozvojovej stratégie územia s identifikáciou priorít, pri ktorej sa vychádza z rôznych regionálnych i nadregionálnych analytických a koncepcných štúdií a zohľadnené boli tiež špecifiká územia mikroregiónu a jeho potenciál pri napĺňaní aktuálnych i dlhodobých potrieb jeho obyvateľov i celej krajiny.

3.2 Analýza potenciálu rozvoja

Potenciál územia MTD možno analyzovať z dvoch uhlov pohľadu. Na jednej strane územie obsahuje charakterovo odlišné oblasti - od kopaníc s minimálnym osídlením a veľmi nízkou dostupnosťou až po moderné priemyselné parky na svetovej úrovni. Na druhej strane možno celé územie charakterizovať ako stvorené pre cestovný ruch, nakoľko na nachádza v lone chránenej prírody s množstvom prírodných i kultúrno-historických hodnôt. Oba pohľady identifikujú veľký potenciál rozvoja a je nevyhnutné stanoviť mantinely, tak, aby nebolo rozvíjané všetko a všade, ale aby sa územie efektívne diverzifikovalo. Prírodným výberom sa západná časť mikroregiónu nasmerovala na priemyselnú oblasť a východná skôr na cestovný ruch vo forme turistiky, športu a ľudových tradícií. Toto smerovanie je aj v súlade s víziou predstaviteľov združenia obcí MTD, pričom však zdôrazňujú, aby bo udržaný zdravý pomer medzi oboma smermi rozvoja, a to nie len na úrovni mikroregiónu ako celku, ale aj na úrovni samotných jeho členov - jednotlivých obcí. Určite nie je možné riešiť priemysel v chránených oblastiach a ani lákať turistov do oblastí bez zázemia, ale jednostranné zameranie oblasti je príliš rizikové, z dlhodobého hľadiska neudržateľné a združenie by ho v takej podobe nemohlo akceptovať.

Profilová analýza i SWOT analýza územia celkom zreteľne identifikovali reálny potenciál ako pre obchod, výrobu a služby tak aj pre turistický ruch. Cestovnému ruchu sa venuje samostatná kapitola 2.6, v SWOT analýze *príležitosti* v oblasti **hospodárstvo** získal dominantné postavenie a je pravdepodobné, že väčšina z definovaných priorít rozvoja bude na cestovný ruch orientovaná buď priamo, alebo aspoň okrajovo (viac v nasledujúcej kapitole). Rozvoj priemyslu a základných služieb pre obyvateľstvo tak zrejme napriek nevyhnutnosti bude musieť ustúpiť orientácii územia na poskytovanie služieb pre turistov. Tento model však pri

vhodnom manažmente nemusí byť na škodu domácim obyvateľom. Mnoho aktivít, ktoré budú v rámci podpory cestovného ruchu podporované, budú využiteľné aj pre domáceho obyvateľa, či už pôjde o nové pracovné miesta, kvalitnejšiu dopravnú infraštruktúru alebo vyššiu kvalitu života vďaka niektorým, pre klasický vidiek neštandardným službám (wellness, šport, gastronómia a pod.).

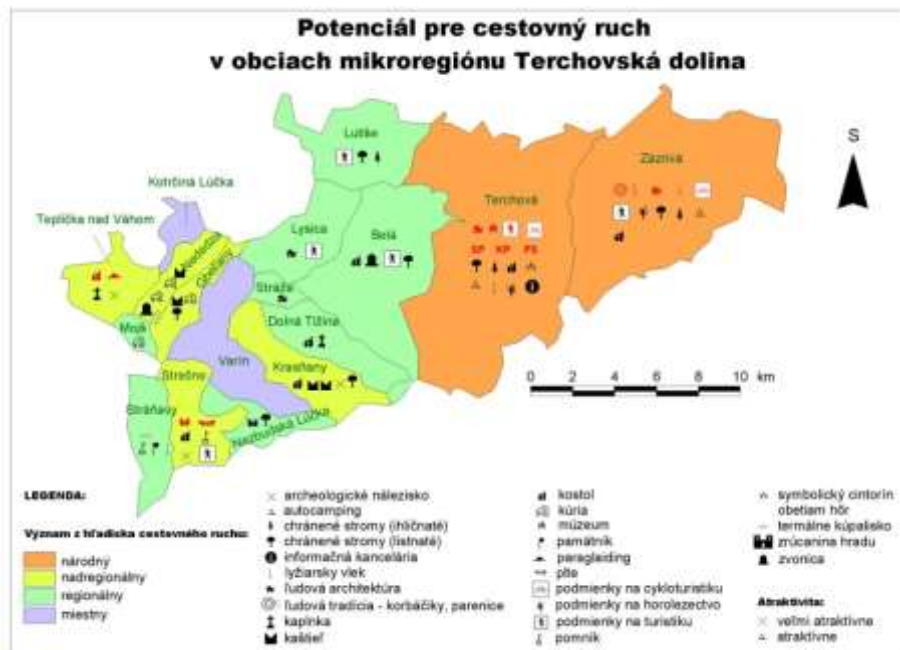
Pre uvedený smer rozvoja zameraný na maximálne využitie existujúceho potenciálu je limitujúce najmä akceptácie miestneho obyvateľstva určitých obmedzení, vo vzťahu k rozvoju občianskej vybavenosti a podnikania. V súlade s jednotným prístupom, vyplývajúcim aj z iných spoločných aktivít v mikroregióne (napr. aktuálne formovanie klastra cestovného ruchu a miestnej akčnej skupiny), už nebudú všeobecne akceptovateľné aktivity, ktoré budú sledovať čisto individuálne ciele bez zohľadnenia cieľov celého mikroregiónu. Obyvatelia musia prijať základnú ideu, že v prípade úspechu MTD na trhu cestovného ruchu ako celku, je rast životnej úrovne domáceho obyvateľstva na dosah a tieto dva faktory rastú lineárne a navzájom v priamej úmere.

3.3 Zhodnotenie potenciálu pre cestovný ruch

Nehovoriac od osobitosti prírodného prostredia disponuje mikroregión Terchovská Dolina rôznorodým fondom kultúrnych pamiatok, zariadení a podujatí, ktoré umožňujú ponuku služieb viazaných na poznávanie histórie a pamiatok, návštevy kultúrno-spoločenských zariadení a rôznych festivalov, koncertov, slávností a výstav. Okrem toho sa v mikroregióne vytvorili vďaka štruktúre vidieckeho osídlenia (rôzne podhorské a horské sídla s prírodno-krajinárskymi hodnotami prostredia a charakterom poľnohospodárskej výroby zameranej prevažne na chov hospodárskych zvierat a salašníctvo) mimoriadne priaznivé podmienky pre rozvoj vidieckej turistiky. Ponúkajú sa taktiež možnosti oboznámiť sa s prejavmi ľudovej kultúry v pôvodných formách, ktoré sú špecifické len pre dané územie.

Mikroregión Terchovská dolina má teda veľmi vysoký potenciál pre cestovný ruch, a to tak z hľadiska prírodného, ako aj kultúrno-historického. Vzhľadom na to, že sa celý nachádza v mimoriadne atraktívnej oblasti národného parku Malá Fatra alebo v jeho ochrannom pásme, disponuje aj bohatou materiálno-technickou základňou. Vďaka svojej výhodnej polohe v blízkosti hraníc sú častými návštevníkmi tohto územia nielen Slováci ale aj turisti z Česka, Poľska a iných krajín. Rozvoj cestovného ruchu však nemožno realizovať bez jeho propagácie, a to najmä cez turistické informačné kancelárie. Ich sieť však v tomto regióne nie je dostatočne vybudovaná. Taktiež chýba prepojený databázový informačný systém. Navyše je v mikroregióne jediným a zreteľným ťažiskom pre cestovný ruch oblasť Terchovej. Ako novo rozvíjajúce sa centrum sa čiastočne javí aj obec Zázrivá. Ostatné obce však ako keby v tomto smere, aj napriek jednoznačnému potenciálu, zaostávali. Ich prírodný a rekreačný potenciál nie je dostatočne využívaný (obrázok č. 16).

Obrázok č. 15 - Potenciál pre cestovný ruch v obciach Mikroregiónu Terchovská dolina



STRATEGICKÁ ČASŤ

5 STRATÉGIA ROZVOJA ÚZEMIA

5.1 *Strategická vízia rozvoja územia*

Definovanie rozvojovej stratégie mikroregiónu nadväzuje na výsledky komplexných analýz uvedených v rámci sociálnych a ekonomických východísk v záujme dosiahnutia vyváženého rozvoja územia. Dôležitou skutočnosťou, ktorá určuje stratégiu rozvoja územia sú špecifiká regiónu. Pri tvorbe stratégie je nutné vziať v úvahu predovšetkým určitú nehomogénnosť regiónu z pohľadu zamerania a rozvoja – južná časť mikroregiónu má veľmi silne vybudovaný priemysel príchodom automobilky KIA a jej dodávateľov, severná časť mikroregiónu je výrazne zameraná na cestovný ruch. Rôzny je aj stupeň vybavenia infraštruktúrou pre jednotlivé obce v závislosti od ich polohy a veľkosti. Z uvedených dôvodov sa PHSR mikroregiónu zameriava na dve základné potreby:

- Zvýšenie vnútornej homogenosti infraštruktúry v rámci regiónu
- Rozvoj regiónu na základe spoločných strategických projektov pri rešpektovaní špecifik jednotlivých častí mikroregiónu

Strategická časť obsahuje stratégiu rozvoja mikroregiónu pri zohľadnení uvedených základných potrieb a zohľadnení jeho vnútorných špecifik a určuje hlavné smery, priority a ciele rozvoja rešpektovaním princípov regionálnej politiky s cieľom dosiahnutia vyváženého udržateľného rozvoja mikroregiónu.

5.1.1 **Strategický cieľ**

Predpokladom pre úspešný rozvoj územia je správne nastavenie cieľov, ktoré po ich naplnení posunú vývoj dopredu a ktoré sú zároveň reálne uskutočniteľné. Každý čiastkový cieľ musí byť zároveň podriadený strategickému cieľu, jasne identifikujúcemu smer rozvoja. Strategický cieľ nestanovuje jednostranné zameranie rozvoja, ale stanovuje rámec, ktorý svojou realizáciou bude napĺňať každý realizovaný projekt a aktivita v regióne. Strategický cieľ reprezentuje komplexný postoj k rozvoju regiónu a zároveň rešpektuje jeho potenciál a prezentuje ho ako prostriedok pre rozvoj každej jednej oblasti života.

Strategický cieľ

Rozvoj mikroregiónu Terchovská dolina pre dosiahnutie maximálnej kvality života jeho obyvateľov a jeho atraktivity pre návštevníkov pri súčasnom zachovaní jeho historických, kultúrnych a prírodných hodnôt a tradícií.

5.1.2 **Stanovenia kľúčových disparít a hlavných cieľov rozvoja**

Potreba určenia kľúčových disparít a nimi podmienených hlavných cieľov rozvoja je daná nutnosťou zabezpečenia čo najvyššej adresnosti tohto programového dokumentu. Určenie disparít a hlavných cieľov rozvoja vychádza zo zhodnotenia aktuálneho stavu územia a stanovuje základné smerovanie cieľov na odstránenie, alebo zmiernenie identifikovaných disparít územia.

Predmetom nasledovnej tabuľky je stanovenie kľúčových disparít územia na základe posúdenia aktuálneho stavu a hlavných cieľov na ich odstránenie pre zabezpečenie vyváženého rozvoja územia.

Identifikované disparity	Priorita	Hlavné ciele
<p>1. Nehomogénne vybavenie územia občianskou infraštruktúrou v neprospech menších obcí a menej rozvinutých oblastí mikroregiónu</p> <p>2. Nevyhovujúci technický stav a energetická efektívnosť niektorých zariadení občianskej infraštruktúry</p> <p>3. Neúplný rozsah poskytovaných sociálnych služieb a nedostatočné kapacity zariadení sociálnej infraštruktúry</p> <p>4. Potreba rozšírenia vzdelávania a zdravotníckych služieb pre obyvateľov</p>	<p>Občianska infraštruktúra a služby pre obyvateľov</p>	<p>1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti</p> <p>2. Rozvoj služieb pre obyvateľov</p>
<p>1. Nevyhovujúca dopravná infraštruktúra a preťaženosť komunikácií</p> <p>2. Zlý technický stav miestnych komunikácií a chýbajúce chodníky v obciach</p> <p>3. Prechádzanie hlavných dopravných ťahov s najvyššou intenzitou dopravy priamo cez niektoré obce</p> <p>4. Nedostatočné pripojenie mikroregiónu na hlavný cestný ťah pre medzinárodnú premávku a chýbajúce napojenie na diaľnicu</p>	<p>Dopravná infraštruktúra a dopravná obslužnosť</p>	<p>3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry</p>
<p>1. Environmentálne zaťaženie prostredia</p> <p>2. Nevyhovujúci stav niektorých prírodných lokalít a verejnej zelene</p> <p>3. Nedostatočná regulácia vodných tokov a ohrozenie povodňami</p>	<p>Kvalita životného prostredia</p>	<p>4. Zvyšovanie kvality životného prostredia</p>

4. Nevyhovujúci stav v separácii biologicky rozložiteľných odpadov		
1. Nedostatočná energetická efektívnosť a nízky stupeň využitia obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	Energetická efektívnosť	5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti
1. Výrazne jednostranné zameranie priemyslu na automobilovú výrobu	Zamestnanosť a podpora podnikania	6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia 7. Podpora podnikania
2. Nezamestnanosť a ohrozenie chudobou u vybraných skupín obyvateľstva		
3. Vysoká koncentrácia priemyslu v jednej časti mikroregiónu		
4. Podpora konkurencieschopnosti podnikov a služieb		
1. Chýbajúca infraštruktúra cestovného ruchu a jej nerovnomerné rozmiestnenie a neprepojenosť v rámci mikroregiónu	Cestovný ruch	8. Rozvoj cestovného ruchu
1. Nevyužitý potenciál rozvoja vzťahov v rámci mikroregiónu medzi obyvateľstvom jednotlivých obcí	Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu	9. Podpora spoločných podujatí a aktivít a posilňovanie identity mikroregiónu
1. Nedostatočná úroveň elektronizácie služieb verejnej správy	Verejná správa	10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy
2. Potreba zlepšenia dostupnosti služieb verejnej správy		

5.1.3 Definícia špecifických cieľov mikroregiónu

Špecifické ciele rozvoja stanovujú naplnenie jednotlivých hlavných cieľov rozvoja. Ich vlastné napĺňanie sa realizuje pomocou opatrení, v rámci ktorých sa realizujú konkrétne aktivity. Na základe potrieb naplnenia hlavných cieľov pre ich dosiahnutie boli definované nasledovné špecifické ciele:

Hlavné ciele	Špecifické ciele
1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti	1.1 Podpora rozvoja bytovej výstavby
	1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry
	1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry
2. Rozvoj služieb pre obyvateľov	2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov
	2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania
	2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku
	2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce
3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry	3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania
	3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu
	3.3 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia premostení, mostov a lávok
4. Zvyšovanie kvality životného prostredia	4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia
	4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu
	4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu
	4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia
5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti	5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb
	5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov
	5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie
6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia	6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest

	6.2 Podpora sociálneho začlenenie skupín obyvateľstva ohrozených chudobou
7. Podpora podnikania	7.1 Podpora rozvoja podnikania
8. Rozvoj cestovného ruchu	8.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu
	8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu
9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu	9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu
	9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu
10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy	10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy

5.1.4 Spôsob naplňania cieľov

Naplnenie hlavných cieľov sa dosiahne prostredníctvom súboru špecifických cieľov a ich plánovaných opatrení. Každé opatrenie obsahuje súbor aktivít, realizáciou ktorých sa budú naplňovať jednotlivé ciele. Realizácia väčšiny aktivít je v kompetencii jednotlivých obcí mikroregiónu, u vybraných aktivít sa predpokladá spoločný postup viacerých obcí. O konkrétnom spôsobe realizácie navrhnutých aktivít a ich rozsahu rozhodne obec resp. združenie obcí s prihliadnutím na aktuálny stav a možnosti financovania. Okrem definovaných aktivít môže mikroregión v priebehu realizácie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja realizovať aj iné aktivity, ktoré budú v súlade so stanovenými cieľmi rozvoja a budú napomáhať naplňaniu hlavného strategického cieľa Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Terchovská dolina.

PROGRAMOVÁ ČASŤ

6 OPATRENIA A AKTIVITY PROGRAMU HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA

Programová časť PHSR mikroregiónu obsahuje zoznam opatrení a aktivít na zabezpečenie realizácie programu rozvoja územia. Všetky opatrenia a aktivity sú stanovené na základe určenia špecifických cieľov rozvoja a vo väzbe na tieto špecifické ciele. Vzhľadom na vnútorné rozdiely v rámci mikroregiónu a jeho rozdeleniu na výrazne priemyselnú a turistickú časť a rôzny stupeň rozvoja jednotlivých obcí obsahuje PHSR aktivity, ktorých realizácia sa dotýka iba jednotlivých vybraných obcí za účelom ich samostatného rozvoja a homogenizácie vybavenosti územia mikroregiónu, tak aj aktivity, ktoré sú zamerané na riešenie problémov a potrieb skupiny obcí resp. celého územia mikroregiónu.

6.1.1 Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti

Aktivity hlavného cieľa 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 1.1 Podpora rozvoja bytovej výstavby
- 1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry
- 1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry

V rámci špecifického cieľa 1.1. Podpora bytovej výstavby bude podporovaná plošne predovšetkým individuálna bytová výstavba a to vytváraním podmienok na IBV vo vhodných lokalitách, budovaním inžinierskych sietí a pod. IBV prežíva v súčasnosti v rámci mikroregiónu veľký rozmach a takmer každá obec eviduje vysoký záujem o pozemky a lokality na výstavbu domov. Niektoré obce už nemajú ani vhodné lokality na výstavbu a je nutné pripraviť vysporiadania nových lokalít. Väčšina obcí, ktoré majú k dispozícii vhodné pozemky, má tiež záujem o výstavbu bytových domov HBV pre svojich obyvateľov, či už vo forme nájomných bytov alebo bytov do vlastníctva.

V rámci špecifického cieľa 1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry je potrebné riešiť udržateľnosť a rozvoj školskej, sociálnej, zdravotnej, športovej a ostatnej občianskej infraštruktúry. Okrem vlastného rozvoja infraštruktúry jednotlivých obcí je potrebné dosiahnuť aj maximálnu homogenizáciu vybavenia obcí základnou infraštruktúrou, predovšetkým u malých obcí zvýšenou podporou rozvoja, aby obyvatelia museli za základnými službami a infraštruktúrou do iných obcí dochádzať iba v skutočne nevyhnutnej miere.

V rámci špecifického cieľa 1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry je potrebné riešiť vybavenosť územia základnou infraštruktúrou ako vodovod, kanalizácia, plyn a elektrické siete. Potrebné je riešiť predovšetkým komplexné odkanalizovanie územia mikroregiónu v chýbajúcich oblastiach – obciach a tiež výstavbu sietí základnej infraštruktúry v lokalitách novej bytovej výstavby.

Špecifický cieľ 1.1 Podpora rozvoja bytovej výstavby	
Opatrenie 1.1.1 Podpora rozvoja individuálnej bytovej výstavby	Aktivita 1.1.1.1 Príprava územia v lokalitách IBV a vybudovanie základných inžinierskych sietí, komunikácií a cestného pripojenia
	Aktivita 1.1.1.2 Vysporiadanie vytípaného územia a majetkovoprávných vzťahov pre získavanie nových lokalít na rozvoj bytovej výstavby
Opatrenie 1.1.2 Podpora rozvoja hromadnej bytovej výstavby	Aktivita 1.1.2.1 Výstavba nájomných obecných bytov v rámci HBV v jednotlivých obciach
	Aktivita 1.1.2.2 Výstavba bytových domov s bytmi do súkromného vlastníctva

Špecifický cieľ 1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry	
Opatrenie 1.2.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov školskej infraštruktúry	Aktivita 1.2.1.1 Modernizácia a rekonštrukcia budov základných škôl a ich areálov
	Aktivita 1.2.1.2 Modernizácia, rekonštrukcia, výstavba a zvyšovanie kapacít materských škôl a ich areálov
Opatrenie 1.2.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov zdravotnej a sociálnej infraštruktúry	Aktivita 1.2.2.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov infraštruktúry sociálnej starostlivosti
	Aktivita 1.2.2.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov zdravotnej infraštruktúry
Opatrenie 1.2.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov kultúrnej a športovej infraštruktúry	Aktivita 1.2.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov kultúrnej infraštruktúry
	Aktivita 1.2.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov športovej infraštruktúry
Opatrenie 1.2.4 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov ostatnej verejnoprospešnej obecnej infraštruktúry	Aktivita 1.2.4.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov ostatnej verejnoprospešnej obecnej infraštruktúry

Špecifický cieľ 1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry	
Opatrenie 1.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry	Aktivita 1.3.1.1 Dobudovanie chýbajúcej kanalizácie na dosiahnutie kompletného odkanalizovania územia mikroregiónu
	Aktivita 1.3.1.2 Modernizácia, zvyšovanie kapacity a rozširovanie vodovodov na území mikroregiónu

	Aktivita 1.3.1.3 Budovanie základnej infraštruktúry (kanalizácia, elektrina, voda, plyn, telekomunikácie, verejné osvetlenie) v nových lokalitách bytovej výstavby a priemyselných zónach
--	---

6.1.2 Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov

Aktivity hlavného cieľa 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov
- 2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania
- 2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku
- 2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce

V rámci špecifického cieľa 2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov bude podporované skvalitnenie súčasných a rozvoj poskytovaných zdravotníckych služieb, služieb sociálnej starostlivosti a služieb komerčnej infraštruktúry pre obyvateľov mikroregiónu.

V rámci špecifického cieľa 2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania bude podporovaný rozvoj kultúry, športu a vzdelávania v dvoch základných rovinách – jednak na úrovni samotných obcí a jednak na úrovni spoločných aktivít obcí v rámci celého mikroregiónu.

V rámci špecifického cieľa 2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku bude podporovaný rozvoj bezpečnosti cestnej dopravy v obciach a tiež zvyšovanie bezpečnosti občanov inštaláciou kamerových systémov, skvalitnením verejného osvetlenia vo vybraných lokalitách a pod.

V rámci špecifického cieľa 2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce bude podporovaná cezhraničná spolupráca na úrovni jednotlivých obcí, ale aj spolupráca na úrovni mikroregiónu s partnerskými zahraničnými obcami a mikroregiónmi predovšetkým v oblasti kultúry, športu, vzdelávania, cestovného ruchu a spolupráce hospodárskych subjektov.

Špecifický cieľ 2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov	
Opatrenie 2.1.1 Podpora a rozvoj služieb pre obyvateľov	Aktivita 2.1.1.1 Podpora rozvoja komerčnej infraštruktúry a obchodnej siete
	Aktivita 2.1.1.2 Vytvárať podmienky pre rozvoj drobného podnikania v oblasti služieb pre obyvateľov, opravovní, remesiel, stravovacích služieb a služieb na športové vyžitie občanov
	Aktivita 2.1.1.3 Podpora skvalitňovania a rozvoja poskytovania služieb zdravotnej starostlivosti

	Aktivita 2.1.1.4 Podpora skvalitňovania a rozvoja poskytovania služieb sociálnej starostlivosti
--	---

Špecifický cieľ 2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania	
Opatrenie 2.2.1 Podpora rozvoja kultúry	Aktivita 2.2.1.1 Podpora vzniku, činnosti a vybavenia kultúrnych a umeleckých telies a súborov na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.1.2 Realizácia kultúrnych akcií a súťaží na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.1.3 Podpora propagácie kultúry, umenia, zvykov a tradícií mikroregiónu a činnosti kultúrnych telies z mikroregiónu
Opatrenie 2.2.2 Podpora rozvoja športu	Aktivita 2.2.2.1 Podpora vzniku, činnosti a vybavenia športových oddielov na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.2.2 Realizácia športových akcií a súťaží na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.2.3 Podpora propagácie športu a športových akcií v mikroregióne
Opatrenie 2.2.3 Podpora rozvoja vzdelávania	Aktivita 2.2.3.1 Rozvoj materiálno technického vybavenia základných a materských škôl v rámci mikroregiónu
	Aktivita 2.2.3.2 Rozvoj spolupráce vzdelávacích zariadení na území mikroregiónu
	Aktivita 2.2.3.3 Rozvoj a realizácia celoživotného vzdelávania a zvyšovania kvalifikácie pre potreby trhu práce
	Aktivita 2.2.3.4 Podpora rozvoja mimoškolských aktivít detí a mládeže za účelom trávenia voľného času

Špecifický cieľ 2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku	
Opatrenie 2.3.1 Zvyšovanie bezpečnosti občanov a ochrany majetku	Aktivita 2.3.1.1 Zvyšovanie bezpečnosti cestnej premávky a odstraňovanie kritických miest v doprave realizáciou vhodných opatrení
	Aktivita 2.3.1.2 Inštalácia kamerových bezpečnostných systémov na vhodných miestach za účelom zvýšenia bezpečnosti občanov a prevencie kriminality
	Aktivita 2.3.1.3 Skvalitnenie verejného osvetlenia vo vybraných lokalitách

Špecifický cieľ 2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce	
Opatrenie 2.4.1 Podpora cezhraničnej spolupráce	Aktivita 2.4.1.1 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti rozvoja a ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva, cezhraničnej dopravy a vzdelávania
	Aktivita 2.4.1.2 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti cestovného ruchu
	Aktivita 2.4.1.3 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti inovácií a výskumu, podnikania a hospodárskej spolupráce
	Aktivita 2.4.1.4 Podpora cezhraničnej spolupráce miestnych a regionálnych samospráv a miestnych iniciatív

6.1.3 Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry

Aktivity hlavného cieľa 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania
- 3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu
- 3.3 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácie premostení, mostov a lávok

V rámci špecifického cieľa 3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania bude podporovaná rekonštrukcia súčasných a výstavba nových miestnych komunikácií, výstavba chodníkov pre zlepšenie bezpečnosti chodcov všade tam, kde to dovoľujú technické podmienky a zlepšovanie možností parkovania výstavbou nových parkovacích miest, ale aj aktivity ako rekonštrukcie autobusových zastávok a prvkov verejnej dopravy.

V rámci špecifického cieľa 3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu bude podporované predovšetkým odklonenie dopravy na hlavnom ťahu z centra obce vybudovaním obchvatov obcí a celkové zlepšenie dostupnosti regiónu vybudovaním premostenia Váhu v katastri obce Strečno na prepojenie priemyselných parkov KIA a jej subdodávateľov na oboch stranách Váhu a zároveň čiastočný odklon dopravy do mikroregiónu bez nutnosti zachádzania cez mesto Žilina. Realizácia týchto aktivít je vzhľadom k tomu, že sa jedná o cesty I, II. a III. triedy, v kompetencii Žilinského samosprávneho kraja resp. Slovenskej správy ciest, združenie obcí mikroregiónu môže iba podporovať realizáciu týchto aktivít zo strany VUC. V rámci špecifického cieľa je tiež riešený rozvoj bezmotorovej dopravy na dopravu do zamestnania a cyklotrás a modernizácia dopravnej infraštruktúry za účelom zvýšenia dostupnosti objektov kultúrneho a prírodného dedičstva a turistických atrakcií regiónu.

V rámci špecifického cieľa 3.3 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácie premostení, mostov a lávok bude podporovaná výstavba, rekonštrukcia vybraných premostení a lávok na vodných tokoch a na cestných telesách. Realizácia aktivít je podmienená vlastníctvom daného premostenia buď zo strany obce, resp. zo strany

VUC alebo SSC a pri realizácii prác môže byť nutný často aj rozsiahlejší odklon dopravy resp. obmedzenie dostupnosti niektorých lokalít.

Špecifický cieľ 3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania	
Opatrenie 3.1.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania	Aktivita 3.1.1.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií a prvkov verejnej dopravy
	Aktivita 3.1.1.2 Rekonštrukcia a výstavba chodníkov
	Aktivita 3.1.1.3 Zlepšenie možností parkovania

Špecifický cieľ 3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu	
Opatrenie 3.2.1 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu	Aktivita 3.2.1.1 Zníženie intenzity dopravy v obciach budovaním obchvatov obcí na hlavnom dopravnom ťahu
	Aktivita 3.2.1.2 Vybudovanie prístupu do mikroregiónu a spojenia cez rieku Váh premostením a prepojením obcí Strečno a Teplička nad Váhom
	Aktivita 3.2.1.3 Podpora rozvoja bezmotorovej dopravy rekonštrukciou a budovaním cyklistických trás na dopravu do zamestnania a k službám v rámci regionálneho a nadregionálneho ekologického dopravného systému
	Aktivita 3.2.1.4 Modernizácia dopravnej infraštruktúry za účelom zvýšenia dostupnosti objektov kultúrneho a prírodného dedičstva a turistických atraktivít regiónu

Špecifický cieľ 3.3 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácie premostení, mostov a lávok	
Opatrenie 3.3.1 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia premostení, mostov a lávok	Aktivita 3.3.1.1 Výstavba, rekonštrukcia a modernizácia mostov a lávok na vodných tokoch
	Aktivita 3.3.1.2 Rekonštrukcia a modernizácia premostení a nadjazdov na cestných telesách

6.1.4 Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia

Aktivity hlavného cieľa 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia
- 4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu
- 4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu
- 4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia

V rámci špecifického cieľa 4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia sa budú realizovať aktivity zamerané na zachovanie a obnovu lesov, prírodných útvarov, rekultivácie a opätovného využitia nevyužívanej poľnohospodárskej pôdy (na poľnohospodárske účely, pestovanie energetických plodín, lúky, pasienky, zalesňovanie, agroturistika a pod.) a na ochranu fauny a flóry. Neoddeliteľnou súčasťou takýchto aktivít musí byť tiež zvyšovanie celkového environmentálneho povedomia obyvateľstva, ktoré napomôže celkovej ochrane prírody a krajiny.

V rámci špecifického cieľa 4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu sa budú realizovať aktivity zamerané na odstraňovanie nelegálnych skládok, čistenie verejných priestranstiev a turistických lokalít vrátane aktivít na vzájomnú koordináciu týchto aktivít a spoločné postupy viacerých obcí (napr. pri sezónnom čistení miestnych komunikácií), ako aj podpora aktivít na znižovanie emisií a znečistenia ovzdušia.

V rámci špecifického cieľa 4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu sa budú realizovať aktivity zamerané na rozšírenie existujúceho separovaného zberu odpadu o nové komodity, zvyšovanie účinnosti separovaného zberu, budovanie zberných dvorov, separáciu biologicky rozložiteľného odpadu a zvyšovanie povedomia obyvateľov o význame a dôležitosti separovaného zberu.

V rámci špecifického cieľa 4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia sa budú realizovať aktivity zamerané na reguláciu a protipovodňové opatrenia na vodných tokoch, úpravy brehov potokov a protipovodňové opatrenia mimo vodných tokov (suché poldre, záchyt zrážkovej vody v krajine a pod.).

Špecifický cieľ 4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia	
Opatrenie 4.1.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia	Aktivita 4.1.1.1 Krajínovtvorba, obnova a rozvoj lesných porastov a prírodných útvarov
	Aktivita 4.1.1.2 Rekultivácia poľnohospodárskej pôdy a rozvoj poľnohospodárstva
	Aktivita 4.1.1.3 Ochrana fauny a flóry
	Aktivita 4.1.1.4 Podpora environmentálnej výchovy na školách a zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov prostredníctvom osvetových akcií

Špecifický cieľ 4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu	
Opatrenie 4.2.1 Znižovanie environmentálneho zaťaženia regiónu	Aktivita 4.2.1.1 Odstraňovanie nelegálnych skládok odpadu
	Aktivita 4.2.1.2 Čistenie verejných priestranstiev, miestnych komunikácií, prírodných lokalít a turisticky zaujímavých oblastí a spoločná koordinácia týchto aktivít v rámci mikroregiónu
	Aktivita 4.2.1.3 Znižovanie emisií a znečistenia ovzdušia

Špecifický cieľ 4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu	
Opatrenie 4.3.1 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu	Aktivita 4.3.1.1 Separácia a zhodnocovanie biologicky rozložiteľného odpadu
	Aktivita 4.3.1.2 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu
	Aktivita 4.3.1.3 Zvyšovanie povedomia obyvateľov o význame separácie odpadu

Špecifický cieľ 4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia	
Opatrenie 4.4.1 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia	Aktivita 4.4.1.1 Realizácia protipovodňových a regulačných opatrení na vodných tokoch
	Aktivita 4.4.1.2 Rekultivácia brehov a okolia vodných tokov
	Aktivita 4.3.1.3 Realizácia protipovodňových opatrení mimo vodných tokov

6.1.5 Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti

Aktivity hlavného cieľa 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb
- 5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov
- 5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie

V rámci špecifického cieľa 5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb sa budú realizovať aktivity zamerané na zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov (ako zatepľovanie, regulácia vykurovania, znižovanie spotreby elektrickej energie a pod.) a poskytovaných služieb (napr. verejné osvetlenie a pod.).

V rámci špecifického cieľa 5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov sa budú realizovať aktivity zamerané na zateplňovanie bytových domov či už priamo vo vlastníctve obcí, alebo podporou takýchto aktivít na území jednotlivých obcí pre ostatných vlastníkov.

V rámci špecifického cieľa 5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie sa budú podporovať aktivity zamerané na využívanie alternatívnych a obnoviteľných zdrojov energie v rámci mikroregiónu, pričom posúdenie vhodnosti realizácie daných aktivít je na konkrétnej obci, v katastrí ktorej sa budú aktivity realizovať.

Špecifický cieľ 5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb	
Opatrenie 5.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb	Aktivita 5.1.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov, vybavenia, zariadení a služieb

Špecifický cieľ 5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov	
Opatrenie 5.2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov	Aktivita 5.2.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov

Špecifický cieľ 5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	
Opatrenie 5.3.1 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	Aktivita 5.3.1.1 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie

6.1.6 Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia

Aktivity hlavného cieľa 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

- 6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest
- 6.2 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou

V rámci špecifického cieľa 6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest sa bude podporovať vytváranie pracovných miest a podpora trhu práce, vytváranie pracovných miest pre znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie a mladých ľudí . Podporované budú tiež aktivity na skvalitnenie vzdelávania a jeho prepojenia na trh práce, ako aj celoživotného vzdelávania pre zlepšovanie odbornosti a uplatnenie na trhu práce.

V rámci špecifického cieľa 6.2 Podpora sociálneho začlenenie skupín obyvateľstva ohrozených chudobou sa budú realizovať aktivity zamerané na podporu začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou na trh práce ako aj podporu ich lepšieho prístupu k službám ako bývanie, vzdelávanie a pod.

Aktivity realizované v rámci oboch špecifických cieľov sa môžu realizovať nielen samostatnými projektami obcí a združenia obcí, ale aj zapájaním sa obcí do národných projektov a projektov UPSVaR.

Špecifický cieľ 6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest	
Opatrenie 6.1.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest	Aktivita 6.1.1.1 Podpora aktivít na vytváranie nových pracovných miest
	Aktivita 6.1.1.2 Podpora aktivít na vzdelávanie, zamestnávanie a vytváranie pracovných miest pre znevýhodnené skupiny a mladých ľudí
	Aktivita 6.1.1.3 Podpora aktivít na skvalitnenie vzdelávania, praktických zručností žiakov a jeho prepojenia na trh práce
	Aktivita 6.1.1.4 Podpora aktivít celoživotného vzdelávania pre zlepšovanie odbornosti a uplatnenie na trhu práce

Špecifický cieľ 6.2 Podpora sociálneho začlenenie skupín obyvateľstva ohrozených chudobou	
Opatrenie 6.2.1 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou	Aktivita 6.2.1.1 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou a zlepšenie ich prístupu na trh práce
	Aktivita 6.2.1.2. Podpora sociálnej práce so skupinami obyvateľstva ohrozenými chudobou

6.1.7 Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania

Aktivity hlavného cieľa 7. Podpora podnikania sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

7.1 Podpora rozvoja podnikania

V rámci špecifického cieľa 7.1 Podpora rozvoja podnikania sa bude podporovať zakladanie a vznik nových ako aj existujúce mikro a malé podniky, SZČO s družstvami, podpora aktivít na rozvoj podnikania v poľnohospodárstve a vznik a rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov. Dôležitou súčasťou aktivít zostáva tiež snaha o získavanie nových investorov do mikroregiónu.

Špecifický cieľ 7.1 Podpora rozvoja podnikania	
Opatrenie 7.1.1 Podpora rozvoja podnikania	Aktivita 7.1.1.1 Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, SZČO a družstiev
	Aktivita 7.1.1.2 Podpora aktivít na podnikanie v poľnohospodárstve a rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov
	Aktivita 7.1.1.3 Vytváranie podmienok na získavanie nových investorov v oblasti priemyslu a služieb v mikroregióne

6.1.8 Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu

Aktivity hlavného cieľa 8. Rozvoj cestovného ruchu sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

8.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu

8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu

Potenciál pre cestovný ruch, ktorý je už v mikroregióne značne rozvinutý, je výraznou silnou stránkou mikroregiónu a jednou z jeho dominantných charakteristík.

V rámci špecifického cieľa 8.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu sa budú podporovať aktivity na rozvoj turistickej infraštruktúry na verejné využitie ako informačné systémy, chodníky, cyklotrasy, lavičky a pod., ktoré vytvárajú prostredie pre rozvoj cestovného ruchu a investícií v danej lokalite. Podporované budú tiež aktivity zamerané na zachovanie miestnych ľudových tradícií, zvykov a miestnej kultúry.

V rámci špecifického cieľa 8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu sa budú podporovať aktivity podnikateľov v cestovnom ruchu ako budovanie atrakcií CR, rozvoj stravovacích a ubytovacích služieb a pod. Súčasťou aktivít je aj podpora agroturistiky a podpora diverzifikácie podnikateľov v poľnohospodárstve do nepoľnohospodárskych činností v oblasti cestovného ruchu za účelom udržania miestneho rozvoja a podpory takýchto podnikateľských subjektov. S ohľadom na historický a kultúrny

potenciál regiónu budú tiež špecificky podporované aktivity zamerané na podporu zachovania a rozvoja tradičných remesiel a výroby miestnych špecialít.

Špecifický cieľ 8.1 Rozvoj a budovanie verejnej infraštruktúry cestovného ruchu	
Opatrenie 8.1.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu	Aktivita 8.1.1.1 Rozvoj a budovanie verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a cyklotrás
	Aktivita 8.1.1.2 Podpora miestnych ľudových tradícií, zvykov a miestnej kultúry

Špecifický cieľ 8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu	
Opatrenie 8.2.1 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu	Aktivita 8.2.1.1 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj v cestovného ruchu
	Aktivita 8.2.1.2 Podpora rozvoja tradičných miestnych remesiel a výroby miestnych špecialít

6.1.9 Špecifický cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu

Aktivity hlavného cieľa 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu

9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu

V rámci špecifického cieľa 9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu sa budú realizovať spoločné aktivity združenia obcí zamerané na podporu vzájomného spoznávania obyvateľov, kultúry a tradícií jednotlivých obcí (napr. regionálne športové hry, kultúrne podujatia a pod.) a posilnenie vzájomnej súdržnosti a spolupráce v rámci mikroregiónu. Podporovaná bude tiež spolupráca jednotlivých organizácií a zariadení v rámci mikroregiónu (školy, škôlky, športové kluby, kultúrne telesá a pod.) a spoločné aktivity záchranných zborov, obecných hasičských zborov a horskej záchranej služby na území mikroregiónu. Aktivity opatrenia zahŕňajú tiež realizáciu spoločných investičných projektov, ktoré majú význam pre celý mikroregión alebo jeho časť (napr. útulok pre zvieratá, projekty na podporu cestovného ruchu a pod.). Dôležitou súčasťou rozvoja vzťahov a prehľbovanie spolupráce v rámci mikroregiónu je tiež prehľbovanie spolupráce podnikateľských subjektov (hlavne v oblasti cestovného ruchu), čím by sa mohol dosiahnuť synergický efekt pre obyvateľov a návštevníkov mikroregiónu a podpora jeho rozvoja.

V rámci špecifického cieľa 9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu bude podporovaná tvorba spoločných zámerov a stratégií na budovanie identity mikroregiónu ako aj podporu rozvoja a propagácie mikroregiónu, podpora účasti mikroregiónu na nadregionálnych súťažiach a aktivitách, spoločná propagácia mikroregiónu na výstavách a prezentáciách cestovného ruchu.

Špecifický cieľ 9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu	
Opatrenie 9.1.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu	Aktivita 9.1.1.1 Realizácia spoločných športových, kultúrnych a spoločenských akcií pre obyvateľov mikroregiónu
	Aktivita 9.1.1.2 Rozvoj vzájomnej spolupráce v oblasti samosprávy, subjektov regionálneho rozvoja a miestnych iniciatív
	Aktivita 9.1.1.3 Podpora spoločných aktivít a činností záchranných zborov, obecných hasičských zborov a horskej záchrannej služby na území mikroregiónu
	Aktivita 9.1.1.4 Rozvoj vzájomnej spolupráce verejných organizácií a záujmových združení v rámci mikroregiónu
	Aktivita 9.1.1.5 Realizácia spoločných investičných projektov zameraných na rozvoj regiónu
	Aktivita 9.1.1.6 Podpora spoločných aktivít, projektov a stretnutí podnikateľských subjektov v mikroregióne

Špecifický cieľ 9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu	
Opatrenie 9.2.1 Posilňovanie identity mikroregiónu	Aktivita 9.2.1.1 Tvorba spoločných zámerov a stratégií na budovanie identity mikroregiónu, podpora rozvoja a propagácie mikroregiónu
	Aktivita 9.2.1.2 Spracovanie a aktualizácia strategických dokumentov a územnoplánovacej dokumentácie v rámci mikroregiónu alebo jeho častí a jednotlivých obcí
	Aktivita 9.2.1.3 Spoločná propagácia mikroregiónu na výstavách a prezentáciách cestovného ruchu.
	Aktivita 9.2.1.4 Podpora účasti mikroregiónu na nadregionálnych súťažiach a aktivitách

6.1.10 Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy

Aktivity hlavného cieľa 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy v rámci regiónu sa budú naplňať prostredníctvom nasledovných špecifických cieľov:

10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy

V rámci špecifického cieľa 10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy sa budú realizovať aktivity na zlepšenie kvality služieb verejnej správy (materálne podmienky, priestory, klientské pracoviská a pod.), zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov verejnej správy a elektronizáciu služieb verejnej správy. Uvedené aktivity sa vzhľadom na jednotnosť systému riadenia verejnej správy v SR budú realizovať nielen samostatne, ale aj prostredníctvom národných projektov a projektov na úrovni samosprávnych krajov, do ktorých sa budú obce mikroregiónu zapájať.

Špecifický cieľ 10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy	
Opatrenie 10.1.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy	Aktivita 10.1.1.1 Zvyšovanie kvality poskytovaných služieb verejnej správy a samosprávy v mikroregióne
	Aktivita 10.1.1.2 Zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov verejnej správy a samosprávy
	Aktivita 10.1.1.3 Elektronizácia služieb verejnej správy

REALIZAČNÁ ČASŤ

7 REALIZÁCIA STRATÉGIE

7.1 Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie

PHSR Mikroregiónu Terchovská Dolina je rámcovým dokumentom a prezentuje ucelenú víziu rozvoja tohto regiónu. Vzhľadom na povahu a systém fungovania združenia obcí sa hlavná časť implementácie stratégie prenáša na jeho jednotlivých členov – obce mikroregiónu – ktoré sa podieľajú na fungovaní a činnosti združenia a to predovšetkým v oblasti budovania a modernizácie konkrétnej infraštruktúry v katastrach jednotlivých obcí. Samotné združenie má organizačnú štruktúru schopnú koordinovať jednotlivé aktivity, ale vlastná realizácia aktivít sa primárne realizuje prostredníctvom jednotlivých obcí, v prípade spoločných mikroregionálnych projektov plní úlohu riadiaceho orgánu predsedníctvo mikroregiónu prostredníctvom poverených projektových manažérov.

7.1.1 Organizačná štruktúra strategického riadenia rozvoja mikroregiónu

Riadiacimi orgánmi združenia sú valné zhromaždenie, predsedníctvo, štatutárny zástupca (predseda) a dozorná rada. Valné zhromaždenie je najvyšším orgánom Združenia MTD a tvoria ho starostovia - zástupcovia združených obcí. Valné zhromaždenie sa musí schádzať minimálne jedenkrát za rok, no v praxi je to omnoho častejšie predovšetkým z dôvodu rastúcej aktivity mikroregiónu. Predseda združenia zvoláva zasadnutie predsedníctva, podpisuje jeho uznesenia a koná a podpisuje dokumenty v mene združenia. Dozorná rada má 3 členov a vykonáva predovšetkým kontrolu hospodárenia a účelného využívania finančných prostriedkov a majetku združenia, kontroluje dodržiavanie stanov a uznesení a navrhuje opatrenia na nápravu zistených nedostatkov. Predsedníctvo má 5 členov (starostovia) a je výkonným a iniciatívnym orgánom - pokrýva organizačné činnosti v združení a prípravu a zvolávanie valného zhromaždenia. Administratívu zabezpečuje tajomník združenia, ktorý za svoju činnosť zodpovedá predsedovi. Zúčastňuje sa rokovania predsedníctva, rokovania valného zhromaždenia bez poradného hlasu.

Pri projektoch, na ktorých sa MTD podieľa, bude **predsedníctvo** plniť úlohu **riadiaceho orgánu** realizácie stratégie. Samotné riadenie bude zabezpečované predsedníctvom poverených osôb - **projektových manažérov**. Projektový manažér bude ustanovený pre jednotlivé oblasti špecifické ciele resp. konkrétne aktivity a bude zodpovedný za efektívny priebeh dosahovania stanovených cieľov a za koordináciu prípravy projektov pre jednotlivé aktivity stratégie. Špecifickou úlohou projektového manažéra pre danú oblasť bude vyhľadávať, iniciovať a podporovať projekty s čo najsilnejším pozitívnym dopadom na celý mikroregión.

7.1.2 Ekonomickí a sociálni partneri

Realizácia opatrení definovaných v stratégii rozvoja mikroregiónu predpokladá aj aktívnu účasť partnerov, ktorá má podstatne vyšší význam ako napr. pri rozvojovej politike jednotlivých obcí samostatne. Už samotný zákon o regionálnom rozvoji predpokladá zapojenie partnerov z ekonomickej a sociálnej oblasti, ktorí by mali vstupovať svojimi skúsenosťami, požiadavkami a návrhmi do prípravného i realizačného procesu riadenia strategického rozvoja celého mikroregiónu.

Verejno-súkromné partnerstvá, ktoré spájajú ekonomických partnerov (podnikateľské subjekty) a sociálnych partnerov (zástupcovia občianskych neziskových zoskupení) s verejnou správou (samospráva a štátna správa) významnou mierou prispievajú aj k zvyšovaniu schopnosti mesta a regiónu čerpať prostriedky zo štrukturálnych fondov Európskej únie.

Z pohľadu mikroregiónu Terchovská dolina sú potenciálnymi partnermi nasledovné subjekty:

- **podnikatelia** - miestni, nadregionálni i mimoregionálni, z pohľadu rozvoja verejných služieb občianskej vybavenosti, služieb cestovného ruchu v regióne a zabezpečovania zamestnanosti (napr. veľké výrobné automobilové závody so svojimi dodávateľmi, cestovné kancelárie, ubytovacie zariadenia a pod.),
- **združenia** - právnických i fyzických osôb, najmä v oblasti regionálneho rozvoja, kultúry a cestovného ruchu (napr. okolité mikroregióny Bystrická dolina, Turčiansko Važsko - Fatranská cesta, OZ partnerstvo pre MAS Terchovská dolina, Združenie turizmu Terchová a pod.),
- **subjekty územnej správy** - miestnej, regionálnej i národnej, najmä v oblasti pripomienkovania legislatívy v oblasti verejnej správy a regionálneho rozvoja (napr. jednotlivé obce, VÚC, ministerstvá, regionálne rozvojové agentúry a pod.),
- **menší živnostníci, aktivisti** - najmä v oblasti verejných služieb, služieb občianskej vybavenosti, tradičných remesiel, folklóru a špecifických služieb pre cestovný ruch (napr. tradičné remeselné výrobky, gastronomické špeciality, ľudová muzika, agroturistika, ubytovanie v súkromí a pod.)

7.1.3 Schvaľovanie a riadenie realizácie stratégie

Schvaľovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja sa uskutočňuje v zmysle aktuálnych ustanovení zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja. Vlastný dokument sa skladá z dvoch samostatných častí:

1. Vlastného Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu, ktorý sa schvaľuje v zmysle aktuálnych ustanovení zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja
2. Samostatných príloh dokumentu, ktorý tvoria samostatné akčné plány jednotlivých obcí mikroregiónu. Akčný plán každej obce je samostatnou prílohou dokumentu a podlieha schváleniu iba obecného zastupiteľstva príslušnej obce. Akčný plán si ako prílohu PHSR môžu vypracovať obce, ktoré nemajú vypracovaný samostatný program rozvoja obce.

Samotný priebeh realizácie tejto stratégie bude spočívať v realizácii konkrétnych projektov, zameraných na aktivity v rámci jednotlivých špecifických cieľov. Úlohou Združenia obcí MTD, ako riadiaceho orgánu, je tieto projekty mapovať, podporovať a koordinovať tak, aby výsledkom bol všeobecný prospech a rast kvality života v mikroregióne ako celku. Za prípravu projektov a ich realizáciu budú zodpovedné príslušné subjekty, ktoré budú mať snahu, zdroje a potenciál podieľať sa svojou činnosťou na rozvoji územia. Strategický plán nepredpokladá výlučne verejno-prospešný výsledok týchto projektov. Zmyslom strategického riadenia bude, aby akékoľvek aktivity, ktoré budú realizované na tomto území, mali popri úžitku pre samotného realizátora (obec, občan, podnikateľ, združenie a pod.), úžitok aj pre rozvoj celého mikroregiónu a pri každej aktivite bol zohľadňovaný aj celkový dopad a pozitívny efekt pre celé územie mikroregiónu a aby bol tento efekt prostredníctvom účasti projektových manažérov maximalizovaný.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja okrem projektov uskutočňovaných a riadených priamo obcami počíta tiež aj s realizáciou celoregionálnych projektov, zvlášť v oblasti špecifického cieľa č. 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu. Sila a efektívnosť mikroregiónu pri takýchto projektoch je nespochybniteľná, čo dokazujú aj úspechy, ktoré združenie MTD už dosiahlo v predošlom programovacom období (napr. schválené projekty rozvoja cezhraničnej spolupráce s Českou republikou i s Poľskom, schválený projekt intenzifikácie spoločného postupu v separácii odpadu a iné).

Projektový manažéri budú pravidelne monitorovať možnosti na takéto spoločné aktivity, predkladať ich vedeniu združenia na posúdenie a v prípade, že takáto možnosť bude znamenať reálny prínos, budú zabezpečovať aj prípravu a prípadnú realizáciu takýchto projektov.

Primárnou úlohou projektových manažérov MTD bude na úrovni mikroregiónu monitorovať a podporovať pripravované projekty a to už od fázy prvotnej myšlienky realizátora. Táto úloha predpokladá výrazný záujem a iniciatívu aj zo strany samotných realizátorov, aby ich včas a dostatočne informovali. Projektový manažéri následne identifikujú potenciálny prínos daného zámeru pre mikroregión a jeho súlad so strategickými zámermi MTD, zaevidujú ho a v prípade potreby navrhnu jeho úpravu pre zvýšenie pozitívneho efektu pre celé územie. V súlade s ochranou duševného vlastníctva a s požiadavkami realizátora bude priestor tento zámer zverejniť aj prostredníctvom komunikačných kanálov MTD, vďaka čomu môže realizátor získať konštruktívnu odozvu od iných subjektov a prípadne aj partnera pre samotnú prípravu a realizáciu zámeru.

Jednotlivé projektové zámery budú po vyhodnotení ich dopadu pre mikroregión projektovými manažermi predstavené na zasadnutiach Združenia obcí MTD, kde vedenie združenia na základe objektívnych kritérií rozhodne o podpore pre jednotlivé projekty. Podpora zo strany združenia bude znamenať najmä organizačnú pomoc a možnosť realizovať projekt s vysloveným súhlasom a združenia MTD a pod jeho záštitou, čo môže pre takýto projekt znamenať výrazné zvýšenie šance na úspešnú realizáciu. Pre takéto projekty bude jednoduchšie zohnať partnerov i zdroje a takéto projekty budú môcť v konečnom dôsledku podstatne viac ovplyvniť rozvoj mikroregiónu ako iné individuálne aktivity bez všeobecnej podpory. Pri významných projektoch s evidentným pozitívnym dopadom bude priestor i na finančnú spoluúčasť mikroregiónu a to na základe odsúhlasenia všetkými členmi združenia.

Pre rozhodovanie projektových manažérov a vedenia Združenia MTD o výbere projektov vhodných na podporu, bude hlavným ukazovateľom podpory stav problému, ktorý chce daný projekt riešiť a jeho príspevok k rozvoju celého územia.

7.1.4 Komunikačná stratégia Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja

Komunikačná stratégia PHSR zahŕňa dve základné oblasti:

1. vlastná prezentácia a komunikácia aktivít PHSR cieľovým skupinám a partnerom pred, počas a po ich realizácii, ako aj prezentácia výsledkov aktivít. V rámci prezentácie a komunikácie aktivít delíme komunikáciu na internú a externú. Interná komunikácia sa zameriava na získavanie zainteresovaných členov združenia pre realizáciu PHSR. Externá komunikácia je zameraná na získavanie cieľových skupín užívateľov výsledkov a širokej verejnosti pre realizáciu PHSR s dôrazom na princíp partnerstva. Na prezentáciu a plánovanie aktivít PHSR obyvateľom mikroregiónu boli už počas tvorby dokumentu využité dotazníky a možnosť vyjadrenia sa občanov k potrebám obce a mikroregiónu. Verejnosť bude mať tiež možnosť priebežne sa vyjadrovať k plneniu a aktuálnosti programového dokumentu prostredníctvom www stránky mikroregiónu a jednotlivých obcí.
2. zisťovanie spätnej väzby a jej premietnutie do aktualizácie programového dokumentu resp. príloh - akčných plánov jednotlivých obcí a spôsobu realizácie jednotlivých aktivít. Spätaná väzba sa získava jednak formálne vyhodnocovaním stanovených ukazovateľov, ale predovšetkým neformálne zisťovaním názorov cieľových skupín o význame a spôsobe realizácie aktivity, ako aj naplnení požadovaných cieľov. Na základe výsledkov posúdenia spätnej väzby vyhodnotí predsedníctvo mikroregiónu potrebu aktualizácie dokumentu resp. jeho časti pre najbližšie obdobie. Vyhodnotenie potreby aktualizácie príloh – akčných plánov jednotlivých obcí na základe posúdenia výsledkov spätnej väzby vyhodnocuje starosta príslušnej obce alebo obecné zastupiteľstvo.

7.2 Monitorovanie, hodnotenie a aktualizácia stratégie

V zmysle systému riadenia bude počas realizácie stratégie prebiehať neustále monitorovanie a hodnotenie dosahovania stanovených cieľov a v prípade potreby bude stratégia aktualizovaná tak, aby napĺňanie cieľov bolo efektívne a v súlade s prípadnými zmenami potrieb územia. O aktualizácii stratégie rozhoduje predstedenstvo Združenia obcí MTD, o aktualizácii príloh – akčných plánov jednotlivých obcí rozhoduje starosta príslušnej obce alebo obecné zastupiteľstvo.

Základným systémom hodnotenia je napĺňanie stanovených ukazovateľov, ktoré vo všeobecnosti a bez ohľadu na zmeny potrieb reprezentujú pozitívny vývoj v regióne, a práve príspevok k ich napĺňaniu bude rozhodujúci pre vyslovenie podpory pre projekty realizované na území mikroregiónu. Pri vykazovaní plnenia stratégie voči vyššiemu územnému celku bude mikroregión postupovať v zmysle ustanovení zákona č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v platnom znení. Za vykazovanie plnenia stratégie voči VUC je zodpovedné predsedníctvo Združenia obcí MTD. Prehľad merateľných ukazovateľov pre jednotlivé hlavné ciele stratégie uvádza nasledujúca tabuľka

Merateľný ukazovateľ (za celé územie mikroregiónu)	Merná jednotka	Cieľová hodnota/ nárast (2020)
Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti		
Počet modernizovaných /zrekonštruovaných/ vybudovaných verejných budov	Počet	17
Počet novopostavených bytových jednotiek	Počet	300
Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov		
Počet modernizovaných /zrekonštruovaných/ vybudovaných objektov kultúrnej, športovej, zdravotníckej, vzdelávacej a sociálnej infraštruktúry	Počet	30
Počet miest so zvýšenou bezpečnosťou	Počet	30
Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry		
Dĺžka zrekonštruovaných miestnych komunikácií	km	50
Dĺžka vybudovaných chodníkov	km	20
Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia		
Zvýšenie separácie odpadu	%	15
Počet realizovaných protipovodňových opatrení	Počet	5
Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti		
Počet verejných budov so zvýšenou energetickou efektívnosťou	Počet	17
Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia		
Počet vytvorených pracovných miest	Počet	90
Počet podporených obyvateľov zo skupín ohrozených chudobou	Počet	100
Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania		
Počet podporených mikro a malých podnikateľov, SZČO a družstiev	Počet	10
Počet podporených projektov/podnikateľov v poľnohospodárstve	Počet	9

Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu		
Počet opatrení/projektov realizovaných na rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu	Počet	17
Počet podporených podnikateľských aktivít/projektov na rozvoj cestovného ruchu	Počet	5
Hlavný cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu		
Počet spoločných podujatí/projektov v rámci mikroregiónu	Počet	10
Počet spoločných prezentácií a propagácií mikroregiónu	Počet	10
Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy		
Počet podporených pracovísk verejnej správy	Počet	17
Počet zamestnancov verejnej správy so zvýšenou kvalifikáciou	Počet	30

System financovania realizácie stratégie predpokladá aj možnú účasť verejných zdrojov vo forme dotácií, a to aj z prostriedkov EÚ. Projekty s takouto účasťou si obzvlášť vyžadujú zodpovedný prístup pri monitoringu a hodnotení. Mikroregión TD už má skúsenosti s takýmito projektmi a obdobný systém bude s rôznou mierou náročnosti použitý aj v rámci realizácie celej stratégie rozvoja MTD.

Základným zdrojom monitorovaných údajov je žiadosť o poskytnutie podpory resp. nenávratného finančného príspevku, ktorú vrátane projektu a príloh vypracúva príjemca pomoci a predkladá príslušnému orgánu. Ďalším zdrojom monitorovaných údajov sú monitorovacie správy, ktoré predkladá príjemca pomoci na základe špecifikácie uzavretej v zmluve medzi príjemcom pomoci a príslušným orgánom. Monitorovanie projektu trvá aj po ukončení projektu a príjemca pomoci predkladá monitorovacie správy až do termínu určeného v zmluve.

Získané monitorované údaje sa v nasledujúcich procesoch ďalej analyzujú a vyhodnocujú. Monitorované údaje o projektoch financovaných zo štrukturálnych fondov EÚ sa ukladajú aj v centrálnej databáze príslušného informačného systému.

Zmyslom procesu hodnotenia je sumarizovať výstupy získané monitorovaním projektov na získanie informácií o účinnosti a efektívnosti realizácie stratégie PHSR. Proces hodnotenia využíva ako svoje vstupy všetky dáta získavané v procese monitorovania. Tieto informácie sa transformujú do monitorovacích a hodnotiacich správ, ktoré budú s ročnou periodicitou vypracovávané a na ich základe budú riadiacim orgánom - predsedníctvom MTD - prijímané prípadné rozhodnutia o úprave stratégie MTD. Za vypracovanie hodnotiacich správ zodpovedajú projektoví manažéri za danú oblasť. Vo všeobecnosti sa všetky typy hodnotiacich správ zameriavajú na vyhodnotenie efektívnosti a účinnosti realizovanej pomoci. Pri hodnotení účinnosti sa skúma celkový prínos realizovaných opatrení k cieľom stanoveným v programových dokumentoch a vzťah medzi plánovanými a realizovanými opatreniami.

FINANČNÁ ČASŤ

8 FINANCOVANIE AKTIVÍT PHSR

8.1 *Finančné zabezpečenie*

Vzhľadom na charakter územného subjektu, ktorého stratégia rozvoja je predmetom PHSR, je špecifické aj financovanie jednotlivých aktivít naplňujúcich špecifické ciele, opatrenia a aktivity stratégie. Vo všeobecnosti je nutné pripomenúť, že združenie obcí MTD ako také, nie je plne samofinancovateľné, ale funguje prevažne na základe dotácií a členských príspevkov od združených obcí. Uvedená skutočnosť sa výrazne odráža na možnostiach financovania realizácie stratégie a financovanie spoločných investícií či finančne náročnejších aktivít je odkázané na poskytnutie cudzích zdrojov. Združenie obcí existuje najmä za účelom koordinácie a zjednotenia postupu rozvoja všetkých členov, čo spočíva predovšetkým v intenzívnej komunikácii a organizácii vzájomnej spolupráce. Z tohto pohľadu je nevyhnutná najmä efektívnosť inštitucionálneho a organizačného zabezpečenia realizácie stratégie.

Pre financovanie realizácie stratégie Združenia MTD prichádzajú do úvahy nasledovné zdroje:

- **základné zdroje** - členské príspevky združenia,
- **vlastné zdroje obcí** – sú viazané na financovanie obecných projektov v rámci jednotlivých obcí
- **mimoriadne zdroje** – určené na financovanie spoločných projektov združenia ako dotácie, sponzoring, mimoriadne členské príspevky.

Základné zdroje sú primárne určené na financovanie bežnej činnosti združenia a organizačné zabezpečenie realizácie stratégie.

Vlastné zdroje obcí sú určené na financovanie projektov rozvoja konkrétnej obce.

Mimoriadne zdroje sú určené už na realizáciu samotných projektov v zmysle systému riadenia realizácie stratégie. V prípade mimoriadnych zdrojov sa predpokladá aj finančná spoluúčasť celého združenia, ktorá bude podmienená súhlasom najvyššieho orgánu združenia a výška mimoriadnych príspevkov členov bude vychádzať podľa aktuálne stanovených kritérií – počet obyvateľov, miera investície realizovaná na území člena, miera dopadu pre daného člena a pod. V prípade možnosti spolufinancovania zo štrukturálneho fondu EÚ budú projektoví manažéri združenia takéto príležitosti monitorovať a projekty s potenciálom využitia takýchto zdrojov budú uprednostňované.

8.2 *Možnosti zabezpečenia realizácie financovania jednotlivých aktivít a opatrení a previazanosť na možnosti financovania zo zdrojov EÚ*

Možnosti financovania jednotlivých aktivít PHSR prostredníctvom vlastných aj cudzích zdrojov sú uvedené v nasledujúcich tabuľkách. V prípade možnosti aspoň rámcového financovania opatrení a aktivít v rámci Operačných programov Partnerskej dohody 2014-2020 je uvedený odkaz na príslušný operačný program. **Vzhľadom k tomu, že aktivity stratégie nie sú detailne špecifikované, je v prípade realizácie**

akejkolvek konkrétnej aktivity potrebné jednotlivo posúdiť súlad s podmienkami konkrétneho operačného programu a konkrétnej výzvy pre každú aktivitu.

8.2.1 Hlavný cieľ 1. Rozvoj infraštruktúry a občianskej vybavenosti

Špecifický cieľ 1.1 Podpora rozvoja bytovej výstavby		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 1.1.1 Podpora rozvoja individuálnej bytovej výstavby	Aktivita 1.1.1.1 Príprava územia v lokalitách IBV a vybudovanie základných inžinierskych sietí, komunikácií a cestného pripojenia	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD
	Aktivita 1.1.1.2 Vysporiadanie vytipovaného územia a majetkovoprávných vzťahov pre získavanie nových lokalít na rozvoj bytovej výstavby	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
Opatrenie 1.1.2 Podpora rozvoja hromadnej bytovej výstavby	Aktivita 1.1.2.1 Výstavba nájomných obecných bytov v rámci HBV v jednotlivých obciach	Obecný rozpočet, ŠFRB
	Aktivita 1.1.2.2 Výstavba bytových domov s bytmi do súkromného vlastníctva	Súkromné zdroje

Špecifický cieľ 1.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov a zariadení občianskej a obecnej infraštruktúry		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 1.2.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov školskej infraštruktúry	Aktivita 1.2.1.1 Modernizácia a rekonštrukcia budov základných škôl a ich areálov	Obecný rozpočet, dotácia ŠR
	Aktivita 1.2.1.2 Modernizácia, rekonštrukcia, výstavba a zvyšovanie kapacít materských škôl a ich areálov	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, dotácia ŠR, OP Integrovaný regionálny operačný program
Opatrenie 1.2.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov zdravotnej a sociálnej infraštruktúry	Aktivita 1.2.2.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov infraštruktúry sociálnej starostlivosti	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, dotácia ŠR, Integrovaný regionálny operačný program
	Aktivita 1.2.2.2 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba budov zdravotnej infraštruktúry	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
Opatrenie 1.2.3 Modernizácia, rekonštrukcia a	Aktivita 1.2.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov kultúrnej infraštruktúry	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, dotácia ŠR, Interreg PL-SK, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD

výstavba objektov kultúrnej a športovej infraštruktúry	Aktivita 1.2.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov športovej infraštruktúry	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, dotácia ŠR, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD
Opatrenie 1.2.4 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov ostatnej verejnoprospešnej obecnej infraštruktúry	Aktivita 1.2.4.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba objektov ostatnej verejnoprospešnej obecnej infraštruktúry	Obecný rozpočet, dotácia ŠR, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD

Špecifický cieľ 1.3 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 1.3.1 Modernizácia, rekonštrukcia a výstavba základnej technickej infraštruktúry	Aktivita 1.3.1.1 Dobudovanie chýbajúcej kanalizácie na dosiahnutie kompletného odkanalizovania územia mikroregiónu	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD, OP Kvalita životného prostredia, Integrovaný regionálny operačný program
	Aktivita 1.3.1.2 Modernizácia, zvyšovanie kapacity a rozširovanie vodovodov na území mikroregiónu	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD, OP Kvalita životného prostredia, Integrovaný regionálny operačný program
	Aktivita 1.3.1.3 Budovanie základnej infraštruktúry (kanalizácia, elektrina, voda, plyn, telekomunikácie, verejné osvetlenie)	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Environmentálny fond, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD, OP Kvalita životného prostredia, Integrovaný regionálny operačný program

8.2.2 Hlavný cieľ 2. Rozvoj služieb pre obyvateľov

Špecifický cieľ 2.1 Podpora poskytovania služieb pre obyvateľov		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 2.1.1 Podpora a rozvoj služieb pre obyvateľov	Aktivita 2.1.1.1 Podpora rozvoja komerčnej infraštruktúry a obchodnej siete	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.1.1.2 Vytvárať podmienky pre rozvoj drobného podnikania v oblasti služieb	Obecný rozpočet, súkromné zdroje

	pre obyvateľov, opravovní, remesiel, stravovacích služieb a služieb na športové vyžitie občanov	
	Aktivita 2.1.1.3 Podpora skvalitňovania a rozvoja poskytovania služieb zdravotnej starostlivosti	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.1.1.4 Podpora skvalitňovania a rozvoja poskytovania služieb sociálnej starostlivosti	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Integrovaný regionálny operačný program, stratégia CLLD, OP Ľudské zdroje

Špecifický cieľ 2.2 Podpora rozvoja kultúry, športu a vzdelávania		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 2.2.1 Podpora rozvoja kultúry	Aktivita 2.2.1.1 Podpora vzniku, činnosti a vybavenia kultúrnych a umeleckých telies a súborov na území mikroregiónu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.1.2 Realizácia kultúrnych akcií a súťaží na území mikroregiónu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.1.3 Podpora propagácie kultúry, umenia, zvykov a tradícií mikroregiónu a činnosti kultúrnych telies z mikroregiónu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
Opatrenie 2.2.2 Podpora rozvoja športu	Aktivita 2.2.2.1 Podpora vzniku, činnosti a vybavenia športových oddielov na území mikroregiónu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.2.2 Realizácia športových akcií a súťaží na území mikroregiónu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
	Aktivita 2.2.2.3 Podpora propagácie športu a športových akcií v mikroregióne	Obecný rozpočet, súkromné zdroje
Opatrenie 2.2.3 Podpora rozvoja vzdelávania	Aktivita 2.2.3.1 Rozvoj materiálneho technického vybavenia základných a materských škôl v rámci mikroregiónu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Integrovaný regionálny operačný program, stratégia CLLD
	Aktivita 2.2.3.2 Rozvoj spolupráce vzdelávacích zariadení na území mikroregiónu	Obecný rozpočet
	Aktivita 2.2.3.3 Rozvoj a realizácia celoživotného vzdelávania a zvyšovania kvalifikácie pre potreby trhu práce	Obecný rozpočet, OP Ľudské zdroje, Interreg SK -CZ
	Aktivita 2.2.3.4 Podpora rozvoja mimoškolských aktivít detí a mládeže za účelom trávenia voľného času	Obecný rozpočet

Špecifický cieľ 2.3 Zvýšenie bezpečnosti občanov a ochrany majetku		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 2.3.1 Zvyšovanie bezpečnosti občanov a ochrany majetku	Aktivita 2.3.1.1 Zvyšovanie bezpečnosti cestnej premávky a odstraňovanie kritických miest v doprave realizáciou vhodných opatrení	Obecný rozpočet, zdroje VUC, Integrovaný regionálny operačný program, stratégia CLLD
	Aktivita 2.3.1.2 Inštalácia kamerových bezpečnostných systémov na vhodných miestach za účelom zvýšenia bezpečnosti občanov a prevencie kriminality	Obecný rozpočet, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD, dotácie ŠR
	Aktivita 2.3.1.3 Skvalitnenie verejného osvetlenia vo vybraných lokalitách	Obecný rozpočet

Špecifický cieľ 2.4 Podpora cezhraničnej spolupráce		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 2.4.1 Podpora cezhraničnej spolupráce	Aktivita 2.4.1.1 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti rozvoja a ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva, cezhraničnej dopravy a vzdelávania	Obecný rozpočet, Interreg PL - SK
	Aktivita 2.4.1.2 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti cestovného ruchu	Obecný rozpočet, Interreg PL-SK
	Aktivita 2.4.1.3 Podpora cezhraničnej spolupráce v oblasti inovácií a výskumu, podnikania a hospodárskej spolupráce	Obecný rozpočet, Interreg SK - CZ
	Aktivita 2.4.1.4 Podpora cezhraničnej spolupráce miestnych a regionálnych samospráv a miestnych iniciatív	Obecný rozpočet, Interreg SK-CZ

8.2.3 Hlavný cieľ 3. Rozvoj dopravnej infraštruktúry

Špecifický cieľ 3.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 3.1.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií, chodníkov a zlepšenie možností parkovania	Aktivita 3.1.1.1 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií a prvkov verejnej dopravy	Obecný rozpočet, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD
	Aktivita 3.1.1.2 Rekonštrukcia a výstavba chodníkov	Obecný rozpočet, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD
	Aktivita 3.1.1.3 Zlepšenie možností parkovania	Obecný rozpočet, Interreg PL-SK, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD

Špecifický cieľ 3.2 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 3.2.1 Zlepšenie dopravnej infraštruktúry a dostupnosti mikroregiónu	Aktivita 3.2.1.1 Zníženie intenzity dopravy v obciach budovaním obchvatov obcí na hlavnom dopravnom ťahu	Zdroje VUC, Integrovaný regionálny operačný program
	Aktivita 3.2.1.2 Vybudovanie prístupu do mikroregiónu a spojenia cez rieku Váh premostením a prepojením obcí Strečno a Teplička nad Váhom	Zdroje VUC, OP Integrovaná infraštruktúra, štátny rozpočet SR
	Aktivita 2.4.1.3 Podpora rozvoja bezmotorovej dopravy rekonštrukciou a budovaním cyklistických trás na dopravu do zamestnania a k službám	Obecný rozpočet, Integrovaný regionálny operačný program, stratégia CLLD
	Aktivita 2.4.1.4 Modernizácia dopravnej infraštruktúry za účelom zvýšenia dostupnosti objektov kultúrneho a prírodného dedičstva a turistických atraktivít regiónu	Obecný rozpočet, zdroje VUC, Integrovaný regionálny operačný program, stratégia CLLD, Interreg PL –SK, Interreg SK-CZ

Špecifický cieľ 3.3 Rekonštrukcia a modernizácie premostení, mostov a lávok		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 3.3.1 Rekonštrukcia a modernizácia premostení, mostov a lávok	Aktivita 3.3.1.1 Rekonštrukcia a modernizácia mostov a lávok na vodných tokoch	Obecný rozpočet, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD
	Aktivita 3.3.1.2 Rekonštrukcia a modernizácia premostení a nadjazdov na cestných telesách	Obecný rozpočet, zdroje VUC, štátny rozpočet SR

8.2.4 Hlavný cieľ 4. Zvyšovanie kvality životného prostredia

Špecifický cieľ 4.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 4.1.1 Zachovanie a rozvoj prírodného potenciálu územia	Aktivita 4.1.1.1 Krajínovtvorba, obnova a rozvoj lesných porastov a prírodných útvarov	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD, Interreg PL-SK, Interreg SK – CZ, Environmentálny fond
	Aktivita 4.1.1.2 Rekultivácia poľnohospodárskej pôdy a rozvoj poľnohospodárstva	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD
	Aktivita 4.1.1.3 Ochrana fauny a flóry	Obecný rozpočet, OP Kvalita životného prostredia, Interreg SK – CZ, Environmentálny fond
	Aktivita 4.1.1.4 Podpora environmentálnej výchovy na školách a zvyšovanie environmentálneho povedomia obyvateľov prostredníctvom osvetových akcií	Obecný rozpočet, Environmentálny fond

Špecifický cieľ 4.2 Realizácia opatrení na znižovanie environmentálneho zaťaženia životného prostredia mikroregiónu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 4.2.1 Znižovanie	Aktivita 4.2.1.1 Odstraňovanie nelegálnych skládok odpadu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD

environmentálneho zaťaženia regiónu	Aktivita 4.2.1.2 Čistenie verejných priestranstiev, miestnych komunikácií, prírodných lokalít a turisticky zaujímavých oblastí a spoločná koordinácia týchto aktivít v rámci mikroregiónu	Obecný rozpočet, Interreg SK – PL, Interreg SK - CZ
	Aktivita 4.2.1.3 Znižovanie emisií a znečistenia ovzdušia	Obecný rozpočet, OP Kvalita životného prostredia, Environmentálny fond

Špecifický cieľ 4.3 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu

Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 4.3.1 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu	Aktivita 4.3.1.1 Separácia a zhodnocovanie biologicky rozložiteľného odpadu	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, OP Kvalita životného prostredia,
	Aktivita 4.3.1.2 Rozšírenie a rozvoj separovaného zberu odpadu	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Environmentálny fond, OP Kvalita životného prostredia, Recyklačný fond
	Aktivita 4.3.1.3 Zvyšovanie povedomia obyvateľov o význame separácie odpadu	Obecný rozpočet, Environmentálny fond

Špecifický cieľ 4.4 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia

Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 4.4.1 Regulácia vodných tokov a protipovodňové opatrenia	Aktivita 4.4.1.1 Realizácia protipovodňových a regulačných opatrení na vodných tokoch	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, OP Kvalita životného prostredia
	Aktivita 4.4.1.2 Rekultivácia brehov a okolia vodných tokov	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, OP Kvalita životného prostredia
	Aktivita 4.3.1.3 Realizácia protipovodňových opatrení mimo vodných tokov	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, OP Kvalita životného prostredia

8.2.5 Hlavný cieľ 5. Zvyšovanie energetickej efektívnosti

Špecifický cieľ 5.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 5.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov a služieb	Aktivita 5.1.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti verejných budov, vybavenia, zariadení a služieb	Obecný rozpočet, Environmentálny fond, OP Kvalita životného prostredia

Špecifický cieľ 5.2 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 5.2.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov	Aktivita 5.2.1.1 Zvyšovanie energetickej efektívnosti bytových domov	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Envirofond, Integrovaný regionálny operačný program, ŠFRB

Špecifický cieľ 5.3 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 5.3.1 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	Aktivita 5.3.1.1 Podpora využívania obnoviteľných a alternatívnych zdrojov energie	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, Environmentálny fond, OP Kvalita životného prostredia

8.2.6 Hlavný cieľ 6. Rozvoj kvality ľudských zdrojov, podpora tvorby pracovných miest a sociálneho začlenenia

Špecifický cieľ 6.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 6.1.1 Využívanie aktívnych politík na podporu trhu práce a vytváranie nových pracovných miest	Aktivita 6.1.1.1 Podpora aktivít na vytváranie nových pracovných miest	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, UPSVaR, OP Ľudské zdroje, stratégia CLLD, Integrovaný regionálny operačný program
	Aktivita 6.1.1.2 Podpora aktivít na vzdelávanie, zamestnávanie a vytváranie pracovných miest pre znevýhodnené skupiny a mladých ľudí	Obecný rozpočet, UPSVaR, OP Ľudské zdroje, stratégia CLLD
	Aktivita 6.1.1.3 Podpora aktivít na skvalitnenie vzdelávania, praktických zručností žiakov a jeho prepojenia na trh práce	Obecný rozpočet, UPSVaR, OP Ľudské zdroje, Interreg PL-SK, Interreg SK-CZ
	Aktivita 6.1.1.4 Podpora aktivít celoživotného vzdelávania pre zlepšovanie odbornosti a uplatnenie na trhu práce	Obecný rozpočet, súkromné zdroje, UPSVaR, OP Ľudské zdroje, Interreg PL-SK, Interreg SK - CZ

Špecifický cieľ 6.2 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 6.2.1 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou	Aktivita 6.2.1.1 Podpora sociálneho začlenenia skupín obyvateľstva ohrozených chudobou a zlepšenie ich prístupu na trh práce	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR, OP Ľudské zdroje
	Aktivita 6.2.1.2. Podpora sociálnej práce so skupinami obyvateľstva ohrozenými chudobou	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR, OP Ľudské zdroje

8.2.7 Hlavný cieľ 7. Podpora podnikania

Špecifický cieľ 7.1 Podpora rozvoja podnikania		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 7.1.1 Podpora rozvoja podnikania	Aktivita 7.1.1.1 Zakladanie nových a podpora existujúcich mikro a malých podnikov, SZČO a družstiev	Súkromné zdroje, stratégia CLLD
	Aktivita 7.1.1.2 Podpora aktivít na podnikanie v poľnohospodárstve a rozvoj malých poľnohospodárskych podnikov	Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD, súkromné zdroje
	Aktivita 7.1.1.3 Vytváranie podmienok na získavanie nových investorov v oblasti priemyslu a služieb v mikroregióne	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR

8.2.8 Hlavný cieľ 8. Rozvoj cestovného ruchu

Špecifický cieľ 8.1 Rozvoj a budovanie verejnej infraštruktúry cestovného ruchu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 8.1.1 Rozvoj verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a turistického potenciálu	Aktivita 8.1.1.1 Rozvoj a budovanie verejnej infraštruktúry cestovného ruchu a cyklotrás	Obecný rozpočet, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD, Interreg PL -SK, Interreg SK-CZ
	Aktivita 8.1.1.2 Podpora miestnych ľudových tradícií, zvykov a miestnej kultúry	Obecný rozpočet, Interreg PL-SK, Integrovaný regionálny operačný program, Interreg SK -CZ

Špecifický cieľ 8.2 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 8.2.1 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj cestovného ruchu	Aktivita 8.2.1.1 Podpora podnikateľských aktivít zameraných na rozvoj v cestovného ruchu	Súkromné zdroje, Program rozvoja vidieka, stratégia CLLD
	Aktivita 8.2.1.2 Podpora rozvoja tradičných miestnych remesiel a výroby miestnych špecialít	Súkromné zdroje, Integrovaný regionálny operačný program, Interreg PL-SK

8.2.9 Hlavný cieľ 9. Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci regiónu a posilňovanie identity mikroregiónu

Špecifický cieľ 9.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 9.1.1 Rozvoj vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu	Aktivita 9.1.1.1 Realizácia spoločných športových, kultúrnych a spoločenských akcií pre obyvateľov mikroregiónu	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.1.1.2 Rozvoj vzájomnej spolupráce v oblasti samosprávy, subjektov regionálneho rozvoja a miestnych iniciatív	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.1.1.3 Podpora spoločných aktivít a činností záchranných zborov, obecných hasičských zborov a horskej záchranej služby na území mikroregiónu	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.1.1.4 Rozvoj vzájomnej spolupráce verejných organizácií a záujmových združení v rámci mikroregiónu	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.1.1.5 Realizácia spoločných investičných projektov zameraných na rozvoj regiónu	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí, ostatné zdroje podľa charakteru projektu
	Aktivita 9.1.1.6 Podpora spoločných aktivít, projektov a stretnutí podnikateľských subjektov v mikroregióne	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí

Špecifický cieľ 9.2 Posilňovanie identity mikroregiónu		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 9.2.1 Posilňovanie identity mikroregiónu	Aktivita 9.2.1.1 Tvorba spoločných zámerov a stratégií na budovanie identity mikroregiónu, podpora rozvoja a propagácie mikroregiónu	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí
	Aktivita 9.2.1.2 Spracovanie a aktualizácia strategických dokumentov a územnoplánovacej dokumentácie v rámci mikroregiónu alebo jeho častí a jednotlivých obcí	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí, dotácie ŠR
	Aktivita 9.2.1.3 Spoločná propagácia mikroregiónu na výstavách a prezentáciách cestovného ruchu.	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí, Interreg PL-SK
	Aktivita 9.2.1.4 Podpora účasti mikroregiónu na nadregionálnych súťažiach a aktivitách	Obecný rozpočet, rozpočet združenia obcí

8.2.10 Hlavný cieľ 10. Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy

Špecifický cieľ 10.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy		
Opatrenie	Aktivita	Rámcové možnosti financovania
Opatrenie 10.1.1 Zvyšovanie efektívnosti verejnej správy a samosprávy	Aktivita 10.1.1.1 Zvyšovanie kvality poskytovaných služieb verejnej správy a samosprávy v mikroregióne	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR, OP Efektívna verejná správa
	Aktivita 10.1.1.2 Zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov verejnej správy a samosprávy	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR, OP Efektívna verejná správa
	Aktivita 10.1.1.3 Elektronizácia služieb verejnej správy	Obecný rozpočet, štátny rozpočet SR, OP Efektívna verejná správa

9 ZÁVER

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Terchovská dolina má za úlohu analyzovať možnosti rozvoja a identifikovať jeho priority v strednodobej perspektíve 5 - 8 rokov (do r. 2020, s výhľadom do r. 2023).

Mikroregión Terchovská dolina nie je iba formálnym združením obcí, ale aktívne pristupuje k svojmu rozvoju a to aj na národnej a medzinárodnej úrovni. Z pohľadu rozlohy ide o konštantné územie bohaté na množstvo prírodných i spoločenských prvkov, s často jedinečným charakterom. Čo môže tento rozvoj výrazne podporiť a čo dáva mikroregiónu cennú konkurenčnú výhodu, je obrovský potenciál pre cestovný ruch. V rámci mikroregiónu boli v uplynulom programovacom období vybudované jedny z najväčších investícií v rámci Slovenska a to výstavba automobilky KIA a závodov mnohých jej dodávateľov.

Zmapovaním a SWOT analýzou života v mikroregióne boli identifikované všetky jeho silné a slabé stránky a tiež príležitosti a ohrozenia jeho rozvoja. Na základe tejto analýzy možno konštatovať, že vybavenosť územia je pre základný život jeho obyvateľov postačujúca, v rámci jednotlivých obcí však vykazuje značné rozdiely, výrazne vzrástla aj úroveň cestovného ruchu a turizmu. Problémom naďalej zostáva problém dopravnej siete a pripojenia regiónu, ktorý je nedostatočný ako pre obyvateľov, tak aj návštevníkov regiónu. V tomto smere je udržanie jednotného rozvoja mikroregiónu o niečo odlišnejšie ako napr. individuálny rozvoj jednej obce. Na jednej strane je zložitejšie, nakoľko si vyžaduje koordináciu záujmov a nutné kompromisy, ale na druhej strane sa otvára možnosť spoločného využitia niektorých prvkov a využiť tak veľkú úsporu z rozsahu poskytovaných služieb .

Základom efektivity tejto stratégie rozvoja mikroregiónu je kombinácia aktivít samotných obcí a vzájomná koordinácia a spolupráca v oblasti rozsiahlejších projektov a prehĺbovanie vzťahov a spolupráce v rámci mikroregiónu. Pri zabezpečovaní rozvoja mikroregiónu sa zohľadňujú špecifické potreby a postavenie jednotlivých obcí a zároveň potreba rozvoja územia ako celku a posudzuje sa dopad jednotlivých projektov v širšom rozsahu na územie celého regiónu. V rámci rozvoja spolupráce v rámci združenia obcí a spoločných regionálnych projektov vzájomná spolupráca spočíva najmä v ich riadení, organizovaní, koordinácii, kontrole a usmerňovaní zo strany spoločných orgánov združenia obcí..

Pre každý subjekt je samozrejme prioritou jeho vlastný rozvoj, ale spoločný plánovací dokument je významným nástrojom pri zabezpečovaní trvalo udržateľného rozvoja územia, jednotného postupu a pri inovácii riadenia rozvoja z pozície miestnej samosprávy, ktorá je hlavným aktérom a hýbateľom rozvoja celého územia.

**PRÍLOHA Č. 1 AKČNÝ PLÁN
PRE PROJEKTY MIKROREGIÓNU**

Príloha č. 1 Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Terchovská dolina

Akčný plán programu rozvoja mikroregiónu - spoločné aktivity mikroregiónu

P. č.	Názov aktivity	Termín realizácie
1.	Vybudovanie útulku pre psov a vyriešenie systému odchyту túlavých psov v mikroregióne	2016-2017
2.	Riešenie systému zberu a zhodnocovania biologicky rozložiteľných odpadov	2016-2017
3.	Rozšírenie separovaného zberu a spoločné aktivity pri zbere a separácii odpadu v rámci mikroregiónu	2016-2020
4.	Budovanie a rozvoj cyklotrás v rámci mikroregiónu	2016-2020
5.	Organizácia pravidelných športových hier a spoločných stretnutí občanov mikroregiónu so zapojením všetkých obcí	2016-2020
6.	Realizácia spoločného športovo rekreačného areálu s možnosťou kúpania	2016-2020
7.	Rozvoj spolupráce pri čistení verejných priestranstiev a využívaní spoločných mechanizmov na čistenie	2016-2020
8.	Spoločná propagácia mikroregiónu na podujatiach na cestovný ruch	2016-2020